

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

"REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS" DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PÚBLICA DE

D. JAUME BARRERA Y ESCUDERO, PBRE.

EL DÍA 30 D'ABRIL DE 1922

BARCELONA

IMP. «ATLAS GEOGRÁFICO» - CONSELL DE CENT, 140 A 144

1922

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

"REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS" DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECIPCIÓN PÚBLICA DE

D. JAUME BARRERA Y ESCUDERO, PBRE.

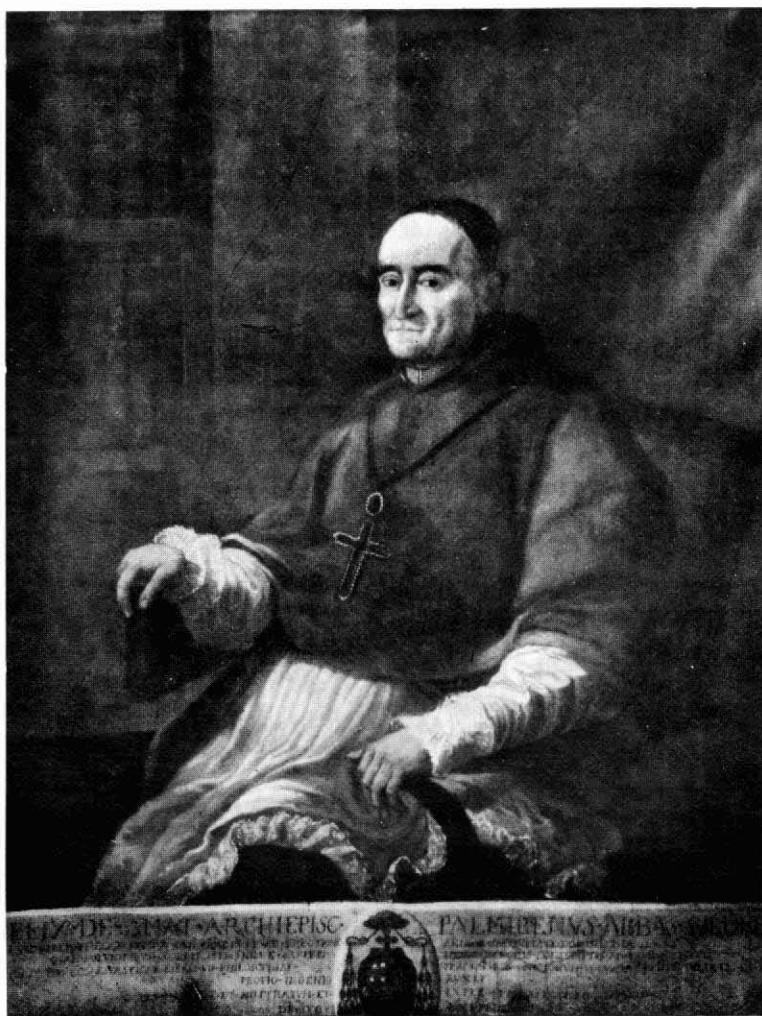
EL DÍA 30 D'ABRIL DE 1922

BARCELONA

IMP. «ATLAS GEOGRÁFICO» - CONCELL DE CENT, 140 A 144

1922

DON FÉLIX AMAT DE PALOU (1750-1824)

Fotografia María

Arquebisbe titular de Palmira.

Primer Bibliotecari de la Pública Episcopal de Barcelona (1775-1785).
(De pintor anònim, existent a la Biblioteca Episcopal)

**ELS TORRES AMAT
Y LA BIBLIOTECA EPISCOPAL
DEL SEMINARI DE BARCELONA**

ILUSTRES SENYORS:
SENYORS ACADÈMICHS:
SENYORES: SENYORS:

' home may renuncia les honors, com no sía per acte sempre lloitable d'humilitat cristiana, y tots sabeu que si 'ls verament humils les acceptaren, va ésser sempre perque la gloria major de Deu ho aconsellava, o perque interessos morals, de major redundancia en bé del prohisme, els impelien a l'acceptació.

A mi no 'm cal fer apelació a l' humilitat, ni m' es necessari destrenar aquí, devant vosaltres, aquell enfilall de pura retòrica y de conceptes academicistes que ja tenen fet el motlllo verbal y consuetudinari per als esdeveniments literaris com el nostre d'avuy. Jo no renuncio, jo no sé ni puch renunciar a les honors immèrites que 'm feu al cridar-me a ésser ab vosaltres, perque captingut per la lley de la caritat espiritual que deu començar sempre per un mateix, ab la renuncia, jo, ben poca cosa de mí, me condemnaria al menyscapte cultural que pot suposar el retreures del tracte freqüent y de la docta conversa ab homes de selecció espiritual y d' aristocràtic estament científich y literari.

Jo 'm reconech indigne de l'honor d'aquest nomenclament, puix, en comparança, es per a mi com un brillant preciós per a l'adquisició del qual no basten els meus cabals y possibles; car, a dessemblaença del marxant de pedres fines recontat en l'Evangeli, no 'n tinch d'altres a vendre per ca-

pitalisar en ell una fortuna no possehida. Per aquest motiu jo he de fer prismar aquest honor brillant pel cayre de lo positiu y utilitari, per venir a vosaltres sens enganyarme y sense volervos decebuts en la vostra generosa magnanimitat envers mí.

La meva elecció acadèmica es, donchs, una major avinentesa falaguera y benevolent que m' surt al pas de la meva vida de lector y de modest publicista, per freqüentar y fruir la docta conyversa de sabis varons, jurisconsults y conreudors de l' història patria, literats y crítichs de sòlit prestigi, humanistes preclars y homes de càtedra que sempre han sigut aquí hont sou vosaltres, units y agermanats en la tasca cultural per enaltir Catalunya, patria de tots nosaltres, y per magnificar la llengua que hi hem trobada en herència sagrada y comunal; posantla a noble y condigne serviment de les nostres lucubracions y recerques.

Y posat a confessar palesament les coses, fins de la meva personal circumstancia de tenir al meu càrrec y custòdia la Biblioteca Episcopal del Seminari, puch aprofitar l'avinentesa, retreyent textes d'un predecessor meu que ara s'escauen aquí y m' estalvién tots els dictats de gentil excusa, nó emperò ls d' agrahiment pregondíssim ab els quals me cal ampararme sempre.

Don Fèlix Amat, primer bibliotecari de la Pública Episcopal del Seminari Tridentí d'aquesta ciutat, agrahia axí la seva elecció d'acadèmich de Bones Lletres, dirigintse al qui llavors era president de l' Acadèmia:

«Pero ya que en mis méritos y en mis expresiones no encuentro apoyo para justificar el nombramiento con que V. E. me ha ennoblecido, le buscaré en mi empleo haciendo ver que el admitir en su cuerpo a los bibliotecarios, es en todos tiempos un acto muy propio de cualquier academia; y lo es con mucha especialidad en nuestro siglo, y de la Academia de Buenas Letras, de manera; que aún dispensándome una gracia tan superior a mis méritos, ha procedido V. E. con su acostumbrada justificación».

Belles y discretíssimes paraules en llavis d'aquell docte y erudit eclesiàstich, y més encara aquestes altres que per ell foren dirigides a tota l' Acadèmia y que faig meves, al repetirles devant de vosaltres, senyors acadèmichs:

«Una Academia de sabios de varias profesiones ha de ser el oráculo que el bibliotecario consulte. Allí encontrará quien le informe de cualquiera de las provincias del orbe literario, no con la ligereza de un joven viajero que se gloria de haberlas corrido todas, sino con la exactitud y juicio de un sabio envejecido en las observaciones de su propio país. Y si los individuos de la Academia, sobre el particular conocimiento de las ciencias de su profesión o de su gusto, se dedican todos al estudio de la historia, cuánto mayores luces podrá adquirir el bibliotecario para penetrar hasta lo más oscuro de la historia literaria? Con cuanta facilidad averiguará en cada ciencia el buen o mal gusto dominante en sus varios siglos, los autores que introdujeron o fomentaron, y los que evitaron o corrigieron los defectos de su tiempo? — Admita pues, Sr. Excmo., admita siempre a los bibliotecarios en su ilustrado cuerpo. Facilítele una íntima literaria comunicación con los sabios que le componen. Adquieran el conocimiento de la historia literaria con el trato de tantos varones eminentes en todas facultades, y especialmente versados en la historia. De esta manera los habilitará V. E. para el exacto cumplimiento de su oficio, los hará útiles al público, promoverá el sólido estudio de las ciencias, y así hará un acto muy propio del instituto de cualquier academia literaria (1)».

Prench aquells pertinents conceptes de la interessant oració *Gratulatoria*, llegida per Don Fèlix Amat al ingressar en aquesta Academia l' dia 24 de Juliol de l' any 1782; y cal esmentar que l' seu desitg ha tingut compliment a travers dels temps: diversos bibliotecaris de la Episcopal del Seminari foren cridats a la Reyal Academia de Bones Lletres; y en ella actualment hi teniu dos membres meritíssims qui ocuparen també aquell càrrec, immediats antecessors meus, dexanthi recorts de docta actuació.

La meva humil persona, ab més justificat motiu que l' sabi Don Fèlix Amat, ha de ferse càrrec de l' aspecte utilitari y bon prou científich que li suposa l' acadèmica convivència ab vosaltres avuy iniciada. Y posat a dirho tot ab paraules de manlleute, permeteu que fedigui aquest concepte del Amat acadèmich: «¡Oh dia para mí de sumo honor, dia de utilidad inmensal!»

Altra especial circumstància m' alenda encara, en el gosat camí envers vosaltres, y es l'estimulant exemple d'activitat feynera que per sobre de tots els seus talents excelia en l'acadèmich ilustre del qual me feu successor.

Els qui sou a l' Academia d' abans l' any 1909 recordeu amicalment encara aquell erudit escriptor Don Antoni Elías de Molins (1850-1909), la vasta producció del qual, tot y essent escrita en llengua castellana, es d' una profunda catalanitat interna, per quant els seus escrits versaren gayrebé sempre sobre punts concrets de la nostra literatura històrica, o d' arqueología, y perque d' ells traspúa la seva gran veneració envers Catalunya, la seva intensa amor a la patria.

Don Antoni Elías de Molins, nat a Barcelona, als 25 de Novembre del any 1850, de distingida família, fou dedicat als estudis superiors y va ingressar en el Cos d' Arxivers, Bibliotecaris y Antiquaris del Estat, professió ben avinguda ab el seu caràcter, home silenciós, afectat als pacients estudis y amich d' arrecerarse dins la tasca quotidiana y continua, lluny de tot aldarull polítich, afable sempre ab els bons amichs y companys de tasca, profundament cristia, feliç ab la seva muller y 'ls seus fills dins la llar domèstica, per a la qual may va cobejar un més enllà de l'àurea medioricàt del poeta.

L' Elías de Molins, en diverses revistes y publicacions periòdiques y en el llibre, ens ha llegat el fruyt de les seves aficions predilectes: dret, literatura arqueològica, història, numismàtica y bio-bibliografia.

Un temps, colabura activament en obres sobre dret, originals del seu pare Don Joseph-Antoni Elías y d' Aloy, en algunes de les quals la part del Elías de Molins es gayrebé total, y són d' aquells temps d' aplicació mental als estudis jurídichs el *Tratado de Derecho Civil general y Foral de España*, el *Tratado de Legislación hipotecaria antigua, nueva y novísima de España*, posant també interessants y útils notulacions al llibre de *Tratados de obligaciones, compra y venta, retractos y dominio de la propiedad, y al Tratado del matrimonio*, de Poltner.

Aquesta especial afició, com tot lo que mamprenia'l meu distingit predecessor, no va pas ésser de curta durada. Obres també d' aquest genre són degudes, en la seva integral

totalitat, al Elías de Molins, tals com la *Legislación vigente de España y Ultramar sobre entierros, funerales y cementerios* que, en 1894, obtenia l' honor d' una segona edició; el *Manual de Derecho administrativo civil y penal de España y Ultramar para uso del clero parroquial*, y *El Concordato de 1891 anotado*.

Les obres d' erudició jurídica, ab tot y ésser de més que relativa importància, són en el seu conjunt com un episodi de la laboriositat del Elías de Molins. La erudició històrica revestia en ell caràcter de veritable vocació. En 1882 llegia un entusiasta *Parlament* en l' acte inaugural de la *Societat Arqueològica de Vich*, com delegat de la Comissió de Monuments de la Província, y l' any 1888 treya d' estampa l' seu *Catàlogo del Museo Provincial de Antigüedades de Barcelona*, qu' es en realitat la seva obra d' arqueòlech, en la qual havia posat tot el seu seny y l' seu saber de cultivador de la ciència predilecta y de bon barcelonès. Recordeu aquell volum no escassament iconografiat y amplament noticiat, fins al punt que l' exutesa d' un catàlech hi passa desapercebuda per l' abundància descriptiva; en alguns passatges el llibre s' aguanta en un just medi entre la rigurosa catalogació y l' tractat arqueològich. Aquest llibre del Elías de Molins, que cridava l' atenció dels estudiosos sobre l' nostre Museu Provincial acampat sota la nau sagrada del antich temple reyal de Santa Agata, era obra de maduració silent, per quant suposava un estudi morós de totes y quisguna de les peces d' aquell munt de venerandes reliquies, d' aquella munior de romanalles sagrades. En efecte, la previa localisació de tots aquells elements, acomplida per l' Elías de Molins, l' havia posat en condicions immillorablement úniques per abordar la redacció del voluminos *Catálogo*. En 1881, per encàrrec y delegació del senyor Rector de la Universitat Literaria, En Cayetà Vidal de Valenciano, visità l' Museu de Santa Agata y per medi d' una informació escrita, conciençudament minuciosa, y altament laudatoria, se teya justicia a l' obra de localisació y coordinació arqueològiques mampresa pel seu docte director. Set anys després, al aparèixer el *Catálogo*, era novament sancionada per la crítica la tasca del nostre arqueòlech ilustre, el llibre del qual meresqué valiosos elogis per part de la premsa local,

dels Miquel y Badia, Garcia Llansó y Joseph Narcís Roca Ferreras; de les publicacions periòdiques d'Espanya y del extranger; l'minent epigrafista alemany Hübner ratifica-va, des de les pàgines de *Deutsche Litteratur-Zeitung*, el valor positiu d'aquella meritíssima obra de ressenya arqueo-lògica local. Finalment, la *Comisión Provincial de Monu-mentos históricos y artísticos* y la *Diputació Provincial* de nostra ciutat, en sessió respectiva del mes de Juny de 1888, feyen passar a llurs actes unes clàusules de complacencia y uns mots d'elogi a l'obra publicada y a la persona del seu autor.

L'Elías de Molins, poch amich de fantasies literaries y gens afectat als bells mots, per ben aplicats que fossin, may hauria caygut, com el romanticíssim Chateaubriand escrivint a Dom Guéranger, en el passable acudit de dirse *benedictí honorari*, ab tot y que la seva perseverancia y paciencia en l'estudi el feyen digne de filiació intelectual entre 'ls benedictins de la claustra maurina.

Producte y resultant d'aquella perseverancia exemplar foren també l'estudi sobre *Numismática Catalana*, que, en 1897, mereixia alta distinció per part del Jurat que aquell any deliberava en el Concurs Martorell; el fascicle interessant sobre *Bibliografía histórica de Cataluña*, en el qual queden consignats uns «Preliminares, Numismática, Epigrafía, Co-lecciones diplomáticas, y Sigilografía»; la *Colección legisla-tiva de Archivos, Bibliotecas y Museos*, estudi d'aplicació jurídica al objectiu predilecte de la seva professió y de les seves aficions, manuscrit inèdit guardat a la Biblioteca-Museu Balaguer, y la disertació sobre *Los estudios históri-co y arqueológicos en Cataluña, en el siglo XVIII*, que fou el tema del seu discurs d'entrada en aquesta Reyal Academia, el dia 8 de Febrer de 1903, y en el qual, d'una manera principal, feya surar l'alta figura blanca del P. Caresmar, revelava l'existència d'una escola d'alt's estudis històrichs a Catalunya y, de ma mestra, descrivía'l seu caràcter y'n recontaya els esplets abundosos.

Altra prova palesa de que l'amor del Elías de Molins a l'història revestia caràcter de veritable vocació, la tenim encara en un fet de la seva vida plena d'activitat. Ab l'ob-jecte d'expandir altres treballs seus y procurar més aficio-

nats al conreu de les disciplines històriques, pel Desembre del any 1895 feya sortir el primer fascicle de la seva *Revista Crítica de Historia y Literatura españolas, portuguesas e hispano-americanas* y s'associava per a la seva direcció, encara que d'una manera purament nominal, a Don Rafel Altamira.

Un temps, tota l'activitat y tots els afectes del Elías de Molins romanen centralisats en aquesta publicació mensual, a la qual es menester dedicar la nostra atenció. La vida pública de la *Revista Crítica* s'comparteix en dues èpoques; durant la primera, del Desembre de 1895 fins al mateix mes de l'any 1898, Don Rafel Altamira porta'l pes de la direcció y l'Elías de Molins el de la confecció immediata; durant la segona època, del Janer de 1899 al Desembre de 1902, la publicació de la *Revista* fou, en tot, obra exclusiva y personal del vostre activíssim company.

Aquell qui, en judici d'apelació última, voldrà emetre fallo sobre les obres y publicacions diverses del Elías de Molins, haurà de tenir en compte'l fet de la seva idiosincrasia y'l factor del medi ambient en el qual ell desdoblava la seva activitat.

Era tot lo contrari de Mestre Marià Aguiló, l'editor acurat, l'amador afinadíssim de la pulcritut tipogràfica, tant, que va despendre bona part dels seus anys de vida projectant, somniant y donant voltes als plechs nitidíssims que constituhiren els volums de la *Biblioteca Catalana*, del *Cancioner*, en gòtic, y de la *Biblioteca d'obretes singulars*, qu'encara conserven el seu caràcter monumental entre la producció textualista; l'Elías de Molins frissava sempre per l'aparició d'un llibre seu y recercava tots els medis editorials per donar l'abast, fins al punt de constituirse en impressor y editor de les seves obres originals, d'exhumació y d'aquells escrits que, no essent propis, volia portar a més general y obvia lectura. Publicista y editor responsable, mes no a la manera dels Aubanel de Montpèller que nasqueren literats entre les caxes de compondre, y ben lluny de pensar en rendiments pecuniaris, escriu y fa treballar les màquines d'imprimir y esmena galeries y fulls de caxa, sempre ab premura, sens parar ment en la dita d'aquell altre Mestre acuradíssim, l'Obrador y Bennassar, de que sien les faltes

d'imprenpta altres tantes punyides als ulls del lector. Més aviat pensava en allò que l' mateix Obrador retreya ab cert to d' admonició: *Quan el Rey fa bastir novell palau y té obra moguda*—deya'l poeta de la somrient serenitat, Frederick Schiller, aludint als llibrers editors de Kant—, *quan el Rey fa bastir, els picapedrers y manobres tenen feyna per llarch*. «Ara consemblantment podríem dir aquí: Quan un poble desperta y reviu y envest resoltament l'obra de la seu reconstrucció política y social, tothom hi pot... o millor, tothom hi deu concórrer y arrambarhi'l muscle. ¡N' hi ha d' escarada llarga, per tots y més qu'en venguen!» (2).

L' Elías de Molins, que sempre va treballar impulsat per l'amor de la patria, tenia consciència del moment que li tocava viure per voluntat de Deu, aquell moment qu' hem conviscut tots els reunits aquí y que al anyorat Miquel S. Oliver li feya brollar de bech de ploma aquella gratulació optimista, ab cayents de psalm: «May m' he cansat de donar gracies a Deu per haverme feta mercè de viure en aquests temps nostres y haverme convertit en observador y participant d'un acontexement tan fòra de lo ordinari. Hauria pogut transcórrer la meva existència en un segle d'ensopiment, en que 'ls pobles dormen la sesta; en una tardor o hivernada d'aquelles en que les humanitats no pareixen viure, sinó simplement durar, y en que passen els anys iguals a sí matexos, rutinaris, estèrils, sense màrorts ni prodigis del esperit...; però Deu ha volgut que presenciés aquest espectacle y que sentis el benèfich calor d'un nou sol que s'axeca, d'un nou dia que comença. M' ha fet passar per un estat de gracia y exaltació, y ha donat a la meva vida un objectiu noble y seriós, una fonda unitat y una aplicació de les meves aptituds modestes que d'altra manera no haurien conseguit» (3).

L' Elías de Molins, home de mena retret, donat constantment al estudi y enqueferat ab les seves freqüents publicacions, no tenia gens de temps a dedicar a la vida pública, ni hores a despendre en el conreu actiu de la política; ell no va militar propiament en cap partit, ni era home d'ambicions, ni era dels que's senten compelits a exteriorisacions clamoroses; veia passar els fets de les diverses actuacions polítiques y cap d'elles fou potent per endúrsel com prosélit; el seu catalanisme era tot interior, emperò fortament

actuant: no hi ha pàgina escrita per ell que no sia per enaltir la pàtria o 'ls seus fills insignes.

Una gran part de la seva producció respòn al seu catalanisme intern y a les seves aficions literaries de predilecció, tal els dos grossos volums del seu *Diccionario Biográfico y Bibliográfico de Escritores y Artistas catalanes del siglo XIX*, ab la modesta subtítulació de *Apuntes y Datos*, publicats entre 'ls anys 1889 y 1891. Aquesta important publicació, després de les *Memorias de Don Félix Torres Amat*, de les quals es una veritable continuació bio-bibliogràfica, es l'única obra en el seu genre publicada a Catalunya durant el renaxement literari y abdues, la del bisbe d'Astorga y la del director del Museu de Santa Agata, constituexen l'utilitat únic de treball per als erudits, d'utilitat innegable fins comptant ab els seus defectes y omissions molt freqüents. En el *Diccionario* de Torres Amat molts hi posaren les mans; en l'obra del Elías de Molins sols hi colaboren l'assiduitat y l'idealisme d'una persona única; es obra absolutament personal. Rica de notícies y curulla d'aportacions bibliogràfiques, es la millor patent y testimonial de la diligència del seu autor, sempre atent a la documentació, encara que resulti redundant, y tan noble y lleal en el seu escriure, que quan té de consignar el nom d'un autor ja registrat per Torres Amat, si res pot afegir, ho declara palesament, reportant el lector a l'obra primera.

De la seva especial afició a redactar cèdules bibliogràfiques, per distribuirles després en conjunts monogràfics, sortiren el seu *Ensayo de una Bibliografía Literaria de España y América. Noticias de obras y estudios relacionados con la poesía, teatro, historia, novela, crítica literaria, etc.*, que primerament insertà en la seva *Revista Crítica*, sentne després tiratges especials. Publicat el fascicle bibliogràfic referent a la literatura espanyola, l'any 1902, cuydà donarne un altre sobre *Literatura Americana*, y del que tenia escrit sobre *Literaturas Regionales.—Literatura Catalana.—Trovadores Catalanes-Lemosines.—Literatura Mallorquina y Valenciana*, únicament s'en publicaren sis pàgines en la *Revista Crítica*, núm. de Setembre-Octubre del any 1902.

Aquests petits treballs són no més que un breu *specimen* de lo que l' seu autor hauria pogut fer, comptant ab més bon lleure y tenint menys presses per fer llibres. Avuy, no cal dir, aquelles temptatives o simples assaigs porten camí del oblit; puix, encara que de caràcter promptuari, té l'estudiós la *Bibliographie de l'Histoire de la Litterature Espanyole*, redactada per Fitzmaurice-Kelly, ja que no una obra més satisfactoria, com el *Manuel Bibliographique* publicat l'any passat per Gustau Lanson, en nova edició augmentada.

Altra de les aficions del Elías de Molins era la col·laboració periòdica ab treballs més curts, però sempre de notable interès, que retrobem al cartejar *El Consulado Espanyol*, *La Vanguardia*, y la *Revista de Ciencias Históricas*; les publicacions de les quals fou director: *El Mosaico*, *Revista histórica latina*, y *Revista histórica*; les de Madrid, *El Tiempo*, *Los Sucesos*, *El Nuevo Siglo*, *El Museo Universal*, *La España Regional*, *Revista Contemporánea*, *Revista de Archivos*, *Bibliotecas y Museos*, y *Cultura Espanola*; la *Revista de Gerona*, y la *Revista latino-americana*, de París.

Entre totes les publicacions y revistes en les quals havia col·laborat o de les quals havia sigut director, la *Revista Crítica de Historia y Literatura* fou la seva predilecta; ell confeccionava 'ls noms ab amor, y, des de la capçalera fins al index, el seu nom y les seves inicials hi figuraven al peu de diversos escrits. Copia seva pacient eren els fullets de caràcter històrich y literari qu'ell hi donava, en forma enquadernable, y allí trobarà'l lector curiosos estudis d'alt interès y miscelànies d'útil y amena lectura com la correspondència epistolar d'En Joseph Vega y Sentmenat (1752-1831) y l' canonge Joan Antoni Mayans (1718-1801).

Al cumplir la *Revista Crítica* l'any setè de la seva publicació, pel Desembre de 1902, l' Elías de Molins acomiadà 'ls lectors ab aquestes paraules: «Después de siete años de labor, no por modesta menos entusiasta y persistente, la *Revista Crítica de Historia y Literatura españolas, portuguesas e hispano-americanas* cesa en su publicación.—Un doble ideal presidió a su nacimiento. Quiso ser de una parte inventario razonado y crítico de la numerosa literatura referente a la historia de España, de Portugal y de Hispano-

América, que las más de las veces, por producirse en naciones apartadas de aquellos a quienes importa sobre todo, y por la variedad de idiomas en que se escribe, queda ignorada o inabordable para los aficionados a su estudio. De otra parte aspiró a ser lazo de unión y de mutuo e íntimo conocimiento en la esfera de la historia y las letras, entre los países a que su título se refiere. —... Bien sabemos que nuestro público intelectual es pequeño, y que aun más diminutos han de ser dentro de él, forzosamente, los grupos especialistas en cuyo apoyo han de reposar publicaciones como la nuestra. Pero nuestro individualismo o lo que fuere (que en ello andan discordes los psicólogos), hace constantemente que se dividan esas fuerzas, y que allá donde apenas puede vivir una publicación, se empeñen en salir adelante varias. —

... La *Revista Crítica* se despide de sus abonados, agraciéndoles vivamente la constancia con que la han seguido y apoyado hasta hoy; de sus colaboradores cuyo concurso nunca estimará bastante y, sin el cual, aún antes de ahora hubiese cesado. En esta despedida no pone dejo alguno de censura para aquellos en cuyo concurso esperó, equivocándose totalmente; pero no intenta ocultar la tristeza con que abandona un puesto en el que cree haber luchado con entusiasmo en pró de ideales que beneficiaban la cultura general. Esa tristeza—compañera inseparable en España de todos los que luchan intelectualmente y ven transcurrir los años sin que cambie la indiferencia de la masa que se dice directora—, va templada por la seguridad que la *Revista* tiene (y con ello no cree cometer pecado de vanidad) de haber contribuído a introducir en la prensa de su género costumbres o necesidades nuevas como las revistas de revistas minuciosas y sistemáticas, y de haber reforzado los lazos de amistad y de compañerismo intelectual entre los escritores españoles, portugueses y americanos y de todos estos con los hispanistas que, en Europa y en la América del Norte, traducen su amor a nuestra patria en una dedicación fervorosa y fructífera al estudio de nuestra historia y de nuestra literatura».

Aquestes rahons y paraules són prou explícites y, encara que castellanes, parlen prou clar y català en boca d'Elías de Molins, per revelar de quina manera estimava ell

la *Revista* objecte de tota la seva activitat y de tots els seus neguits y frisances.

Aquell últim número, Novembre y Desembre de 1902, està integrat, en bona part, pels tulletons de la *Guerra de la Independencia en España* y del *Libre del Orde de Caualleria*, que l' director volia acabar ab l' aparició d' aquell fascicle darrer de la *Revista*.

L'erudit menys bibliòfil que ha de consultar les publicacions del Elías de Molins ja nota a primer cop d' ull els inconvenients d' ésser editor y autor al ensems; l' un no podia retreure al altre les freqüents errades materials de lletra, ni estava en condicions de blasmar el desmarxament y la falta de la més rudimentaria elegancia que sols es ausent d' una publicació quan ningú dels interessats vetlla per la puresa y netedat tipogràfiques. Fàssim de testimoni en lo pertocant a n' aquesta incuria la edició de las *Poesias escogidas de Sor Juana Inés de la Cruz, la décima musa mejicana*, qu' es obra editorial y de patronatge literari del meu infadigable predecessor.

Tot el mèrit del Elías de Molins radica en la seva personal representació en el camp del conreu històrich; portat per innata afició y per íntim sentiment a l' àrea d' acció dels Caresmar y dels Capmany, dels quals són nissaga directa els Botarull, els Miret y Sans, els Carreras Candi, digne president nostre, y molts dels aquí presents, abordà les recerques històriques, principalment sobre Barcelona y Catalunya, ab esperit de sana crítica, ab un gran amor a la prova documental, ab un entusiasme y constància únicament explicables per l' amor intens y fervorós a la patria, que ha sigut y continua essent; en la escola històrica catalana, la norma, l' impuls y l' guiatge.

Al marge silenciós y tranquil del catalanism clàmorós y polítich, l' Elías de Molins treballà a la seva manera per a Catalunya, sens cobejances ni inquietuts, sens aspiracions a fàcils recompenses morals ni materials, com pertoca als qui de bon de veres volen treballar, sots l' umbracle plauent de les ales del geni de l' Historia.

Al autor del *Diccionario*, biògraf de gran part de litters del actual renaxement literari y bibliògraf de les seves obres, no li era pas indiferent l' ascendent y triomfal pro-

Fotografia Alinari (Roma)

El Papa Sixt IV confeix al historiador Platina el càrrec de bibliotecari
de la Vaticana.

Pintura de Melozzo da Forli, a la Pinacoteca Vaticana

gressió de la Catalunya recobrada per l' us literari del propi idioma. Va professar tota la vida un gran afecte y veneració — que tots els aquí presents compartim encara — envers la persona de don Bonaventura-Carles Aribau (1798-1862), l'autor d'aquella *Oda a la Patria*, perennement vibrant y ressonadora en el cor de tots els catalans. Penyora d'aquest culte y veneració, qu'es credencial de profonda catalanitat, la tenim en el fet íntim del Elías de Molins que guardà sempre, com un tresor d'afeccions pures, dos objectes de personal recordació del Aribau: les ulleres d'or qu'ell usava y la claueta de la caxa mortuoria que va tancar les despulls d'aquell venerat precursor literari, d'aquells ossos que l'Aribau se resistia a donar a altra terra que no fos la de la seva patria, Barcelona.

Un dels últims escrits periodístiehs sobre historia, un dels darrers treballs d'erudició sortits de la seva ploma activa, fou per a ell tema de meditació sobre la mort y sols en part el publicà: es el seu interessant article sobre *Inscripciones sepulcrales de escritores catalanes*, reproduint les de les tombes d'En Pere Ferreres, Bernat Boades, Bernat Estruch y Pere Miquel Carbonell; aquest recull de literatura epigràfica sortia en les pàgines de la revista madrilenya *Cultura Espanola*, el mateix any de la mort del seu erudit aplegador.

Don Antoni Elías de Molins moria, fervent catòlich, en aquesta ciutat de Barcelona, als 25 dies del mes de Juny del any 1909.

Fou del Cos d'Arxivers, Bibliotecaris y Antiquaris del Estat, Jefe del Museu Provincial d'Antiguitats de Barcelona, Vocal de la Comissió de Monuments Històrichs y Artístichs de la Província, membre meritíssim d'aquesta *Real Academia de Buenas Letras*; corresponent de la Real Academia de l'Historia, de Madrid, y també corresponent del Instituts Arqueològichs de Berlin y de Roma.

Varó excelent, bon pare de família recordat encara avuy ab filial pietat per tots els seus, espill de nobles ciutadans y home de sincera probitat com historiador, l' Elías de Molins va tenir y practicar, com lema director de la seva tasca, aquelles paraules de Mossèn Bernat Boades, autor dels *Feyts darmes de Catalunya*, tretes y lleugerament adapta-

des al seu caràcter d' historiador per qui les havia resat en el psalm XIV:

Deus creator omnium rerum
fac me semper scribere verum.
Habitabit in tabernaculo tuo
qui loquitur veritatem in corde suo;
qui non egit dolum in calamo suo.

Sien aquests bordonets llatins l' elogi pòstum del vostre antich company del qual Catalunya guardarà sempre bona memòria (4).

* *

Després de parlar de don Antoni Elías de Molins, que tants llibres va veure y va descriure, aquest humil successor seu, actualment Bibliotecari de la Episcopal del Seminari Conciliar d'aquesta ciutat, gayrebé's veu portat de la ma a parlar també de llibres, qu' es el plaher més gran després de possehirne, segons dita d' un bibliòfil francès. No cal dir que vinch a parlarvos dels llibres de la Biblioteca Episcopal, avuy del meu càrrec, y prench aquest assumpte per a la meva dissertació, ab el simple propòsit de presentar a la vostra docta atenció totes les notícies històriques qu' he pogut aplegar, fins avuy, referènts a n' aquell respectable bloch de llibres que, en Biblioteca de vida secular y formada ab lots de diferents procedencies, possèix el Seminari eclesiàstich d'aquest bisbat. La historia de la Biblioteca Episcopal va íntimament unida ab la dels seus primers bibliotecaris don Fèlix Amat y don Ignasi Torres Amat y d' una manera molt especial ab el germà d'aquest darrer, don Fèlix Torres Amat, per lo molt que d' ella va servir-se per a la redacció del seu *Diccionario de Escritores Catalanes*.

Abans emperò de parlar de *Els Torres Amat y la Biblioteca Episcopal del Seminari de Barcelona*, ja qu' he de fer historia d' una determinada biblioteca qu' es de patrimoni eclesiàstich, jo voldría recordar sumariament ab vosaltres, doctes amichs meus y oyents plens de benevolència, l' amor especial que ha tingut sempre l' Iglesia als llibres de les

seves biblioteques y la seva provident legislació, practicada y maternalment recordada, a través dels segles, ab el propòsit de que 'ls llibres fossin estimats, ben guardats y tramesos als venidors en heritatge sagrat: l'Iglesia estima 'ls llibres.

Un llibre de la Biblioteca Episcopal, escrit en llatí pel bisbe de Tortosa Joan Baptista Cardona y que l'acredita d'excellent tractadista de llibres, pot documentarnos sobre aquest punt:

El bisbe Cardona, mort l'any 1589, feya imprimir a Tarragona, l'any 1587, per l'estamper Felip Mey, el seu llibre que conté uns pulquèrrims tractats sobre *De Regia Sancti Laurentii Bibliotheca, De Pontificia Vaticana y A Bibliothecis* (5). Aquesta obreta original de qui tant doctrainment va aconsellar al rey Felip II sobre la instauració de la Biblioteca de Sant Llorenç del Escorial, avuy escassament coneguda y llegida pels bibliòfils, per la raresa dels exemplars, es l'únich llibre d'autor de terres de parla catalana que nosaltres podem colocar ab honor al costat del *Tractatus pulcherrimus de amore librorum* del bisbe anglès Ricart de Bury. De les pàgines del Cardona prench y traduhexo algunes noticies històriques.

Els hebreus conservaven ab gran diligència els llibres sagrats dintre llurs sinagogues, en les quals aplegats llegien a Moysès durant els dissaptes. Axí 'ls cristians foren també molt diligents en copiar y conservar els Llibres dels Profetes, dels Apòstols y dels Evangelistes.

El lloc y mobiliari en el qual eren guardats els llibres dels primers cristians s'anomenaven *archivia, scrinia* (6) y *bibliothecae*. Axí, donchs, aquelles biblioteques foren erigides y fundades per a la conservació y custodia dels llibres de la Biblia, de les obres dels Doctors y Escriptors eclesiàstichs y per guardarhi la veritable historia de l'Iglesia, a fi de poderla trametre a la posteritat (7).

Els custodis de les biblioteques eren denominats bibliotecaris o cancelaris, y 'l seu ofici consistia en guardar curiosament la biblioteca y tots els seus volums, els pergamins, les butlles y 'ls diplomataris; en escriure les cartes decretals del Papa, y, quan era menester, extender les Actes dels Concilis y escriure y conservar les sinodals.

Les referencies a llibres de l'Iglesia s'troben ja freqüentment en els temps apostòlichs. Sant Pau escriu a Timoteu que al anar a Roma porti 'ls llibres y sobretot els pergamins (8).

Igualment ens ve recordat per Eusebi que l'Iglesia conservava 'ls llibres sagrats dintre 'ls oratoris y qu'en temps de Dioclecià pretenia aquest raure de la terra la memoria de Crist y, ab l'enderrocament dels oratoris, manava cremar els llibres qu'hi eren custodiats.

Al augmentar els escrits doctrinals, se conservaven també dins aquelles biblioteques, per a la lectura comú de prebres y fidels, les obres sagradas dels Doctors y les dels Sants Ignasi, Marsal, Climent romà, Justí, Egessip, Ireneu, Tertulià, Orígenes, Cebrià y altres.

Sant Atanasi, al contar la persecució dels arrians contra l'Iglesia d'Alexandría, diu que hi havien biblioteques a les esglésies dels cristians y que 'ls llibres hi eren conservats ab cura singular y denúncia l'impietat dels arrians que cremaren els llibres furtats a l'Iglesia.

Tota petita església cristiana conservava quan menys, dins la seva biblioteca, per manament y pràctica general, els Quatre Evangelis, les Epistles dels Apòstols Pau, Pere, Jaume, Joan y Judes; les Actes dels Apòstols y l'Apocalipsi de Sant Joan.

Sant Jeroni esmenta també les biblioteques cristianes y escrivint a Pammaqui, després de fer referència als seus llibres contra Jòvinià, li diu: «Aprofitat de les biblioteques de les esglésies»; y'l mateix Sant Doctor remembla 'ls arxius de les sinagogues quan escriu en el prólech de la seva versió del *Llibre d'Ester*: «Quem librum ego de archiviis Hebreorum elevans, verbum e verbo expressius transtuli».

En els primers escrits de les vides dels Papes s'esmenten llurs escrits y la diligent copia y recondiment dins les biblioteques y arxius de les esglésies. En la Vida del Papa Celestí llegim que va escriure una constitució per a tota l'Iglesia, principalment per a la de les regions y qu'avuy — diu el biògraf — se guarda recondida al arxiu de l'església; en la del Papa Lleó, que va escriure moltes cartes, guardades avuy al arxiu de l'església; en la del Papa Gelasi, que va escriure llibres contra Eutiquis y Nestori, conser-

vats al arxiu de la biblioteca de l'iglesia; en la del Papa Bonifaci II, que l'escrit condemnatori de Dioscori fou per ell reclòs al arxiu de l'iglesia; en la del Papa Martí, que les Actes del Sinode Lateranès per ell celebrat contra Syrus alexandri, Pyrrus, Sergi y Pau, patriarches de Constantínobles y heretges monotelites, son conservades al arxiu de l'iglesia; en la del Papa Lleó, que la constituciò per ell escrita manant que 'ls qui fossin consagrats arquebisbés res havien de pagar per l' us del sagrat pali, ni per cap dels seus oficis eclesiàstichs, es asservada al arxiu de l'iglesia, y en la del Papa Esteve II, llegim que Pepí, rey dels Franchs, un cop vençut Astolf, rey dels Llongobarts, recuperà moltes ciutats enjovades per la força y les donà a Sant Pere y als successius Pònificehs Romans de la Santa Iglesia Romana, y la donació, posada per escrit, es conservada al arxiu de l'iglesia.

Els escrinys, tinells y plutis de les biblioteques de les iglesies cristianes rebien sempre nous llibres dels notaris, actuaris y copistes eclesiàstichs, puix ja del temps del Papa Climent, successor segón de Sant Pere y autor de varies epistles, eren creats a la Ciutat Eterna, font de la pietat y de la doctrina, set notaris, distribuïts en altres tantes regions, els quals, nodrits y sustentats ab els censals de l' Iglesia, se dedicaven a esbrinar les regestes dels màrtirs, per consignarles per escrit en les actes.

El Papa Juli manà que fossin arxivats en els escrinys de les iglesies totes les caucions, documents, donacions, commutacions, tradicions, testimoniances, alegacions y manumissions de les personnes eclesiàstiques.

Aquest esperit aplegador es constant en l'Iglesia y per aquest motiu es tan rica y abundosa la documentació; el Papa Anterus havia aplegat les regestes dels màrtirs y les custodià dins les biblioteques de l'iglesia; el Papa Fabià, successor d'Anterus, creà set notaries a càrrec d'altres tants diaques ab la especial missió d'aplegar per escrit les regestes dels sants màrtirs; les actes sinodals del Papa Sant Silvestre ens son pervingudes pels bons oficis dels notaris eclesiàstichs y bibliotecaris del seu temps, y l' Papa Juli manà que tot lo pertinent a la conservació de la fe cristiana fos aplegat, per manuscrició dels notaris, y un cop apro-

bats els escrits pel primer d'ells, ordenà que fossin aquests custodis als arxius y biblioteques de l'iglesia.

En el segle V, el Papa Hilari fundà dues biblioteques a la Basílica de Sant Joan de Latrà, ordenant qu'una d'elles fós especialment destinada als arxius, en els quals guardà les dues cartes del bisbe Ascani, metropolità de Tarragona, denunciant als bisbes sufraganis que feren hereditari l'dret de successió episcopal.

El Papa Hilari es el primer de qui's llegeix que fés construcció especial per a les biblioteques eclesiàstiques, per asservarhi els escrits de l'Iglesia Romana, les epístoles decretals dels Papes, les actes dels concilis, els escrits de controvèrsia en refutació dels heretges y les obres dels Sants Pares. Les dues biblioteques qu'ell manà bastir eren tocant a la font de Latrà y volgué que fossin per a us públich dels cristians, puix els llibres eren llavors molt escassos y molt avares les mans dels qui'n posseïen. Y 'ls Papes feyen sovint referència als escrinys y biblioteques eclesiàstiques: axí'l Papa Sant Gregori, en el prólech de les seves XL homilíes, fa constar al bisbe Secundí que dites XL homilíes estàn a mercè dels lectors, al escrin y de la Santa Iglesia Romana.

Les biblioteques eclesiàstiques aculliren també les obres d'autors profans. El monjo Gerbert, creat Papa l'any 999 ab el nom de Silvestre II, consegui aplegar una selecta y nombrosa biblioteca, en la qual figuraven obres de Cicerò, Juli César, Eugrafi, autor poch conegut en nostres temps, Plini, Suetoni, Estaci, Demòstenes, Marsili, G. Aureli, de Victori'l retòrich y la *Dialèctica* y l'*Astrologia* de Boeci.

Per construir y conservar les seves biblioteques, per dotarles ab obres bones y per ferles recopiar bellament, l'Iglesia apelava a la generositat dels fidels, a la lliberalitat dels richs piadosos y al erari comú de la propia Iglesia. En el llibre III de la Vida de Carlemany escrita per Eusebi, llegim que va obrir llargament l'imperial tresor a fi de rescabalar y recopiar els llibres que tant havien sofert també, durant la general persecució contra 'ls cristians.

L'Iglesia ademés sustentava notaris y puelles exercitades en l'art de ben copiar, segons reconten Sant Ambròs y Orígenes, per provehir les biblioteques. Y axí trobem citats

un Pantheni, rector de l' escola d' Alexandria, famós percaçor de llibres; Pàmfil, prebère com l'anterior, mort en martiri a Cessarea, qui *máximo studio et industria* — segons reconsta Eusebi — *bibliothecam instituit*, ab volums d' Orígenes y molts altres escriptors; y també fa esment d'aquesta biblioteca Sant Jeroni, en la seva apologia contra Rufí. Per referencia del mateix Eusebi sabem que Alexandre, bisbe de Jerusalem, formà una admirable biblioteca, ab gran abundant de llibres, originals d' escriptors eclesiàstichs, de la qual va servirse el propi Eusebi per redactar la seva Historia Eclesiàstica.

Eren destinats al càrrec de bibliotecaris homes òptims, scients, ilustres y de reconeguda cultura, y l'exercici d'aquest càrrec era retret honoríficament als qui l'havien tingut. Axí Anastasi, en la Vida de Gregori II, remembra que Gregori, abans d'ésser creat Papa, havia sigut bibliotecari de la Lateranesa y qu'era home tan docte que, essent anat a Constantinoble ab el Papa Constantí, en presència del Emperador Justinià II va respondre a molts y diversos qüests que li foren fets verbalment per aquell príncep.

Finalment, parlant del càrrec d'aquells antichs bibliotecaris, escriu el bisbe Joan Cardona: «*Verumtamen munus bibliothecae condendae, conservandae ac curandae episcoporum praecipuum fuit, nec non et presbyterorum: quoniam ad hos maxime spectabat et sacros evolvere, ac custodire libros; et authenticos ab apogryphis — teste Eusebio — discernere.*»

Aquest mateix esperit de fundar, conservar y sobreveillar les biblioteques y arxius, de dotarles d' experts bibliotecaris, per recondirhi les epístoles decretals dels Papes, les actes dels màrtirs y dels concilis, els escrits d'apologètica y controvèrsia, tots degudament autenticats, ab les obres dels Sants Pares y les col·leccions homilètiques, s'anà extenent en pràctica fidel y acurada per les iglesies de totes les nacions, a mida qu' espletava la sement de la paraula evangèlica y al pas que s'anava intensificant la vida social cristiana en els pobles de totes les llengües.

Dins la península ibèrica y en l'època visigòtica, es memorable la biblioteca eclesiàstica de Sant Martí de Braga, essent molt nombroses, pel seu temps, les obres aplegades

pel bisbe Sant Martí, bon helenista y pare del monacat ibèrich. Igualment la biblioteca de Licinià, bisbe de Cartagena cap a les derreries del segle VI^è, abundava en llibres escripturístichs y patrístichs. En el segle VII^è el bisbe Tajó emprèn el camí de Roma, per procurar a les iglesies d'Espanya part del llibre de les Morals de Sant Gregori l'Gran. Retornat ab èxit del seu viatge literari a la ciutat dels Papes, Tajó reb carta de Sant Brauli y li diu ab paraules d'insistència: «Vuill demanarte una cosa de la qual m'oblidava, ab tot y necessitarla més que cap altra, y grat sia a Deu que pugues atenyér en guasardó ço que més cobegis! Enviam els codis de la exposició de Sant Gregori, que no eren a Espanya abans de que tu 'ls portessis de Roma ab afany y penalitats moltes, a fi de que 'l poguem copiar a lloure». El sant bisbe de Saragoça, Brauli, era gran recercador de llibres y la seva correspondència epistolar el revela home de forta cultura y ampla erudició.

En coses pertocants a llibres, flors de la més alta espiritualitat, Sant Brauli dispensava la caritat començant per ell mateix; axí, al Abat Frunimià, del qual tenia carta petitoria de pergamíns per copiar codis, contesta dihent que n' té molt poca quantitat y que se 'ls necessita; no obstant, li remet diners pér a que se 'n compri y fa comanda al *scriptorium* monacal, per a que li copiin un comentari paulí. Sant Brauli sabia sempre à quin monestir o a quina casa episcopal era anat a raure 'l llibre cobejat del qual tenia notícies y n' volia haver un bon tresllat. Les seves cartes, plenes d'amorosa insistència, eren els missatgers de les seves freqüents peticions en préstec.

L'arquebisbe de Sevilla Sant Isidor, centre sideral de tota la cultura en terres ibèriques, posseeix rica y copiosa biblioteca, sovint augmentada ab obres per ell escrites. La biblioteca isidoriana, ab la seva llegenda esculpida a la llinda: *Sunt hic plura sacra: sunt et mundalia plura*, vista avuy a través de treballs de reconstrucció erudita, ens dexa concrats pér l'abundància y per la varietat. Entre 'ls sants prelats de Saragoça y de Sevilla van y venen les epistles fraternals y doctes, s' hi diuen la mutua estimació sacerdotal, hi parlen de llibres y còdis, y sovint, com una vegada aquells sants eremites Pau y Antoni, se partexen el pa de l'inteligència.

Sant Quirze, bisbe de Barcelona, demana, ab propòsit de treuren copia, al bisbe Tajó, el seu llibre de les Sentencies; y a Sant Isidor una exposició mística del Antich Testament; y un altre bisbe de Barcelona, Idali, obté de Sant Julià qu' escrigui el *Prognosticon*.

Sant Valeri, junt ab Màxim, amanuènse, *librorum scriptor*, ab la seva santedat y uns quants codis fa arrelar la vida monàstica en els racers abruptes de la cordillera cantàbrica: al travessar un riu, en forta y crescuda corrent, els codis, el jovencell que 'ls portava y 'l cavall que 'ls codis y 'l jove conduhía riscaren perdes.

La dominació aràbiga en terres d'Iberia que, en duració, arribà a les antivigilies del milenari y per extensió acampà en els nuclis més florits de població de les diverses regions de la península, no consegui neulir la vida, ni anorrejar la civilisació cristianes qu'aquí tenien regor cruent de màrtirs y rou fecondant de doctrina de doctors y escriptors indígenes; influi emperò la cultura dels invassors demunt la cultura dels invadits. En els centres de jurisdicció episcopal y en tot rusch de vida monàstica, els llibres de les biblioteques eclesiàstiques son patrimoni de conservació sagrada y augmenten paulatinament. Ab el resurgiment de les catedrals devastades, nous codis y nous llibres doctrinals y litúrgichs se junten ab els primers vasos sagrats, fosos de bell nou.

Barcelona, Vich, Urgell y Ripoll tenen en aquell temps sòlida fundació monàstica, y ab els respectius *scriptoria*, afany y daler per l'aumentació bibliogràfica. Els 230 còdis del monestir de Ripoll avuy sobreexistents a tota ruïna, pel fet providencial que tots recordeu, son una romanalla gloriosa de la biblioteca del monestir del abat Oliva. Un fet de nostra ciutat de Barcelona, referent a llibres, ha passat a l'història de la cultura y no per venir recitat fins en els manuals de reportatges bibliogràfichs es menys digne de nova recordació. El bisbe Gislibert y 'ls canonges de Barcelona compraren, en l'any 1043 a Remundus, potser jueu, un *Priscianus maior* y les *Constructiones Prisciani grammaticae artis*, pel preu convingut d'una casa y un camp.

La vida monàstica, concentració de vides y d'intel·ligències, de fervors y afectes al peu d'un altar, ab el seu major increment e intensitat, va portar a l'Església un gran desen-

rotllo de cultura literaria y científica que prenia impuls y ritme, dins les biblioteques, en la lectura y meditació feta demunt els llibres.

Ja dels inicis del segle VI^è començà a escampar-se la general notícia de les bones y riques biblioteques tingudes dins la claustra dels monestirs. Quan al *scriptorium* dels monjos era acabat de copiar y de miniar un llibre, se preparava una solemnitat a la capella del monestir, y l'llibre y l'codi eren dexats solemnement a la biblioteca. En l'ofrena d'una col·lecció de llibres sobre història feta a un monestir de Mici, prop d'Orleans, se consigna que la oferta fou acomplida l'dia de Dijous Sant, posant el donatiu demunt l'ara del altar de Sant Esteve.

Les abadies cuidaren diligentment de dotar ab llibres als monestirs filials; la biblioteca de Fontfroide, al bisbat de Narbona, donà d'un cop sexanta volums al monestir de Vaubona. Els abats no pararen ment en les despeses, ni en els sacrificis, quan se tractava de comprar, fer copiar, o recullir un llibre per a la biblioteca de llurs monestirs. Al segle VIII, Sant Vaudrille envia un nebot seu a Roma per recullir de mans del Papa "ls llibres" dels quals feya donació a l'Abadía de Fontenelle, prop de Rohà.

Carlemany procurà abundosos llibres per a la biblioteca de Saint-Gall, essent la munificència imperial y reyal molt sovint posada a contribució de les abadies y monestirs, de les escoles catedrals y monacals, per fer creixer els tresors bibliogràfichs.

D'aquesta manera veyem l'interès que presenten els antichs inventaris de llibres. En el volum II del *Spicilegium* de Lluch d'Achery, s'inclou el catàleg de la biblioteca de l'Abadía de Saint-Riquier, a la Picardia; aquell catàleg, alçat l'any 831, es interessantíssim per l'abundor d'obres d'història sagrada y profana. Els antichs monjos feyen freqüent conversa bibliogràfica. Sant Isidor de Pelusa, abat d'un monastir d'Egipte, parlant de llibres, escriu un apòleg en el qual compara als qui no'ls volen deixar en préstec, ab els acaparadors de subsistències y acaba fins implotant maledicions celestials per als acaparadors de llibres, ço es, contra'ls bibliòtacs.

De la freqüent y delectable conversa sobre llibres na-

xia un genre literari bellament monacal qu' encara avuy no ha sigut aplegat ni estudiat, per a delectança dels bibliòfils. D'aquell genre literari escrit sempre en un llatí agençat, emperò senzill y de crestallina trasparença, com les llàgrimes d'Ovidi recullides en els clars llacrimatoris de les seves Elegies, recordem, com mostra antològica, els versos del monjo Alcuí, ministre intelectual de Carlemany.

Tot humanista pendrà noble delectació en aquella lectura; tot bibliòfil haurà goig y plaher en cartejar les *Beati Flacci Albini seu Alcuini Abbatis, Caroli Magni Regis ac Imperatoris Magistri Opera*, en la sumptuosa edició de Mestre Miquel Englérth, feta l'any 1777, ornada ab aquelles cartelles antipèndiques que's fan de llarch mirar en els seus iconogràfichs details, magistralment dissenyats, gravats ab ma segura y valenta y trets pulcrament de tòrcul. El gloriós monjo Alcuí (735-804) se sentia'l cor cantador y exultant devant la bellesa exterior dels llibres y més encara gaudiós y letabunde en presencia d'aquella altra bellesa recòndita dels codis y llibres que, com la de la filla del rey, es tota interior. Dedicà versos llatins, de caracter epigràfic, y'ls deixà en penyora de recordació a diversos monastirs que visità y dins els quals sòjornà. Canta, celebra y dedica lloançs rítmiques a les iglesies, altars, sants, reliquies y vasos sepulcrals dels monastirs. La trona del refetor desde la qual se fa lectura semitonada al monjos menugants, el *scriptorium*, la biblioteca, la campana qu' es veu de la obediència puntual, la santa regla, l'estudi y altres llochs y actes de la vida claustral inspiren delicades dedicacions al monjo multiscient y polígraf.

Uns distichs d' Alcuí, l' opus LXVII de les seves obres completes, van dedicats *Ad Musaeum libros scribentium*, y recorda als copistes y escribes l'altesa de llur ministeri; recomana'l silenci a fi de que no romanguin interpolades paraules frèvoles en la lliçó sagrada del text; que copiïn de bons originals; que puntuïn ab exactitud, per a no fer caure en equivocacions als lectors; qu' es tasca egregia la copia dels llibres sagrats; que tindrán bon premi; y afegeix: «qui planta ceps serveix al ventre, qui copia llibres serveix a les ànimes».

Hic sedeant sactae scribentes famina legis.
Nec non sanctorum dicta sacrata Patrum.
Haec intersetere caveant sua frivola verbis,
Frivola nec propter erret et ipsa manus:
Correctosque sibi quaerant studiose libellos,
Tramite quo recto penna volantis eat.
Per cola distinguant proprios, et commata sensus,
Et punctos ponant ordine quosque suo.
Ne vel falsa legat, taceat vel forte repente,
Ante pios fratres, lector in Ecclesia.
Est opus egregium sacros iam scribere libros,
Nec mercede sua scriptor et ipse caret.
Fodere quam vites, melius est scribere libros,
Ille suo ventri serviet, iste animae.
Vel nova, vel vetera poterit proferre Magister
Plurima, quisque legit dicta sacrata Patrum.

(Opus LXVII.—Ad Musaeum libros scribentium; vol. II,
pág. 211 de la edició citada).

El monestir que va merexer aquests consells rimats probablement fou el de Tours.

Alcui, poeta facil y numeros en les seves canticles llatines consonantades, en les quals el seu estre es tot àgil y alat, es solemne y quelcom premiós en el seu *Poema de Pontificibus et Sanctis Ecclesiae Eboracensis*, del qual els versos 1,535 al 1,561 van dedicats a la biblioteca del citat monestir d' Ébora, y són d' interès perque revelen les preferencies bibliogràfiques del sabi monjo.

Illic invenies veterum vestigia Patrum,
Quidquid habet pro se *latio Romanus* in orbe,
Graecia vel quidquid transmisit clara *Latinis*:
Hebraicus vel quod populus bibit imbre superno,
Africa lucifluo vel quidquid lumine sparsit.
Quod Pater *Hieronimus*, quod sensit *Hilarius*, atque
Ambrosius Praesul, simul *Augustinus*, et ipse
Sanctus Athanasius, quod *Orosius* edit avitus:
Quidquid *Gregorius summus docet*, et *Leo Papa*;
Easilius quidquid, *Fulgentius atqne coruscant*.
Cassiodorus item, *Chrysostomus* atque *Iohannes*.

Quidquid et *Althelmus* docuit, quid *Beda Magister*,
Quae *Victorinus* scripsere, *Boëtius*: atque
Historici veteres, *Pompeius*, *Plinius*, ipse
Acer Aristoteles, *Rhetor* quoque *Tullius* ingens.
Quid quoque *Sedulius*, vel quid canit ipse *Iuvencus*,
Alcuinus et *Clemens*, *Prosper*, *Paulinus*, *Arator*,
Quid *Fortunatus*, vel quid *Lactantius* edunt.
Quod *Maro Virgilius*, *Stacius*, *Lucanus* et *Auctor*:
Artis Grammaticae vel quid scripsere Magistri;
Quid *Probus* atque *Focas*, *Donatus*, *Priscianusve*,
Servius, *Euticius*, *Pompeius*, *Comminianus*.
Invenies alios perplures, Lector, ibidem
Egregios studiis, arte, et sermone Magistros,
Plurima qui claro scripsere volumina sensu:
Nomina sed quorum praesenti in carmine scribi
Longius est visum, quam plectri postulet usus.

(*Poema de Pontificibus et Sanctis Ecclesiae Eboracen-sis*, vers. 1,535 a 1,561; vol. II, pág. 257 de la edició citada).

Dò celestial de la sabiduria y la més excellent de les ri-queses anomena'l monjo el tresor dels llibres, continguts en biblioteca, sots feble sostre, per esser únic camí de vera iluminació al qui voldrà llegir. Així resa la inscripció *In monasterio quodam, cui Alcuinus praefuit*:

Parvula tecta tenent coelestis dona Sophiae,
Quae tu, lector ovans, pectore disce pio.
Omnibus est gazis melior sapientia donis,
Quam modo qui sequitur lúcis habebit iter.

(Op. CVII.—*Ubi libri custodiuntur*; vol. II, pág. 216, de la edició citada).

Y en estil de prosa recriminatoria, deya Alcuí al monjo poch amant de llegir y de freqüentar la biblioteca: «*Quin profit reporta à questa abundor de llibres si no hi ha qui'ls llegexi ni qui'ls entengui?*» *Quid vero librorum copia prodest, si non erint legentes in eis, et intelligentes eos?*

Durant el sige IX, al generalisar-se les institucions d'escoles, les biblioteques reberen encara fort impuls. El mateix Alcuí escribia una carta a l'iglesia d'Anglaterra, solicitant,

a favor de l'iglesia de Tours, una remesa de llibres copiats dels qu' Egbert possehia a la biblioteca de York.

Aquelles escoles eren una perllonganció de l'acció cultural dels monestirs, y desde l' segle XI è 'ls únichs centres bibliotecals radicaven en aquells monestirs y en llurs escoles, accessibles als seglars y al fills dels magnats, dels richs y dels pobres.

Ripoll, Vich, Urgell, Poblet, Santes-Creus, Girona, Sant Cugat del Vallès y Barcelona, ab els nucls inicials de vida catedralicia y monàstica, ofereixen també nucls d'arxius y biblioteques ab gran riquesa de codis, pèrgamins, llibres y cartularis.

El monestir de Ripoll, dins l' iglesia del qual ens compeleix a entrar l' abat Oliva ab els seus versos llatíns:

Hoc adiens templum Genitricis Virginis almum,
Fac venias mundus, humili spiramine fultus...

tenia hermós *scriptorium*, tan ben emplaçat y orientat, que les flors y aromes del jardí sobre l' qual esbadiava les seves finestres y les canturies de l' auzellada que l' teyen delectable, ha fet escriure una de les més belles descripcions, com cap altre *scriptorium* monacal no l' ha merescuda. Tres noms llunyans ens recorden els codis iluminats y 'ls llibres copiats: Joan, diaca; Suniari o Sunyer, prebere; y Senedrus, levita. Oliva, abat de Ripoll y bisbe de Vich, vers l' any 1033 expedí decret d' excomunió contra 'ls retentors, ocultadors y usurpadors de pèrgamins del arxiu del monestir. Aquest zel tingué també l' Abat Bisbe per la biblioteca y pel *scriptorium* monàstich. En temps de la seva jurisdicció, treballaren els copistes ab molta assiduitat; y tenim notícies d' Artall Escolàstich y de Guifre: el primer va compondre una narració sobre l' trasllat del cos de Sant Esteve a Constantinobles, y l' segon, quatre llibres sobre la *Vida* de Sant Gregori l' Gran y una exposició sobre Ezequiel y l' Cant dels Cants. El *pater eximus* Oliva dexava tresors de cultura a les biblioteques de Santa Maria de Ripoll, de Sant Miquel de Cuxà y a la Seu de Vich: còdis litúrgichs y canònichs, obres dels Sants Pares, de jurisprudència, de ciències físiques y d' historia; els Comentaris de Juli César, Plutarch, Juvenal, Macrobi y Virgili.

Qui poch o molt haja pres part en el *Viaje Literario* del P. Jaume Villanueva, qui conegui alguna cosa de les abundants monografies sobre monestirs catalans, y qui consulti les dues grans obres del canonge Barraquer que les compendia totes, fins als seus dies, y qu'es la més ampla historiació del monacat català, en tots els seus aspectes, dins el to apologètic que predomina sempre en aquells grans volums prodigament ilustrats, constatarà fins a quin punt les biblioteques eclesiàstiques de Catalunya marcaven el ritme de la cultura general literaria y científica de la nostra terra.

Clergues y bisbes solien fer generosa donació dels seus llibres, en vida, y després de morts per llegat testamentari, a les biblioteques dels monestirs del quals eren devots; pràctica pia y costum laudable que més tard foren imitades pels nobles y magnats, com en tenim bell y munífic exemple en l' historia de la plorada biblioteca de Poblet.

En 1208, Pere de Nemours, bisbe de París, al anarsen ab la Creuada, repartí tots els seus llibres; legà la seva gran Biblia en 22 volums a l' Abadía de Saint-Victor; el seu Psaltiri glossat, les Epistles de Sant Pau, igualment comentades, y les Sentencies, potser les de Pere Llombart, a l' Abadía d' Olivet, y 'ls altres llibres que possehia a l' iglesia de París.

L' afany dels monjos per ferse donar llibres troba ressò en els *contes gaulois*, sempre abundosos de bellesa llingüística, sempre desaprensius, llagoters y regalimants d' irreverencies.

La bona fortuna accompanyà sempre als Abats zelosos dels prestiges de llurs biblioteques. L' any 1048, Albert, Abat de Gembloix, a Bèlgica, conséguí aplegar, per redacció de la seva biblioteca monacal, cent volums referents a Sagrada Escriptura, y altres sexanta pertocants a literatura no sagrada.

L' adquisició de llibres no sempre era un do plogut del cel, sinó afanyat ab les privacions dels monjos. Guibert de Nogent, al capítol XI del llibre i de la seva *Vida*, escriu axí, parlant dels cartoxans de Grenoble: «Tot y essent ells constrictes dins una estreta y rigurosa pobresa, han conseguit formar una rica biblioteca, y no apar sinó que com més els

manca ua mos de pa material, tant més s'afanyen y malden encara per adquirir aqueix altre aliment els llibres — que may s'acaba — ans viu perennement».

Els monjos, en lo pertocant a llibres, no s'en sabien passar y era aforisme general que, monastir sens llibres, valia tant com plaça de guerra sens queviures; *claustrum sine armario, quasi castrum sine armamentario*. Y estaven tan contents de llurs biblioteques, qu'un monjo de l'Abadía d'Admont considera la del propi monestir, rica y nombrosa, com l'octava maravella del mon.

Iactarunt veteres septem miracula mundi,
Octavo nostra est Bibliotheca loco.

Es molt interessant la costum monàstica de consignar en llibre especial els aniversaris de mort dels qui donaren llibres a la biblioteca.

Veusací, com model de moltes, unes quantes consignacions preses del *Llibre dels Benefactors de la Biblioteca de l'Abadía de Saint-Victor*, segons consta en el seu especial obituari:

«Idibus ianuarii, — Anniversarium magistri Adae de Monsterolio, canonici nostri ad succurrendum, qui dedit nobis Bibliothecam, valentem **XIII** libras.

» III Nonas februarii, — Obiit magister Bernardus, canonicus de Augusta, de quo habuimus Isayam glosatum.

» XII Calendas martii, — Anniversarium magistri Ioannis, quondam procuratoris regis in suo Parlamento, qui dedit nobis in fine suo unam bonam Bibliam, valentem **32** francos.

» Idibus aprilis, — Obiit magister Bertholdus, de cuius beneficio habuimus Bibliothecam et Historias scholasticas.

» XI Calendas maii, — Anniversarium magistri Symonis de Vincellis, de cuius beneficio habuimus quosdam Decre tales, valentes **IX** libras parisienses.

» Nonis iunii, — Habuimus etiam a domino Joanne Marine libros.

» Nonis iulii, — Anniversarium solemne magistri Reginaldi de Beligardo, fratriss nostri, ac parentum suorum, de cuius beneficio habuimus libros utriusque iuris canonici et civilis.

LA FAMILIA TORRES AMAT

Fotografia Guinart

Quadro existent a Peratja, abans a Sallent, en poder de don Félix Torres Argullol.

Al peu del quadro se llegeix el següent imprés que va al darrere:

«Familia del Dr. Josef Torres-Cererols (de Sallent), y doña Teresa de Amat y Pont d'Oriach y Oromir (de Sabadell), retratada por don Jayme Amat, hermano de ésta, en Madrid, año 1817. Viviendo aún los indicados por los números 4-6-7-8-10-11-12-13-15-16-17-18.

»Núm. 1, Josef, padre de los doce hijos; 2, Teresa, su esposa; 3, Juan, primer hijo, canónigo de las Abadesas; 4, Antonio, heredero; 5, Teresa de Riudor; 6, Pedro, arcediano de Gerona; 7, Francisca Batllés; 8, Magdalena Font; 9, Ignacio, deán de Gerona; 10, Rosa Casamitjana; 11, Félix, dignidad de sacrista de Barcelona; 12, Josef, beneficiado de Sallent y capellán de Caldes; 13, Valentín, canónigo de Vich; 14, Ignacia =; 15, Ana Sagristá, esposa de Antonio; 16, Josef, hijo de ambos; 17, retrato del Ilmo. Dr. Félix Amat, arzobispo de Palmira, hermano de doña Teresa; 18, retrato del Ilustre Dr. Francisco Amat, Arcediano de Xerez, en Sevilla; 19, El Muy Ilustre Abad de Poblet, maestro Cecerols, primo de don Josef.

»Púsese esta explicación en obsequio del señor Capitán General don Xavier de Castaños, cuando se hospedó en esta casa, al venir a ver la gran fábrica de paños de Miralda, en 1.º de Septiembre de 1818».

» IV Calendàs augusti, — Dominus Stephanus, 67 us.
Parisiensis episcopus, libros optimos quos sibi paraverat,
moriens nobis dereliquit.

» Nonis septembri, — Anniversarium Volmari, clerici,
qui dedit nobis Psalterium Lombardi, et Epistolas Pauli.

» VII Idus novembri, — Anniversarium Petri de Ville-
nay, et uxoris eius, de quorum beneficio habuimus unam
optimam Bibliam in gallico, pretii sex-viginti francorum.

» XIII Calendas decembris, — Obiit Assaldus, clericus,
qui dedit nobis Decreta Gratiani».

No més cal recordar que, en els antichs catàlechs e inventaris llatins de llibres, com en el precedent, del qual hem citat fragments, la paraula *Bibliotheca*, o bé *Bibliotheca magna*, vol dir una *Biblia*, o una *Biblia* de gran format o preciosa, no una biblioteca.

Tinguts y possehits els llibres, els monjos poden protrumpir en càntichs de gaudi y escriure fervents elogis, ditiràmbichs moltes vegades, sovint de conceptes rebuscats, emperò de bella aplicació, com aquest que porta Chasseneux en el *Catalogus Glorie Mundi*, qu' entre diversos es l' únic que 'ns plau copiar aquí:

«Liber est lumen cordis, speculum corporis, virtutum magister, vitiorum depulsor, corona prudentium, comes itineris, domesticus amicus, congerro iacentis, collega et consiliarius praesidentis, myrothecium eloquentiae, hortus plenus fructibus, pratum floribus distinctum, memoriae penus, vita recordationis; vocatus properat, iussus festinat, semper praesto est, nunquam non morigerus, rogatus confestim respondet; arcana revelat, obscura illustrat, ambigua certiorat, perplexa resolvit; contra adversam fortunam defensor, secundae moderator, opes adauget, iacturam propulsat...»

Un altre monjo de Saint-Victor compón uns dístichs llatins per a que sien l' inscripció, en làpida tòmpànica, demunt la porta de la rica biblioteca victorina que venç en abundor y ultrapassa en riquesa totes les altres biblioteques monàstiques. Diuen així, posats en pla:

Tu qui recerques els autors Gramàtichs
per llegir, y 'ls Retòrichs, y 'ls Poetes,
y vols de Macaó (9) els tresors heure;

tant si t' plau cartejar els antichs llibres
de la Sabiesa, o dels Passats les gestes,
com si vols retrobar velles histories,
quiti d'engany, acòstat, vina, entra.
Lo que va germinar d'aquella escola,
aplegada dins l'hort de l'Academus;
lo qu' ensenya Plató, lo que diu Sèneca,
lo qu' escriu Eratòsten y Apuleius,
lo qu' ensenyen oral y matemàticament Ptolomeus y l'sabi Marcus Polo;
lo que diu Aristòtil, en ses Etiques;
lo que l'dret natural inculca als homes,
tot aquí dins ho trobaràs, a lloure.
Lo que jo sé de molts, com cosa certa,
per al teu regíment guardar procura:
Lo que no trobis dins la Biblioteca
Victorina, enlloch més podràs trobarho.
Un Vencedor afable aquí t'ofrena
les riqueses que vencen les de Cresus;
cuya, donichs, agrahir el do qu'hi trobes,
no res furtant, ni malmetenthí cosa. (10).

La llei^{legislació} sobre les biblioteques monàstiques surgeix clara, metòdica y concreta, a mida que creix la importància dels grans depòsits de llibres. Els Abats la promulguen y l's bibliotecaris y l's seus oficials exigexen el seu puntual cumpliment. Procuren primerament els Abats trobar l'home apte, el bibliotecari, sens els serveys del qual la biblioteca fora una massa amorfa y morta. Aquest home de seny ordenador, pacient y actiu, docte y enamorat del seu càrrec, ens ha sigut descrit y caracterisat per Dom Besse, en el seu llibre *Le Moine Bénédictin*.

Traduexo aquella hermosa pàgina que ningú com un benedictí podia escriure, tan viva y sentida:

«Tots els Abats cuyden posar, entre aquests llibres, un element indispensable sense'l qual, ab tot y esser aquells dels millors y en gran nombre, podrien tantmateix ésser inútils. Aquest element es el bibliotecari. No es pas difícil trobar un Benedictí qu'exerceixi aquest difícil càrrec ab un gust y una intel·ligència notables. Ell passa la vida entremitg

dels llibres; els professa una vera amor y gayrebé una adoració, y cuya comunicar aquest sentiment al seu voltant. Coneix les millors edicions, el llur valor y l' contingut de quicunca de les obres. Para esment sobre totes les publicacions noves que son d'interès. Res no li passa per alt, ni tan sols un article de revista. Ell es, en una paraula, una biblioteca vivent. La seva afabilitat es igual a la extensió dels seus coneixements bibliogràfics. Té a la contínua disposició dels seus germans una mina inexhaustible de notícies bibliogràfiques. Un home axí, d'aquesta força, potser mai publicarà ni una ratlla en lletres de motlló. Emperò què hi fa? Ell es en serviment dels estudis ab major eficacia que si estés entretingut per les seves publicacions personals. Es sempre el més util dels auxiliars per als treballadors. Sense l' seu concurs, ¡quànt de temps perdut! ¡quantes temptatives infructuoses! ¡quantes obres incomplites y fins potser impossibles! Més fortunat encara si té bon lleure o'ls auxilis necessaris per extendre, ab el catàleg de la biblioteca, el repertori analítich de totes les matèries tractades en les obres que la integren (11).

Ademés, el bon bibliotecari, quan ha posat tota la seva intel·ligència, tota la seva erudició bibliogràfica y tota la amabilitat y bon tracte a serviment dels qui freqüenten la seva biblioteca, o per carta'l consulten, sab qu'encara 's deu a la conservació material dels llibres, posats a la seva custodia, y la bibliotecnia aplicada a la materialitat dels llibres, sobre la qual may l' interrogaran els literats, ni 'ls filosophs, ni 'ls juristes, l' obliguen a fer estudis especials, en llibres també especials, per sotsmetre a operacions determinades els codis y llibres en ruïna, o en camí d' arribarhi.

Diu Geraud, reportat per Albert Cim:

«La biblioteca es el verdader tresor d'un monestir; sens ella, fóra axí com una cuyna sense casseroles, una taula parada sense vianda, un pou sens ayqua, una mar sense peixos, un mantell sense cap altre vestit, un jardí sense flors, una bossa sense diners, una vinya sense rahims, una torra sense guaytes, una casa sense mobles. Y axí com se guarda curosament una joya dins una capseta ben tancada, per tenirla lliure de pols y de rovell, de consemblant ma-

néra la biblioteca, riquesa suprema del monestir, ha d' ésser ab tota cura lliurada de la humitat, dels ratolins y dels còrchs (12)».

La doble tasca de catalogació y conservació material dels llibres de la biblioteca li venia preceptuada al prefecte per aquestes paraules que copiem de la Regla del Monestir de Saint-Victor:

«Armarius omnes libros ecclesiae (id est, domus vel abbatiae, si mavis, aut familiae) in custodia sua habet, quos omnes nominibus propriis sigillatim annotatos habere debet, et per singulos annos, ad minus bis aut ter, eos exponere et recensere, et ne in eis aliquid vel tinea, vel alia qualibet corruptela infectum vel exesum sit, diligenter considerare. Ipsa autem armaria intrinsecus ligno vestita esse debent, ne humos parietum membranas rubigine aliqua, sive humectatione aliqua inficiant: in quo etiam diversi ordines seorsum ac seorsum distincti et convenienter coaptati esse debent, in quibus libri separatim ita collocari possint et distingui ab invicem ne vel nimia compressio ipsis libris noceat, vel confussio aliquid specialiter in eis quaerenti moram affera, vel impedimentum».

Com simple mostra de la reglamentació de les biblioteques antigues, a la qual eren obligats els qui les freqüentaven, traduhim un fragment del Estatut referent a la Biblioteca de Sant Bernat, de París:

«Cap estudiant, exceptuats els batxellers, els recipiendaris y 'ls confessors, no pot tenir les claus de la biblioteca, les quals poden demanar y rebre de mans del econòm. Qui perdi alguna de les claus ve obligat, per manament del concell, a ferne fer altra d' igual a propia despesa y fins el pany si es mester. Els qui abandonen el colegi han d' entregar abans la clau de la biblioteca al econòm, sots pena d' excomunió. Aquell qui rebi una clau, en calitat de colegial nouvingut pagará dos sous, moneda de París, y aquest arbitri s' aplicarà a la reparació de llibres, segons disposi 'l concell; y l' econòm, sots pena d' excomunió, donarà compte fidel d' aquest diner al concell.

»El qui al entrar o al sortir de la biblioteca deixi oberts les portes y oberts els llibres dels quals ha fet us, y el qui al veure entrar un foràster no l' accompanyi, serà privat

de la possessió de la clau immediatament, y no li serà retornada fins que li sembli bé al ecònom.

»Que ningú, sia del estat o categoría què's vulla, sia gosat treure a obs d'ell o d'altri, tant a dins com fora del colègi, cap llibre de la Biblioteca, excepte quan sia per causa de reparació del mateix llibre, car altrament s'ofra castigat ab les més severes penes.

»L'ecònom y'l subprior quedaràn privats de beure vi si permeten, sens justa causa, treure un llibre de la biblioteca. Qui perdi o maltracti un o diversos llibres pertanyents a la biblioteca, serà tingut compareixer devant el concell per donar les corresponents explicacions».

Tot lo essencial qu'actualment vigeix en la reglamentació de les biblioteques ben tingudes, arrenca del segle XIIe, de les sabies providències preses y dictades pels Abats dels més insignes monestirs, per al bon regiment dels llibres, que consideraven com patrimoni sagrat després dels sagrats vasos del temple.

Y ademés d'aquest mestratge en la part pràctica y positiva de la bibliologia, devem també a l'Iglesia l'iniciació en l'amor als llibres, la bibliofilia. En aquest sentit, es llibre que val per molts, el del bisbe Ricart de Bury (1287-1345), que's titula *Tractatus pulcherrimus de amore librorum*, més generalment conegut ab el nom grech *Philobiblion*, del qual tenim versió catalana moderna del excelent prosista senyor Pin y Soler (13), membre d'aquesta Academia.

El *Philobiblion*, escrit ab estil senzill y suassori, es com un *Kempis* enfervorizador per al estudi freqüent; l'apologia de la lectura continuada; el codi del respecte, de la veneració y del viu amor al llibre, en el qual s'ha de fer aquell estudi ennoblidor de l'ànima y aquella lectura sempre delectable.

Qui una vegada llegí el llibre del bisbe Ricart de Bury, repetirà convençut aquell hexàmetre que Plaute fa dir a Gelàsim, en la escena última del acte segón de la comèdia *Stichus*:

Ibo intro ad libros et discam de dictis melioribus.

D'aquest plahier d'estar entre llibres, tinguts ab amor y mirats ab respecte, parlava Maquiavel (1469-1530) en carta dirigida a Francesch Vettori:

«A posta de sol m'en torno a casa y'm tanco dins la meva cambra d'estudi: a la porta, me trech el vestit de carrer, ple de pols y de fanch; me poso un vestit de gala o un dels millors que tinch, y, axí vestit ab major decencia, entro dins del santuari dels grans homes de l'antiguitat: soch per ells rebut ab bondat y benevolència, y'm pexo ab aquest aliment qu'es l'únic que'm va bé y per al qual jo soch nat..; y, durant quatre hores, me trobo quiti de tot enuig, oblidó totes les meves penes y ni temo la pobresa, ni la mort conseguiria espantarme».

Roma, com sempre, ha sigut mestra y orientadora fins en el zel y entusiasme per la conservació y enriquiment de les biblioteques. Totes les biblioteques eclesiàstiques y monacals del mon s'enmirallaren en la Biblioteca Apostòlica dels Papes. Aquesta, la Biblioteca Lateranesa, en gran part tralladada a Avinyó, retornà a Roma ab els Papes, al nou Palau del Vaticà; mes no tenint els llibres aula especial per ésserhi tinguts en conjunt ordenat, quedaren dispersos en diverses sales y cambres, fins al pontificat de Sixt IV (1471-1484), qui manà aplegarlos, y ls posà dins els armaris y arquimeses (*pluteis*) qu'havia fet construir previament. Aquest es el primer moment de la celebèrrima Biblioteca Apostòlica Vaticana, la més antiga d'Europa, iniciada pel Papa Sant Hilari a Latrà, portada al Vaticà por Nicolau V y reconstituïda per Sixt IV.

Creix notablement ab el decurs del temps y a ella van a raure, en anexió perpetua, les bibliotèques particulars de l'Elector Palatí, dels Duchs d'Urbino, de Cristina de Sècia, dels Marquesos Capponi y la de la casa dels Ottoboni. Y tots sabeu la dificultat d'enumerar en curt espai els richs joyells qu'atresora la Vaticana, allí on el *Terenci* del segle VIII°, el palimpsest qu'ens ha donat un fragment de la *República* de Ciceró, les *Rime* autògrafes del Petrarcha y l'manuscrit de la *Divina Comèdia*, copiada per Boccacci, no son sinó unes quantes mostres literaries, la llista de les quals formaria un catàlech únic en el mon. Fou el seu primer bibliotecari'l bisbe d'Aleria Joan Andreu Bussi.

La gloria de tots els protofundadors de la Biblioteca Apostòlica culmina en el Papa Sixt IV, ordenador y com qui diu el seu veritable fundador.

Sixt IV, l'any 1475, sisè del seu pontificat, va fer perpétuo el càrrec de Bibliotecari de la Vaticana, y aquest càrrec a perpetuitat va recàure en la persona de Bartomeu Platina, de Cremona, amanuense apostòlich y familiar del mateix Papa. La creació de Bibliotecari a perpetuitat fou feta per Butlla plombada, y per decret se li assignà l'estipendi mensual de deu florins d'or, ademés de la corresponent manutenció per a ell y per a tres criats posats a serviment seu, y ab dret a un cavall.

El Papa encarregà la decoració artística de la Vaticana al pintor Melozzo de Forli, auxiliat per altres artistes. Melozzo de Forli ens donà un fresch de verdader interès històrich; la pintura representa al Papa Sixt IV nomenant Bibliotecari de la Vaticana a Bartomeu Platina; aquest està agenollat als peus del Apostoli. Aquesta pintura que decorava la Biblioteca per a la qual havia sigut expressament executada, fou després tralladada a la galeria de pintures del Vaticà.

Mort Bartomeu Platina, el Papa Sixt IV, devers les calades de Novembre del any 1481, li va elegir successor en el càrrec de bibliotecari en la persona del clergue Bartomeu Manfredi, del bisbat de Brito, home molt docte y familiar del Papa, ab els mateixos emoluments del seu predecessor y ademés ab la dignitat y ofici de gonfaloner apostòlich, que rendava deu mil ducats.

Trobarem dos espanyols en la Serie de Bibliotecaris de la Vaticana, l'un d'ells barcelonès; aquest era conegut a Roma ab el nom gentilici de N. Hispanus, vers l'any 1492; potser fou el canonge de Barcelona Geroni Pau; ostentava el títol d'ardiaca de Barcelona y a Roma fou també *camerarius* del Papa Alexandre VI. Al morir, se va trobar entre'ls seus papers el manuscrit de la *Practica Cancellariae Romae*, impressa l'any 1493.

L'altre espanyol Bibliotecari de la Vaticana fou Joan Fonsalida, promogut a la dignitat episcopal l'any 1495.

El dia 1 de Juliol de l'any 1477, Sixt IV va expedir altra Butlla parlant de les rendes de la Biblioteca y del sou dels seus custodis; en aquest escrit el Papa diu en el començament que tot lo que disposa y decreta sobre la Biblioteca Apostòlica Vaticana, ho fa sempre per glorificació de l'Igle-

sia militant, per l'aument y propagació de la santa fe catòlica y en profit y honor del mon erudit.

Ademés, el gran protector de la Vaticana Sixt IV va fer la fundació d' una estrena de cent florins d' or, anyalment donadors als copistes de Lletres Apostòliques, als bibliotecaris y al qui escombra la biblioteca, *ei qui bibliothecam verrit*. Foren molts els erudits que secundaren l'acció de Sixt IV, en tot lo pertocant a la Vaticana; ademés del historiador y bibliotecari Platina, els Jaume Volterra, Leonart Dati, Domènec Calderino, Maties Palmieri y Segimón de'Conti.

Els serveys prestats à la Biblioteca Apostòlica del Vaticà eren ulteriorment remunerats ab definitiva promoció a molt altes dignitats eclesiàstiques, al cardenalat o a missions diplomàtiques.

Un exemple vivent y gloriós valgui per tants d'altres com se poden citar; un cas actual, ara fa poch esdevingut, el tenim en la sagrada persona del Papa actual Pius XIe, la vida del qual Deu prosperi en pontificat gloriós per a l'Iglesia y en bé de tots els pobles del mon. Es per a mi y per a tots vosaltres cosa gratíssima, recordar aquí solemnement que l'actual successor del Príncep dels Apòstols y Vicari de Jesucrist en la terra es aquell sabi y virtuós eclesiàstich que l'any 1888 entrava a formar part del Cos de Bibliotecaris y Conservadors de l'Ambrosiana; en 1907 n'era nombrat Prefecte per vot unànim de tots els seus col·legues, a la mort del Prefecte Monsenyor Ceriani; en 1910, cridat a la Vaticana; en 1912, fet successor del P. Ehrle y Bibliotecari de l'Apostòlica Vaticana, fins l'any 1918, en que, per mandament del Papa Benet XV, surt de Visitador Apostòlich cap a Polònia.

Ab Monsenyor Aquiles Ratti se repeteix el cas del Papa Gregori II (715-731), abans Bibliotecari de l'Apostòlica Lateranessa. Monsenyor Aquiles Ratti, avuy Pius Papa XIe, durant tants anys bibliotecari de l'Ambrosiana y de la Vaticana, es una penyora viva per al mon dels erudits, dels doctes y dels sabis de que l'Iglesia ha estimat sempre els llibres; una fermança de que l'Iglesia estima 'ls llibres; un auguri de que l'Iglesia, després de les reliquies dels sants, després dels vasos y temples sagrats, estima 'ls llibres.

* *

La Biblioteca Episcopal del Seminari Conciliar d'aquesta ciutat sobre la qual he tingut bon lleure y llarga avinentesa per compilar les presents notes històriques, es la més antiga de Barcelona, ja que les dels antichs convents no existexen com tals, y son refosos y constituen avuy la Provincial Universitaria 'ls llibres que's salvaren del furt y de les flames dels incendiariis del any 1835.

L'història de la Episcopal del Seminari sobre la qual vull noticiarvos tan amplament com pugui y sàpiga, està íntimament unida ab la vida de tres eclesiàstichs insignes, dos dels quals varen rebre la plenitud del sacerdotci: Don Fèlix Amat y 'ls seus nebots Ignasi y Fèlix Torres Amat. No's pot parlar d'aquests tres doctes varons, fent omissió de la Biblioteca del Seminari, y no's pot compilar l'història d'aquesta, sens entrar en la biografia d'aquells tres sacerdots ilustres; abdues coses he fet, tant bellament com pot comportarho l'àrida exposició de notícies que no passen més enllà dels llibres d'una biblioteca gran y dels homes que contribuiren a n'aquella grandesa.

Sé que no faig una monografia sobre la secular Biblioteca Episcopal, emperò preparo l'camí a qui voldrà ferla; sé que no escrich una biografia documental dels seus primers bibliotecaris egregis, mes estich convençut de que contribuiré a ferlos estimar dels doctes, d'una manera especial per lo molt qu'ells estimaren els llibres de la biblioteca de llur càrrec.

El Concili Tridentí, en la sessió XXIII^a celebrada l'dia 15 de Juliol del any 1563, va dictar la *Forma erigendi seminarium clericorum* y donà llargament puntualisades les normes a seguir per part dels bisbes, per obtenir una perfecta formació moral y científica dels joves cridats al estat sacerdotal. Els seminaris erigits pels bisbes, d'acord ab els decrets y cànons del Concili de Trento, prengueren la denominació de Seminaris Conciliars, y l'fundat aquí a Barcelona era nomenat també Colegi del Bisbe y Colegi Tridentí.

L'esperit de l'Iglesia al separar els clergues del Estudi

General o Universitat, per formarlos en Estudi propi, no fou sinó per sotstreure 'ls joves, futurs ministres seus, del tracte y convivencia dels seglars y per donarlos hi una formació més adequada.

Assistí al Concili de Trento 'l bisbe de Barcelona don Guillém Cassador (1561-1570) acompañat del canonge y docte lulista Joan Viletà, ab caracter de teòlech seu. Tant el bisbe Cassadó, com don Martín Martínez del Villar, immediat successor seu en la mitra entre 'ls anys 1572 y 1575, tingueren de preocuparse de les decisions conciliars, en lo pertocant a la fundació del propi seminari; el fet emperò no 's produéix fins als dies del pontificat del bisbe don Joan Dimas Loris (1576-1598).

Un fet eventual, resultant d' un litigi d' ordre interior portat a la Santa Seu, posà en mans del bisbe Dimas Loris les claus y la possessió del Monestir d' unes religioses Canoneses de Sant Agustí, filials d' altre Monestir edificat a Montalegre, y estableties aquí a Barcelona en el carrer de Nazaret, que després va pendre 'l nom de llur procedència, ço es, carrer de Nostra Senyora de Montalegre; y la imatge de la Verge Santíssima, sots aquesta advocació, fou posada com padró al mur angular del monestir, en el lloc on se conserva encara, entre 'ls carrers de Valldonzella y Montalegre.

En virtut d' un Breu Pontifici del 22 de Setembre del any 1592, el bisbe Dimas Loris entrà en possessió del Monestir de les Canoneses de Montalegre 'l dia 19 de Novembre de 1593, quedant extingida la comunitat. Aquell edifici monàstich fou destinat a Seminari Conciliar del Bisbat de Barcelona; el bisbe redactà 'ls primers Estatuts y obri les portes als primers colegials o seminaristes y aquests se posaren sots el patronatge mateix de Nostra Senyora de Montalegre (14).

El Concili de Trento, en el capítol XVIII de la sessió XXIII^a, sobre la *Forma erigendi Seminarium Clericorum*, preceptua llargament tot lo pertocant a la formació moral e intel·lectual dels seminaristes y enumera les materies qu' han d'ésser objecte d' estudi literari y científich; axí, implícitament, ja 's dexa entendre que passava al bon zel y diligència de cada prelat diocessà 'l procurar els medis materials d' es-

tudi, biblioteca per exemple, per als joves qu'allí dins havien de fer vida comunitaria y colegiada, entre l'iglesia y les aules.

L'història d'un seminari se desenrotlla paralelament ab l'història de la seva biblioteca; casal de formació intel·lectual, necessita, pel sol fet d'existir, determinats llibres de superior lectura y consulta per als professors y alumnes que, durant molts anys, en el de Barcelona, visqueren junts. Aquest paralelisme històrich se compleix en la vida del Seminari de Barcelona, la biblioteca del qual segueix una cronologia idèntica.

Podem per lo tant establir de la següent manera la divisió cronològica:

I. La Biblioteca Episcopal del Seminari de Montalegre (1598-1772), al carrer del mateix nom;

II. La Biblioteca Episcopal del Colegi Tridentí de Nostra Senyora de Betlèm (1772-1878), a la Rambla dels Estudis;

III. Interinitat (1878-1882); y

IV. La Biblioteca Episcopal en l'actual edifici del Seminari Conciliar, desde 1882 als nostres dies.

La Biblioteca del Seminari de Montalegre, com tota cosa en els seus inicis, fou modesta y d'obres referents a les matèries didàctiques especialment ordenades pel Concili de Trento. L'any 1633 apareix el primer inventari, emperò es ab el decurs del temps y a mida que la vida colegial del seminari enrobustia'l seu estat, quan pogué prendre cos la biblioteca.

Pel mes de Janer de 1755 s'alça un altre inventari, pér edicte del canonge penitencier don Joseph Tomàs Bessa, vacant la Seu episcopal; per aquest nou *Inventarium seu Catalogus librorum qui inventi fuere in Collegio Episcopali seu Bibliotheca*, ens enterem de les seves existències bibliogràfiques. Datén també de llavors algunes adquisicions de llibres fets per compres de don Joseph Jorba, Rector del Seminari; per llegat de don Joseph Piquet, professor de retòrica, esmentantse que formen el llegat «llibres d'alguna consideració». El bisbe de Barcelonà don Asensi Sales (1755-1766) va fer també donatius de llibres a la Biblioteca, durant els anys 1764 y 1765, fins a 53 volums.

El bisbe Sales, promotor dels estudis sobre història eclesiàstica, a despeses del qual va ferse la edició de l'obra *Nomina et Acta Episcoporum Barcinonensium* del P. Matheu Aymerich, S. J. (Barcelona 1760), inicià 'ls donatius de llibres a la Biblioteca del Seminari y aquesta costum pot dirse tradicional, puix han sigut molts els prelats de la Seu barcelonesa que l'imitaren.

De la Biblioteca del Seminari fundat al ex-Monestir de Montalegre no'n tenim cap altra notícia circumstanciada, com es ara: local o sales d'emplacement, noms dels primers bibliotecaris, etc.; sols per la lectura dels antichs inventaris sabem que professors y alumnes disposaven d'una quantitat respectable de llibres sobre Sagrada Escriptura, Teologia, Cànons y Historia Eclesiàstica.

La casa del primitiu Seminari, avuy Casa Provincial de Caritat, conservava anys enrera pintades sobre algunes portes del pati porticat, qu' avuy atravessa l' públich per entrar a l' iglesia nova, les indicacions: *Aula núm. 2*, etc., únich y darrer vestigi públich del Seminari Conciliar.

Ab la possessió del Monestir de Canoneses Agustinianes de Montalegre, creyem que la Mitra sols adquirí l' immoble, ab molt poch o insignificant mobiliari; y en quant a llibres, es segur que tot lo més trobà, en l' edifici que fou totseguit seminari, algun insignificant manuscrit de censals y comptes, avuy d' escassa importància.

Dels tres trasllats soferts per la Biblioteca Episcopal del Seminari fou el primer l' any 1772, pels motius següents sumariament apuntats, puix son de conexensa general.

La consigna general de gayrebé tots els Estats d' Europa per promoure la extradició dels religiosos de la Companyia de Jesús va tenir a Espanya, bressol del seu Sant Fundador, la repercussió convinguda: l' any 1767, y *ex edicto Caessaris*, els jesuites foren compelits a pendre l' camí del exili per abordar terres d' Estats hospitalaris. Vosaltres recordueu aquell fet y ab l' Historia oberta convindreu que la meritíssima Companyia de Jesús compta ab la gloria d' aquella persecució, les espines de la qual devingueren títols de major prestigi per als apostòlichs fills de Sant Ignasi de Loyola.

Tenien aquests a Barcelona, ademés de la direcció del

Seminari de Nobles o Colegi de Cordelles, a la Rambla dels Estudis, l'iglesia y Colegi de Nostra Senyora de Betlèm, en la mateixa vía, en ve hinatge d' una mateixa acera.

Extradicionats els Jesuites, l'Estat, que s'havia fet seves les iglesies y cases de la Companyia, les destinà a serviments diversos; y el Colegi de Nostra Senyora de Betlèm fou cedit a la Mitra, a canvi del Seminari de Montalegre, per a ferhi ampliació del Hospici, o Casa de Caritat.

Era en aquells dies bisbe de Barcelona l'Ilm. Don Joseph Climent (1766-1775), y entre ell y l'Comissionat regi va ésser feta la petmuta, per instrument públich legalisat pel notari don Daniel Troch, el dia 4 d'Abril del any 1771.

Foren tralladats tots els mobles del Seminari de Montalegre al Colegi de Nostra Senyora de Betlèm, el qual, desde el 7 d'Abril de 1772, dia de la seva inauguració, fou el Colegi Tridentí de Betlèm, ço es el mateix Seminari Conciliar del Bisbat de Barcelona.

Els llibres del Seminari de Montalegre juntats ab els del Colegi de Betlèm formaren axí més gran biblioteca, que més tard havia d'ésser pública sots cura del seu primer bibliotecari don Fèlix Amat.

L'Estat va preocupar-se de les biblioteques existents a les cases y colegis de la desterrada Companyia de Jesús, y la major part passaren a utilitat dels seminaris conciliars; y axí, ademés del de Barcelona, posseexen llibres procedents de les biblioteques dels Jesuites els seminaris conciliars d'Avila, Burgos, Logroño, Cartagena, Cuenca, Guadix, Baeza, León, Lleyda, Oviedo, Palència, Salamanca, Santander, Santiago, Saragoça, Segorb, Sègovia y Taraçona.

Ademés l'Estat, com per justificar devant la nació que donava a utilitat del poble quelcom dels bens arrebaçats a la Companyia de Jesús, manà als bisbes que fessin públiques aquelles biblioteques y que senyalessin sou per a llurs bibliotecaris.

El dia 3 de Març de 1775, el senyor bisbe de Barcelona don Joseph Climent va rebre carta del Comissari Regi sobre l'assumpte de fer pública la Biblioteca del Seminari Conciliar de Betlèm y fou requerit per a que fés proposta de bibliotecari. El prelat contestà axí al Comissari:

«Muy señor mio: Recibí la carta de V. S. de 3 de marzo,

en que de orden de la Cámara me previene V. S. que diga el sueldo que juzgue proporcionado para el bibliotecario de esta diócesis. Y hecha la debida reflexión, atendiendo a la renta de esta mitra me parece que no permite mayor dotación que la de 500 libras catalanas o ducados que viene a ser lo mismo, y que bastará para mantenerse con decencia el bibliotecario con un criado: mayormente recayendo este empleo en alguno de los eclesiásticos que viven en el Colegio Episcopal o Tridentino, y son los que con más puntualidad pueden asistir en la Biblioteca que está en el mismo Colegio. Porque precisado a derribar y edificar las tres partes de las cuatro del Palacio Episcopal que cuando llegué a esta ciudad amenazaba próxima ruina para habitación de los Obispos y de su familia, no he podido construir pieza competente para colocar la librería que fué de los regulares de la Compañía. Y así permanece en la misma pieza en que estaba antes y al cuidado de los mismos catedráticos del Colegio a quienes la encargué. Y pues que la Cámara me permite que proponga los sujetos que me parezcan más a propósito para servir el empleo de bibliotecario, propongo a los doctores don Félix Amat, don Pedro San Martí, y don Segismundo Almató, los cuales fuera de que podrán asistir en la Biblioteca las cinco horas que S. M. dispone, no tienen prebenda, ni beneficio ni oficio de los que V. S. en carta de 16 de setiembre de 1774 me escribió haber declarado S. M. incompatibles con el empleo de bibliotecario. Por otra parte son a mi juicio los sacerdotes más hábiles de cuantos conozco en esta ciudad. Pero debo añadir que don Félix Amat, a más de filosofía y teología sabe con perfección la lengua latina, algo de la griega, y de matemáticas, y está muy instruido en la historia literaria. En cuya consideración S. M. resolverá lo que estimare más conforme al piadoso designio que se propuso, destinando la librería de los regulares de la Compañía a beneficio de mis feligreses. Dios nuestro Señor guarde a V. S. muchos años como deseo. Barcelona a 12 de abril de 1775. — Josef, Obispo de Barcelona. — Señor Don Tomás de Mello.

Com se pot veure, els proposats en aquesta terna per al càrrec de bibliotecari de la Episcopal del Seminari, eren don Félix Amat, catedràtic del Seminari, després Arque-

bisbe titular de Palmira y Abat de la Reyal Colegiata de Sant Ildefons; don Pere Sanmartí, Rector del Seminari; y don Segimón Almató, catedràtic. El senyor bisbe posa primer de terna y recomana, ab els termes qu'hem vist, a don Fèlix Amat, que fou l'agraciat pel rey.

El dia 25 de Juny de 1775, don Fèlix va rebre de S. M. el nombrament de Bibliotecari de la Pública Episcopal, integrada ab els llibres dels Jesuïtes y 'ls propis del Seminari reunits, y va quedar inaugurada y oberta al públich, a les primeries del mes de Janer del any 1776. El bisbe senyor Climent ofrenà a la Biblioteca gran quantitat d'obres modernes. Durant algun temps els bibliotecaris de la Episcopal foren designats per nomenament regi.

La Biblioteca dels Jesuites, com eclesiàstica qu'era, abundava en obres de teologia, cànons y exègesi bíblica; s'hi comptaven en gran quantitat les ascètiques y místiques, y era notable per l'abundor d'edicions dels clàssichs llatins y grechs, molts manuscrits de ciencies eclesiàstiques y alguns còdis històrichs y literaris. Els incunables llatins eren molts. Avuy encara la filiació y destriament dels llibres de la Episcopal es facil de fer: els que foren del Colegi de la Companyia van exlibriats per manuscripció o per marca.

Don Fèlix Amat va dirigir la Biblioteca Pública Episcopal durant deu anys, 1775-1785, y dexà d'ésserho per passar a la Magistralía de Tarragona, guanyada per oposició. L'alta personalitat literaria y eclesiàstica del primer bibliotecari té aquí un dret justificat a la evocació, per diversos títols, encara que per al meu propòsit interessa principalment pels seus bons oficis de catalogador y aumentador de la Biblioteca, y pel gran afecte qu'envers ella va saber infiltrar en els seus dos nebots: don Ignasi Torres Amat, bibliotecari successor del seu oncle; y don Fèlix Torres Amat, gran procurador de llibres per a la Biblioteca, el qual tant va contribuir a fer conèixer les obres d'autors de Catalunya, per medi del seu *Diccionario*, entre 'ls afectats a l'història literaria de la nostra patria.

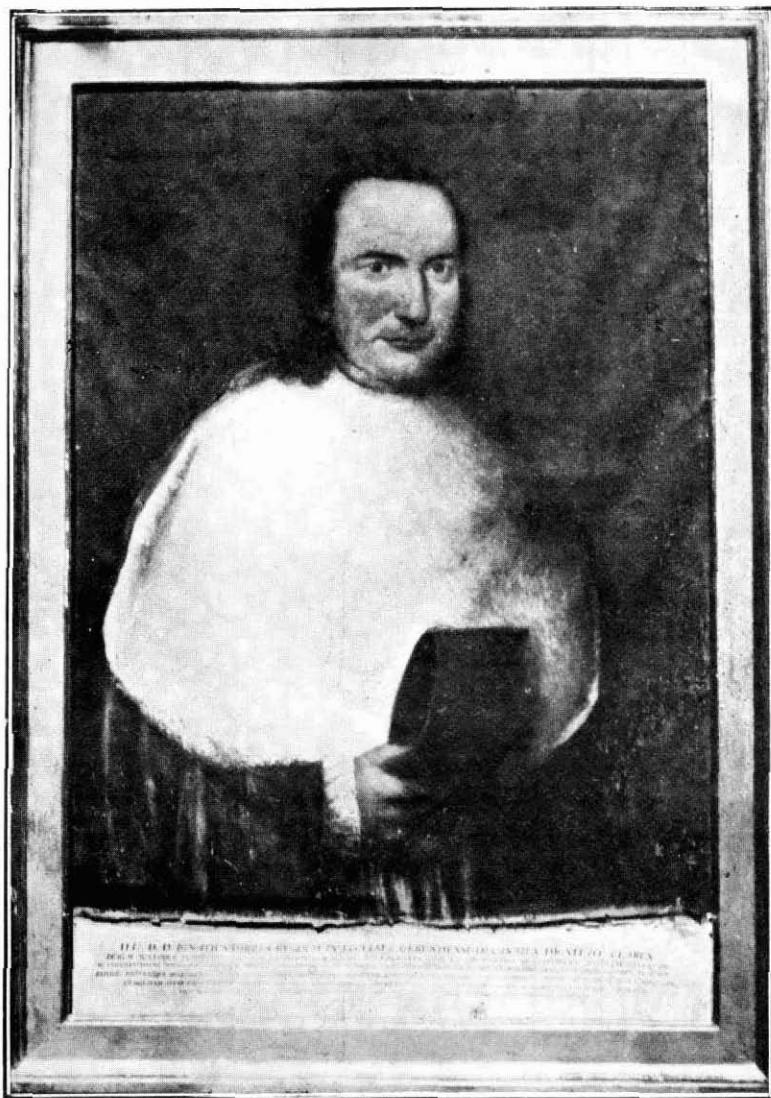
Don Fèlix Amat de Palou y Pont naxia a Sabadell el dia 10 d'Agost de 1750, fill de don Joan Amat de Palou y Salvany y de dona Teresa Pont y Augiro, quart dels vuyt fills d'aquell matrimoni, el tercer dels quals fou també ecle-

sitàstich y morí essent Ardiaca de Xereç. Els Amat de Palou, branca dels Amat de Castellvell, família de vella niçaga a Catalunya, eren hisendats y del comerç. Fèlix fou enviat als set anys a la vila de Sallent, a casa de la seva germana Teresa, casada ab don Joseph Torres y Cererols, per estudiar gramàtica llatina y retòrica sots un excelent llatinista, qu'era Mossèn Silvestre Riera; allí ademés aquell petit estudiant tingué'l dopte patronatge del Doctor Melcior Torres y Cererols, prebère y cap de casa, y del Rector de Sallent Doctor don Pere Verdaguer, corresponent d'aquesta Reyal Acadèmia de Bònes Lletres, abdos homes de vasta cultura. Ab ells va formarse el petit humanista, qui abans de sortir cap a l'aula donava la lliçó, dita de cor, a la seva germana Teresa, forta dona cristiana y tan pia que feya honor al seu nom de fonts; tan instruïda y feta a escriure ab naturalitat les nombroses cartes per ella trameses als seus fills, que pot esser dita una Madama Sevigné cristianíssima.

Als 11 anys, Fèlix es portat a Barcelona, hi acaba l'estudi de les humanitats y cursa filosofia al Seminari Conciliar, a l'aula del Doctor don Pere Samartí, qui, ab el seu dexeble, figurà més endavant en la térra de bibliotecaris de la Episcopal presentada pel bisbe a S. M. Una aplicació y talent extraordinaris li procuraren grans èxits en la vida escolar; el bisbe don Asensi Sales volgué de patge el jove Fèlix, qui també va ésser del bisbe don Joseph Climent.

En 1767 va rebre la primera clerical tonsura y estudià teologia. Les aficions purament literaries del jove Fèlix Amat foren de curta durada, mentres fou a Sallent y als primers temps de residir a Barcelona. Posà en vers català alguns psalms e himnes del Breviari, y li conexem la versió del *Gloria, laus et honor*, del *Vexilla Regis*, un *Prech a Sant Pau en temps mal*, bordons endecasílabs, escrits ab monosílabs y que fan la competència a les oblidades quartetes del mateix estil, escrites pel Doctor Ignasi Ferreras y qu' En Pau Ballot ens donà en la seva *Gramàtica y Apología de la Llengua Cathalaña*, com model de brevetat y concisió de nostre idioma. Compongué altres poesies catalanes y castellanes de circumstancies; més tard uns mediocres sàfichs y unes inscripcions en llatí, quan era Magistral de Tarragona (15).

Hoste y comensal del bisbe Climent, home molt dopte

DON IGNASI TORRES AMAT (1764-1811)

Fotografia Guixà

Segon Bibliotecari de la Pública Episcopal de Barcelona (1785-1807).
(De pintor anònim, propietat de la família de don Fèlix Torres Argullol, a Perafita)

y extraordinariament afectat als estudis, Fèlix Amat, sovint amanuense del seu bisbe y senyor, se decantà de preferència cap als estudis filosòfichs y d' historia Eclesiàstica, y en 1770 va doctorarse a Gandia.

En 1771, el bisbe li conferí l' benefici de Santa Maria del Mar, que tenia adnexe el serviment y administració de l' antiga capella de Marcús, va ferlo mestre de patges palatins l' any 1773; en 1774, als 23 anys, l' ordenà de prebere, y poch després era nomenat professor de filosofia del Seminari.

Bibliotecari de la Episcopal, per proposta del bisbe y nomenament regi en 1775, va fer la primera ordenació dels llibres que la integraven; y, resultant alguns duplicats, puix s' acabaven de reunir les biblioteques dels Jesuites y antiga del Seminari, don Fèlix va vendre alguns volums «verdaderamente duplicados», diu el seu nebot y fillol don Fèlix Torres Amat, «por ser de una misma edición», y comprà exemplars de varies obres, de caracter elemental, a utilitat dels estudiants, principals y més assídues freqüentadors de la Biblioteca; redactà 'ls Catàlechs per ordre alfabètic d' autors, en grans llibres d' excelent paper de tina y resistent enquadernació, y 'ls índexs aquells, ab la clara y oberta lletra del bibliotecari serviren durant cinquanta anys. La Episcopal resultà possehir uns deu mil volums y en llur ordenació don Fèlix no hi esmersà més d' un any. Aficionat al estudi, amant del reculliment y apassionadíssim per les recerques bibliogràfiques, el senyor Amat, complerts els seus ministeris, se dedicà en cos y ànima al serviment de la Biblioteca Episcopal, qu' era pública desde 'ls primers dies del any 1776.

Hi havia en aquell temps a Barcelona un hàbil y manyós torner nomenat González qui, per encàrrec del bibliotecari, construí les tres esferes per als estudis geogràfichs, que de la Biblioteca passaven a les aules quan era menester, y trobem inventariades en els registres alçats anys després.

La Episcopal era instalada al pis més alt del Colegi Tridentí y, quan més tard s' inaugurarà la Sala d' Escriptors Catalans, tingué per una part les set finestres que donaven a la Rambla y per la banda interior uns balcons que s' esbadiaven al pati; en els antichs inventaris se registren les cortines que s' posaven als balcons de la biblioteca.

Don Fèlix estava contentíssim del seu càrrec, ocasió immediata y continua de treball y d'estudi, y, joyós del seu títol, el fa constar sempre a la portada de les seves publicacions; axí en els *Logicae Rudimenta* recorda qu' es «Episcopalis Bibliothecae Praefectus» y en la *Breve relación de las exequias que por el alma del Ilmo. señor don Josef Climent celebró su amante familia*, se fa constar que s'hi dona el text de la oració fúnebre pronunciada pel senyor Amat. «Bibliotecario de la Biblioteca Pública Episcopal» y aquest títol s'afegeix al seu nom, al esser citat en la pàgina 11 de la relació. En la tasca contínua y silenciosa de la Biblioteca, don Fèlix va auxiliar-se del seu nebot, llavors estudiant de teologia, don Fèlix Abeyà y Mancharell (1750-1820) al qual nomenà sub-bibliotecari, en 1772, ajudant al seu senyor en la confecció dels primers índexs. Aquest, professor de llatí del Seminari de Tarragona, va retirarse més tard a sa vila nadiua de Sampedor, de la qual ordejà l'arxiu parroquial y retrobà en aquella vila al arquebisbe de Palmira quan aquest se retirà al convent de francescans. Dexà dos volums manuscrits d'apuntaments d'història eclesiàstica y heretà 'ls manuscrits del P. Jaume Puig, prebère de la Congregació de la Missió.

En l'any 1781 don Fèlix es elegit acadèmic de la de Bones Lletres y en sessió pública tinguda a la gran Aula del ConSELL de Cent, de Casa la Ciutat, el vostre insigne consoci, en *Acción de gracias a la Real Academia de Buenas Letras*, llegí un discurs en el qual versà sobre 'l càrrec y funcions d'un bibliotecari. Diverses vegades en les sessions acadèmiques llegí treballs sobre història civil y eclesiàstica de Catalunya, y de les publicacions d'aquell temps li foren molt celebrades les institucions de filosofia per a les aules del seminari y l'elogi fúnebre del bisbe Climent; el text didàctic de filosofia fou acceptat per altres seminaris y estudiantats de regulars d'Espanya.

Rector del Seminari de Barcelona, don Fèlix continuà en el càrrec de bibliotecari y va escriure les constitucions que firmà y promulgà 'l bisbe Valladares, per al regiment dels seminaristes. Les altes dots de ciencia, inclòs les aptituds singulars per a les matemàtiques, la erudició històrica y 'l talent per a la teologia feyen que 'l nom de don Fèlix

meresqués arreu llohança y admiració, y no faltà qui'l comparés a Pascal y més tart a Bossuet y en els dies amarchs de l'infortuni, a Fenelon. Don Fèlix Amat recordà sempre ab anyorança aquells anys de vida plàcida y feynera, despesos en el serviment de la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona.

En 1783 don Fèlix va fer el seu primer viatge y una estada de tres mesos a Madrit, y allí conegué y tractà 'ls principals representants de la erudició y de la literatura: els Bayer, Cerdà, Muñoz, Capmany, Bails, Sánchez, els germans Iriarte y altres.

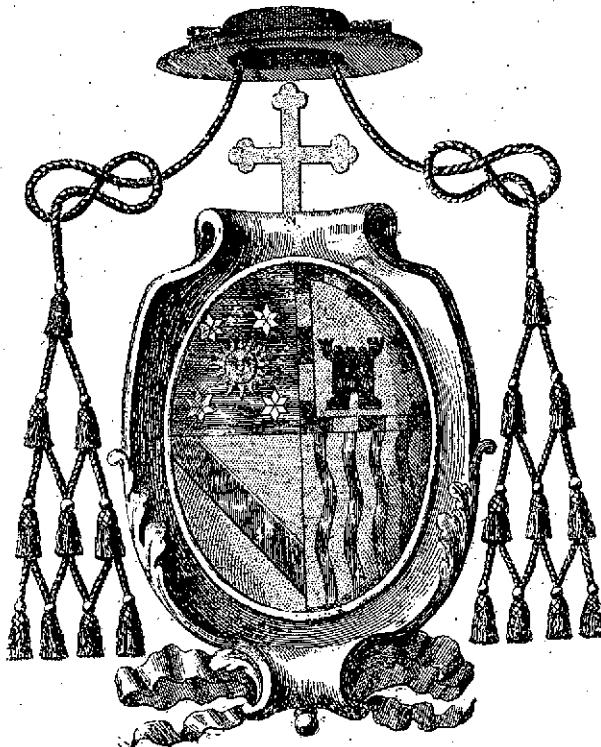
El dia 12 d'Agost del any 1785 don Fèlix prenia possessió de la Magistralia de Tarragona, just quan estava per arribarhi d'arquebisbe don Francesch Armañà, y al sortir de Barcelona 'l bibliotecari de la Episcopal, per ocupar honrosos càrrechs y alts llochs en la jerarquia de l'Iglesia, entra de ple en el domini de l'història eclesiàstica d'Espanya, y no tornarà a Sallent y a Barcelona fins als dies de la seva tribulació, per morir en aquesta ciutat.

Recordem ara, tot passant, les fites y jornades del itinerari de don Fèlix Amat, desde que deixà la Biblioteca Episcopal, passant per alt la seva vasta y nombrosa producció escrita, puix la seva bibliografia ens menaria més enllà de les llindes en les quals forçosament hem de recloure 'ls nostres propòsits.

El Magistral de Tarragona continuà la seva vida de treball y estudi, en íntima amistat ab l'arquebisbe Armañà; en 1792 torna a Madrit com apoderat de la província eclesiàstica tarragonense; en 1794 va a Barcelona y forma part de la Junta General de Catalunya, per delegació unànim dels tarragonesos; y durant les ausències sostenen llarga, docta y patriòtica correspondència l'arquebisbe y 'l seu magistral.

L'any 1801, per honrós nomenament de S. M., el magistral de Tarragona fou designat Visitador regi de la Real Casa y Monestir de Roncesvalles, per arreglar les dissensions entre 'l prior y 'l cabildo de canonges, y don Fèlix va endurser els seus nebots don Ignasi Torres Amat, com secretari, y don Fèlix Moncharell y Amat, com actuari. Aquest fou capellà d'honor del arquebisbe de Palmira y morí als 33 anys ab gran reputació d'exemplaritat y virtut.

L'arquebisbe Armaña va dir un dia: «Ara que l'l senyor magistral ja ha acabat d'escriure y publicar l'obra de la seva *Historia Eclesiástica*, ens el pendran per ferlo bisbe», y axí s'va cumplir: mesos després, el dia 30 de Maig del any 1803, el senyor Amat era avisat oficialment en nom del rey, que l dia 18 del mateix mes havia sigut elegit Abat de

Escut arquebisbal de don Fèlix Amat, Primer Bibliotecari
de la Episcopal.

Reducció d'un gravat sobre coure. (De la B. del S.)

la Reyal Iglesia y Colegiata de Sant Ildefons; y l dia 26 de Setembre d aquell mateix any era preconisat pel Papa arquebisbe titular de Palmira.

Don Félix fou consagrat arquebisbe a l'iglesia de Sant Isidro de Madrit, el dia 6 de Novembre de 1803, als 53 anys d'edat. Essent abat de Sant Ildefons, en l'any 1805, per decret del rey, fou don Félix Visitador del Monestir del Escorial; y entre les diverses providencies que va dictar,

després de feta la visita canònica, n' hi ha una pertocant als còdis aràbichs, hebreus y grechs que formen la millor part d'aquella rica biblioteca y manà què fossin varis els monjos dedicats als estudis de llengües orientals, per assegurar el bon serviment y estudi d' aytals llibres.

En 1806 fou Visitador regi y apostòlic del convent de Santa Isabel de Segovia, cumplint la comanda ab aquell zel y prudència qu' eren qualitats eminentes del arquebisbe de Palmira.

Pel Setembre de 1807 se proposà intervenir prop del rey per conseguir d' ell que fossin impresos a la Impremta Reyal els manuscrits del P. Jaume Caresmar y l' propòsit no va prosperar pels fets polítichs que ràpidament repercutiren per tota la nació, per l' alçament contra les tropes napoleòniques.

Nombrat confessor del rey, don Fèlix, ab tot y viure agregat al seguici palatí, mantingué aquell esperit de reculliment y amor al estudi, solidificat a la Biblioteca Episcopal de Barcelona. Mort en 1807 el bisbe de Barcelona don Pere Diaz de Valdés, el rey hi volia enviar a don Fèlix, a condició de que, bisbe de la capital de Catalunya, no abandonés la cort y residís a Madrit; y en aquestes excepcionals condicions que forçosament havien de perjudicar al bisbat, el confessor del rey refusà la mitra de nostra ciutat.

Ensenyorits els francesos de la capital del regne, durant les curtes jornades del regnat del intrús Joseph Bonaparte, don Fèlix visqué a Madrit, esperant el desenrotollo dels esdeveniments, y tingué la valentia de presentarse al germà de Napoleó, per intercedir a favor de les desamparades monges que, recloses en llurs convents, estaven passant penalitats duríssimes. Mentre tot era trasbalsat a Espanya, don Fèlix passà també crudels amargures, ab l' unich lenitiu de procurarse cada dia unes hores d' esplay ab homes d' eminent cultura que prompte se li feran trobadiços: els Vargas Ponce, Martín Fernández de Navarrete, Ramón Cabrera, Lluís López Castrillo, Antoni Cuesta y ls PP. Antoni Merino, Joseph de la Canal, Francisco Marín, el marqués de Puerto Nuevo y l' professor Agustí Ginesta.

Suprimida la Colegiata de Sant Ildefons, tingut per afrancesat y ab tota l' amargura dels esdeveniments concen-

trada al cor, don Fèlix, que com més tart y ab més veritat que l'Aribau se considerava *tret per enganyosa sort, a veure de més prop les torres de Castella*, pensà en Catalunya y en la vila de Sallent, en la qual havia passat la seva primera minyonia d'estudiant.

El dia 13 de Juliol del any 1814 l' Ilm: don Fèlix Amat, abat de la suprimida Colegiata de Sant Ildefons y arquebisbe titular de Palmira, camí de Catalunya, volgué deturarse a Sallent, per resoldre sobre la seva vida y triar un convent dins el qual recullirse, ab el propòsit d' acabarhi 'ls dies del seu peregrinatge per la terra.

Retornat després de tants anys a la casa sallentina de sa pia germana Teresa, mare dels Torres Amat, se sentí tot el cor enhartat de tendresa; els recorts feliços de la minyonia li rebrisaren el front ja ferit pér la pedra de la tempesta que 's va congridar demunt d' ell, en lo pertocant a certes tendencies dels seus escrits públichs.

Li mostraren el quadro familiar en el qual se recorda la faç de tota la fillada dels Torres Amat; y escriu don Fèlix, el nebot y fillol predilecte del Arquebisbe de Palmira: «Arrasáronse los ojos en lágrimas cuando vió colocado en su estudio el cuadro de la familia de casa Torres, que pintara su hermano don Jayme, en que se ven en primer término don José Torres y doña Teresa Amat, aquél señalando con el dedo un retrato de su primo el Mtro. Cererols, Abad mitrado del Real Monasterio de Poblet, y doña Téresa Torres llamando la atención de su hermano el Arzobispo de Palmyra que sostiene en su mano el nietecito José Torres, y el Arcediano de Jerez. Estamos al rededor retratados los doce hermanos en ademán de contemplar los tres retratos de nuestros tíos, con cuya vista nos incitaban nuestros padres a conservar el buen nombre de la familia».

Aquell llenç familiar, molt mediocre, qu'hem volgut reproduhir aquí en fotogravat, pel seu relatiu valor iconogràfich, agrupa 'ls dotze germans Torres Amat, sis dels quals foren eclesiàstichs meritíssims y virtuosos. La numeració per donar la llista onomàstica va ésser feta l'any 1818, en obsequi al capità general don Xavier de Castaños, al visitar la casa dels Torres, a Sallent. El nombre no petit de nebots y tants d'ells eclesiàstichs va fer dir un dia a la Reyna dona

Maria Lluisa, dirigintse al Abat-Arquebisbe don Félix:— «Abad, ¿es cierto que tiene Vd. ochenta sobrinos?» — «Señora — contestà don Félix — no sé si llegarán a ese número entre sobrinos y resobrinos; pero si no llegan, faltará poco».

Mentre don Félix residí a Sallent, els infants y la gent humil d'aquella vila vegecen passar senzill, afable, paternal y carinyós aquell arquebisbe y prelat palatí, la figura y ànima del qual tant tenia d'aquell altre arquebisbe Fenelon; sovint acaronava 'ls infants, y l'sabi Bibliotecari de la Episcopal de Barcelona, el sabi escriptor de la *Historia Eclesiástica*, obrint un llibre, els ensenyava de llegir. Un temps va residir, en humil celda, en el convent de frares franciscans de Sampedor, fent vida d'oració y d'estudi, y l'any 1822, en ple esclat de guerra civil, don Félix, aconsellat pel seu amich el bisbe auxiliar de Madrit, se tralladà a Barcelona, per tenir major seguritat qu'en les viles de montanya. Va aposentarse a casa del seu nebot y fillol don Félix Torres Amat, al barri de Junqueras, en un pis humil emperò ple de tranquilitat y ab bones vistes; desde l'balcó dominava fins més enllà de Badalona y un troç de mar. Allí va entretenir-se furetejant la copiosa llibreria particular del seu nebot y, com arreu per on passava, totseguit va voltarlo, en hores de dopte y amical esbarjo, l'estol d'homes erudits que tenia Barcelona: els Joseph Vega y de Sentmenat, un dels qui primer va tenir el somni neguitós de fer un *Corpus d'escriptors catalans*; Ramon Llatzer de Dou, el fort jurisconsult y professor de Cervera; els canonges Jacinto Costa y Francesch Pou; el rector de Sant Jaume, Joseph Isart, y l de Sant Cugat, Joseph Munt; els regulars Fra Ramón Franco y Fra Albert Pujol; Francesch Carbonell, el químich; Bonaventura Gassó, economista; Francesch Salvà, físich; Pròsper de Bofarull, arxiver de la corona d'Aragó; els advocats Joaquim Rey y Joseph Anglasell; el general Joseph de Santocildes; el Marquès de Casa-Cagigal y l'estadista Joseph Martí.

L'única ornamentació d'aquell pis eren els llibres que tapaven en rengleres tots els panys de paret, y com deya Félix Torres Amat: «Causaban al primer golpe de vista una ilusión más grata que las sedas, caobas y bronces dorados de las habitaciones de los magnates».

L'arquebisbe don Fèlix se sentia devallar per la pendent incontrastable de la mort; fadigat y xacrós, concentrava tota la força de la seva ment per escriure pàgines y més pàgines contra les objeccions que publicament se dirigien contra alguns passatges y afirmacions de les seves obres. Don Fèlix, per formació de lectura, s' havia decantat cap als escriptors francesos, als Bossuet y als solitaris de Port-Royal; per convicció y de bona fe tirava cap a la potestat reyal en lo tocant a intervenció en els bens y disciplina de l' Iglesia; dels diversos bisbes que tractà y ab els quals va conviure íntimament de jove, va rebre l' emprempta. sigilar del bisbe Climent de Barcelona; per altra part tot ho devia don Fèlix als reys, encara que li sobraven mèrits per arribar a tot enlayrament, prescindint de tot favor regi. Fetes aquestes salvetats, la gran figura del arquebisbe de Palmira té un lloch preeminent en la historia eclesiàstica y literaria d' Espanya. En el seu punt vulnerable, axí com Bossuet va tenir en l' arquebisbe Rocaberti un tirador formidable de pedra davídica, l' arquebisbe de Palmira va trobar el propugnador en la propia terra y en la propia raça, en un home de ment atlètica, en la persona y en la ploma segura d' En Balmes, igualment debeladora de les proposicions del ex-abat de Sant Ildefons y del seu nebot y vindicador don Fèlix Torres Amat.

El dia 11 de Novembre de 1824, fet el testament, y rebuts els Sacraments de l' Iglesia, moria devotament y resingada l' Ilm. Don Fèlix Amat, y fou sepelit tocant a la part forana del mur de la capella del cementiri vell. Sobre la llosa sepulcral s' hi esculpi una inscripció llatina dictada pel seu nebot don Fèlix.

Segons aquest escriu, el senyor arquebisbe de Palmira era «de una estatura muy extraordinaria, pues llegaba a diez palmos y tres pulgadas, de frente espaciosa, de ojos metidos pero brillantes y hermosos, nariz aguileña, carilargo, flaco de mejillas y picado de viruelas: su semblante y todo su porte inspiraba modestia, era en el hablar muy comedido, y hasta en el metal o tono de su voz dejaba entrever la duizura y afabilidad de su alma». Y referintse al seu caracter, diu: «En su rostro se veía pintada la paz y la afabilidad de aquel varón dichoso que celebraba Horacio: siempre le hallába-

mos igual en su exterior, jamás displicente ni de mal humor, y en todas ocasiones y asuntos se explicaba con tal sencillez y abertura de corazón que encantaba a cuantos le oían hablar. Su conversación indicaba bien el carácter de su alma, sus costumbres y sus máximas (16)».

Conservem de don Fèlix Amat bons recorts iconogràfichs; un llenç original del pintor Cardona, un acer de Blay Ametller, gravador de cambra del rey, fet tenint a la vista l'obra del Cardona; altre llenç que tenia a Madrit el seu nebot don Mariàn Amat, la mascareta feta treure pels seus familiars y testamentaris y l' quadro que posseix la Biblioteca Episcopal.

* * *

Desde qu'en 1785 havia deixat don Fèlix Amat la Biblioteca Episcopal, aquesta continuà la seva vida pública, sens cap esdeveniment notable en la seva existència. El seu successor, per nomenament regi, fou el nebot don Ignasi Torres Amat, un dels bibliotecaris més zelosos y constants en la tasca qu'ha tingut la Episcopal, molt amich dels llibres y acadèmich de la de Bones Lletres.

Don Ignasi Torres Amat era natural de la vila de Sallent, nat als 12 de Març de 1768. Estudià al Seminari de Barcelona, distingintse molt pel seu talent y defensà conclusions generals, en acte públich, a fi de curs, distinció escolar molt apreciada en aquell temps. Ordenat de prebère va fer oposicions a curàts y regí per algun temps la parroquia del Prat. Elegit catedràtic de filosofia y totseguit Bibliotecari de la Episcopal, passà a la biblioteca totes les hores del dia que no ténia ocupades en els seus ministeris. Va ser mestre de patges del bisbe don Eustaquio de Azara (1794-1798), que meresqué l' dictat de protector de les arts y de les lletres, y fou també l' seu secretari de cambra per indisposició gayrebè contínua del efectiu. Ab el seu oncle don Fèlix Amat, magistral de Tarragona, va pendre part com secretari en la visita canònica del Reyal Monestir y Colegiata de Roncesvalles. Predicà en algunes ocasions solemnes a Barcelona, a Tarragona y a Girona. En 1807 fou nomenat Degà de la Catedral de Girona y s'hi trobava

quan el setge famós d'aquella ciutat immortal. Conseguí fugirne l'dia abans del assalt dels francesos y allí va perdre, en el saqueig de la ciutat, llibres y manuscrits y gran nombre d'originals per al *Diccionario de Escritores Catalanes* qu'havia ell iniciat y projectat. Juntament ab altres sacerdots s'ofé al Govern per a la direcció dels hospitals militars, en lo espiritual y temporal, y don Ignasi fou tresorer y recapitador, auxiliat pel seu germà Valentí, canonge de Sant Joan de les Abadesses. En aquest apostolat transitori va rebre molts disgustos y mostrà la enteresa y fortitud del seu caracter. Infadigable en les múltiples tasques en que va intervenir, sentintse afeblit, va anarsen a Sallent per cercarhi repòs y ayres salutífers. Enmalaltí y finà el dia 26 de Maig de 1811. Es enterrat a l'iglesia parroquial de la seva vila nadiua, prop del altàr major.

Don Ignasi Torres Amat va escriure alguns treballs sobre diverses materies, alguns d'ells inèdits, o tot lo més llegits en sessions privades de la Reyal de Bones Lletres; d'ell son un *Plan de reforma de los estudios de filosofía y teología y Sobre el modo de reunirse las Cortes en España*, elogiàt aquest darrer per aquell home tot seny que's deya Joseph Vega y Sentmenat y pel canceller Llatzer de Dou. Fèlix Torres Amat, cronista de la seva ilustre família, diu qu'aquells dos escrits del seu germà Ignasi y 'ls apunments per al *Diccionario* formen part de 200 volums de manuscrits colacionats, que, junt ab uns 60 de *Varios Impresos*, «pensa dipositar en una Biblioteca Pública de Catalunya». Se refereix a la Episcopal, única biblioteca pública en aquell temps, y, en efecte, vingueren al fons del Seminari de Barcelona aquells 60 volums de reculls ficticis de fullets — que per cert son bastants més de 60 — y que començà a juntar en col·lecció particular don Fèlix Amat; avuy aquell important y nombrós recull de volums enquadrernats en pergamí formen secció especial en la Biblioteca del Seminari y porten la major part l'exlibris típic del donador don Fèlix Torres Amat, sacrista de Barcelona. No feran igual camí 'ls volums de manuscrits y correspondencia epistolar: aquells son avuy en possessió del nebot y fillol del bisbe d'Astorga don Fèlix, vivent encara, el senyor don Fèlix Torres Argullol, en la seva casa de Perafita. En l'ar-

xiu d'aquest excellent senyor y bon amich nostre paren avuy varies cartes del Embaxador espanyol al Vaticà senyor Labrador, que don Ignasi adquirí de mans del bisbe Azara, juntament ab altres cartes y papers interessantíssims que l'esperit aplegador de don Ignasi sabia salvar per a l'història.

Uniques mostres del enginy literari de don Ignasi, avuy de domini públich, son el poemet llatí sobre 'ls primers anys de vida de Sant Tomàs d'Aquino, alguns sermons y bona part del *Summarium Ecclesiae Jesuchristi*, versió llatina del original castellà degut al oncle arquebisbe, y acabat de traduir per aquest al morit don Ignasi, qu'era l'traductor elegit per l'autor.

Y encara que inèdits fan de bon remembrar els títols d'escrits tan interessants com: *¿Qué autores o documentos catalanes existen que puedan servir de modelo para arreglar la ortografía catalana?* memoria llegida en sessió acadèmica de la de Bones Lletres el dia 20 de Novembre de 1805; *Catálogo de los impresores catalanes del siglo XV para evidenciar que son los más antiguos de España, señalando los lugares y pueblos en que se hicieron*, treball llegit en altra sessió acadèmica l'any 1805; y un *Elogio del difunto socio don Joaquín Esteve*, igualment llegit en sessió del 28 de Maig de 1806.

Els llibres de la Episcopal que passaren per les mans de don Ignasi, el seu segon bibliotecari, conserven la empremta del seu caracter y alguna vegada de la seva manera personal de pensar; el seu oncle y predecessor en el càrrec havia tingut la paciencia de manuscriture en els espays blancks de les portades aquella filiació exlibrística: *Es de la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona*; don Ignasi continuà fentho d'igual manera y cap dels bibliotecaris, mentrel Seminari fou a la Rambla, va preocuparse de més artística, facil y adequada timbració. Alguna vegada, quan comptava ab més bon lleure y bon humor, manuscritvíà notes crítiques y literaries a les guardes blanques dels llibres; axí, en un exemplar de la *Apología de el Instituto de Jesuitas*, estampat a la ciutat d'Avinyò, l'any M.DCC.LXV, en edició anònima, escriu don Ignasi:

«El Autor es el Abate Cerutti, que era Jesuita y se lla-

maba Joseph Antonio Joaquín: pervirtióse después con el trato de Mirabeau, abjuró escandalosamente el Instituto: fué miembro de la Asamblea General de París y Administrador del Departamento: se distinguió por su impiedad. Murió en 3 de Febrero de 1792, *con el solo sentimiento* (son las últimas palabras que pronunció antes de morir) *de que aún quedase alguna religión en la tierra*. La Asamblea, en aplauso de tales sentimientos, decretó que asistiesen a sus Exequias 24 miembros de ella. — J. Torres, Bibliotecario».

Aquesta nota, prou eloqüent per ella mateixa, y l'abundor de llibres y fins manuscrits hostils a la Companyia de Jesús, arreplegats a la Episcopal, ens revelen l'esperit dels qui de prop tractaren y convisqueren ab el bisbe Climent.

Cuydà don Ignasi, ab diligència que may li agrahirà prou, d'aplegar en colecció els, diaris y revistes del seu temps y a ell es deguda l'abundor y riquesa de fulles religioses, polítiques, teatrals, poètiques, etc., qu'ayuy podem ordenar y classificar desglossantles de grossos paquets, llaçats ab veta antiga, de mans del propi don Ignasi y entre 'ls papers, molts de caracter personal, del insigne bibliotecari y de la seva família. No sabem ni podem precisar de quina ma de bibliotecari procedeix la enquadernació rudimentaria y casolana d'alguns llibres gòtics, incunables y manuscrits d'irrecontable valor tipogràfic per a Catalunya. Algun recull fictici es indubtable que fou barroerament cusit per mans de don Ignasi y a la seva diligent curialitat som deutors avuy de poder cartejar interessants fascicles antichs y mostres de fundició de lletra barcelonina, en fulles de gran raresa. Ell sentia lllibre desde la seva primera materia constitutiva, y en exemplars de la propia biblioteca, ab tan bona cura servida per ell dia per dia, va poder documentarse y formar el seu gust de refinat bibliòfil.

Don Fèlix Amat tenia la costum, ja de quan era simple sacerdot, mentres tenia a casa algun dels nebots que foren eclesiàstichs, de fer llegir per un d'ells, a l'hora de dinar, algun bon llibre de caracter literari o religiós, moltes vegades català, y, arribada la lectura a n'alguna dicció nostrada, digna d'esment y comentari, el lector sospenia la recitació y començava totseguit una amena y instructiva conversa gramatical y filològica que a tots ells era útil, èmperò d'es-

pecial manera per a don Fèlix Torres Amat, més tard traductor de la Biblia, y era axí, per que l' sabi mentor y oncle feya remuntar la etimología al llatí, llengua mare, per de prompte, y molt sovint al grech y al hebreu, no oblidant el paralelisme de versió ab les llengues germanes y d'estirp colateral. Aquest es l' origen d'un gran nombre de cèdules lexicogràfiques qu'ab el temps foren un diccionari que's va publicar. Aquesta tasca d'erudit esbarjo venia fentse desde l'any 1781 y eren molts els que sabien que l' senyor Amat treballava en la formació d'un *Diccionario catalán-castellano-latino*. Cada setmana s'escorcollava la tasca feta y's procurava enriquir el lèxich aplegat ab alguna sentencia, dita o adagi pertinent portats al cas, fentlos brollar de la font viva del llenguatge corrent. El jove Fèlix Torres Amat, que durant un temps a Tarragona va tenir l' honor d'ésser amanuense íntim del arquebisbe Armañà, va tenir la gran avinentesa de posar a contribució els seus coneixements de lexicografia catalana, al tenir que pendre per escrit y després redactar a punt de caxes el text de la Doctrina Cristiana, arreglada per aquell gran arquebisbe per a útil dels seus diocessans. Per cert que l'amanuense del arquebisbe recordava, passats els anys, aquesta opinió d'aquell prelat: «Le oí lamentarse muchas veces de que en varios catecismos en catalán se hayan añadido en las oraciones del *Padre nuestro* y *Ave María* palabras que, aunque buenas, no las dijo Jesucristo, ni la Iglesia las ha añadido; y así es que no están en los catecismos castellanos, ni en los franceses, italianos, ni en los de las demás naciones católicas».

En 1799, trobantse a Madrid don Fèlix Amat, presentà al Concell el manuscrit del *Diccionario catalán-castellano-latino*, y obtingué la competent llicència per a l'estampació; emperò, veyentse mancat de temps per arrodonir aquell treball, va énviarlo al seu condexeble l' Doctor don Joaquim Esteve, al Doctor don Joseph Bellvitges, catedràtics de retòrica al Seminari de Barcelona, y al Doctor don Antoni Jugla, col·laboradors de l' obra, per a que la fessin imprimir.

De fet, la feyna de preparació per a l'impressió y la pacient y entretinguda correcció de probes varen recaure sobre l' bibliotecari de la Episcopal don Ignasi Torres Amat. Tal va ser l' origen y sort final del *Diccionario catalán-*

GUARDIA, de vinya. *Vitudere. Vinea custos.*
GUARDIA, superior dels convents de Franciscans. *Guardian. Cenobij Fratrum S. Francisci preses.*
GUARDIA, ant. *fat.* qui cuya de las velas *in- tedit de la rau &c.* *Guardian. Navis cura- tor.*
GUARDIANIA. s. f. *Guardiana.* *Guardian.*
GUARDIOLA. s. f. *Alcancia, hucha. Theca.*
GUARDO, s. m. ant. *V. Gallardo.*
GUARDONAR. v. a. ant. *V. Gallardonar.*
GUARENTA, GUARENCIA. s. f. ant. *V.*
Garantia.
GUARIMENT, GUERIMENT. s. m. ant.
V. Cura.
GUARIR. v. a. p. u. *curar. V. Curar.*
GUARIR. v. n. p. u. *curarse. Guarecer, sanare.*
Convalescere.
GUARIT, DA. p. p. us. *Guarecido.*
GUARISME. s. m. en la Aritmet. *Guarismo.*
Nota numerica.
GUARISO, *GUARISON*. s. f. ant. *V. Cu-*
ra, sanitat.
GUARITA, s. f. ant. *Gafida.* *Profugium, con- fugium.*
GUARNICÓ. s. f. en las extremidades dels ves-
tits. *Guarnicion. Limbus in vestis orá.*
GUARNICIÓN, de l' espasa. *Guarnicion. Eos cas-*
putus.
GUARNICIÓN, de quadro y semblant *Marco. Ta-*
bulte ora, margo.
GUARNICIÓN, la trapa que guarnex alguna plassa.
Guernicion, presidio. Militum prassidium.
GUARNICIONER. s. m. ant. *V. Seller.*
GUARNIMENT. s. m. *Guarnicion. Ornatus.*
GUARNIR. v. a. adornar los vestits per les
boras ó extremitats. *Guarnecer. Coornare.*
GUARNIR, fermar, fer creuerir a algú alguna co-
sa falsa. *Embair, embauar. Decipere; illu-*
dere.
GUARNIR, encistar alguna cosa en or, plata ó
altre metall. *Guarnecer. Emblematibus mu-*
nire.
GUARNIR, alguna plassa, castell. *Guarnecer,*
presidiar. Presidiis munire.
GUARNIT, DA. p. p. *Guarecido.*
GUASARDA. s. f. ant. *V. Recompensa.*
GUASPA. s. f. ant. *pessa de lluna, llautó &*
plata que s'posa á la punta de la veyna da
l'espasa. Contera. Conta.
GUAST, DA. p. ant. *V. Guastat.*
GUASTAR. v. a. ant. *V. Consumir, malme-*
ter.
GUASTAT, DA. p. p. *V. Malmes, espallata.*
GUATILLA. s. f. *aucell. Codorniz. Coturnix.*
GUATILLA MARINA. *Rey de codorrices, rescom-*
guín. Coturnix alias ducens.
GUAU, s. m. ant. *V. Guau.*

Una pàgina del *Diccionario catalán-castellano-latino*, publicat en 1803, original de don Félix Amat, corregit
 de proves per don Ignasi Torres Amat y publicat a nom dels doctors Esteve, Bellvitges y Jugla
 (De la B. E. del S.)

castellano-latino que porta aquella triple paternitat consignada demunt la portada y que's va imprimir entre 'ls anys 1803 y 1805, a Barcelona, a casa de la Viuda Pla.

Don Ignasi—com deya ab justicia 'l seu germà Fèlix— «al fin cuidó casi exclusivamente de esta importante obra»; mes ningú com qui té l'honor de dirigirvos la paraula ha verificat la constatació de que 'l segon bibliotecari de la Episcopal va portar tot el pòndus d'aquella empresa. Soch l'últim que s'ha pogut donar aquell goig íntim, que comprendran més que ningú 'ls afectats a exploracions bibliogràfiques, d'obrir antichs paquets de papers y llibres procedents de la Pública Episcopal; un d'aquells, desfermat fa uns mesos, va pagarme la molestia d'ennegrirme les mans en una pols secular y va remunerarme l'alliberació apromptada al seu contingut, posant sots els meus ulls, inquisidors de mena, els papers y llibres que dins la Biblioteca rodaren per demunt la taula de treball de don Ignasi Torres Amat. Allí en grans rotlls les galerades del diccionari català, esmenades al marge per ell; allí petits textes de novelística catalana antiga qu'ell devia consultar en sa tasca lexicogràfica; allí fins un llibre ab pintures a ma, allí papers particulars d'aquell gran erudit, de quan havia sigut Secretari de Cambra del bisbat de Barcelona; allí fullets catalans raríssims que, tota una tarda fins entrada la nit, foren el meu gaudi *quod a me non auferetur*, en la pau silent y propicia de la gran sala de la Biblioteca Episcopal. Entre aquells papers hi ha una fulla volandera anunciant la *Subscripción a un Diccionario Catalán, Castellano, Latino, en dos tomos en folio*: el text bibliogràfic es original de don Ignasi, y entre les llibreries y llochs hont podia ferse la suscripció s'indica la «biblioteca obispal».

Ignasi Torres Amat, que després del P. Jaume Caresmes es un dels qui més assiduament treballà en l'aplech de notícies sobre escriptors catalans, té encara un mèrit que cal refermar ab paraules més explícites de lo que ho va fer el seu germà Fèlix en el *Diccionario de Escritores Catalanes*.

El meu bon amich y docte escriptor el Doctor Olaguer Miró, de Manresa, condexeble, en la seva segona minyonía, de don Fèlix Torres Argullol, nebot y fillol del bisbe d'Astorga don Fèlix y autor d'aquell diccionari bio-bibliogrà-

fich, visità en 1920 al seu antich company d'estudis en sa casa de Perafita, en la qual guarda procedents de Sallent l'arxiu domèstich y 'ls llenços esfigiats dels Torres Amat. Referintse el Doctor Miró a la biblioteca de la casa actualment en possessió del senyor Torres Argullol, diu:

«Contiene la biblioteca, y es su principal tesoro, una colección de papeles manuscritos, tan rara y abundante como preciosa. Puede decirse que, en la primera mitad del siglo XIX, casi no hubo en España personaje de alguna importancia y valer que no estuviera relacionado con Torres Amat, o con su tío el arzobispo de Palmira, y cuya firma no se halle en su copiosa correspondencia; la que, con otros muchos escritos de diversas clases, se guarda en la biblioteca, formando algunos centenares de volúmenes, cuidadosamente encuadrados.

«Hojeando uno de ellos, tuvimos la suerte de dar con un pliego, que contiene el nombre de muchos escritores de Cataluña, con notas relativas a sus obras, y un borrador de portada de libro, que dice textualmente:

»Escritores catalanes o *Memorias para formar una Biblioteca de escritores catalanes, con un apéndice de los de las Islas Baleares*, que comenzó a juntar don Ignacio Torres Amat, Deán de la Santa Iglesia de Gerona, siendo bibliotecario de la pública episcopal de Barcelona, y concluyó su hermano don Fèlix Torres Amat, Dignidad de Sacrista de la Santa Iglesia de Barcelona, Individuo de las Reales Academias de la Historia, de la de la Lengua Española, de la de Buenas Letras de Barcelona, de la Sociedad Geográfica de París, etc., etc.»

»El nombramiento de individuo de esta última corporación lo obtuvo don Fèlix Torres Amat en 1828, siéndolo ya de las mencionadas academias; y como que fué Sacrista hasta 1834, entre estos seis años tuvo que redactarse la transcrita portada (17).»

Creyem que 'l text primer redactat per don Fèlix per a la portada hauria estat més escayent, ya que quan menys hi figurava 'l nom de don Ignasi; de totes maneres, don Fèlix, dins el mateix *Diccionario*, ademés de pagar un tribut de fraternal homenatge al Degà de Girona, reconeix y diu en la pàgina XVI del pròlech que: «En 1798 formó el designio

Fotografia Guixà

DON FÉLIX TORRES AMAT (1772-1847)

Bisbe d'Astorga. Executor de les iniciatives del seu germà Ignasi: Sala d'Autors Catalans a la Biblioteca Episcopal (1818) y *Diccionario de Escritores Catalanes* (1836). — (De pintor anònim, propietat de la família de don Fèlix Torres Argullol, a Perafita).

de este Diccionario mi benemerito hermano don Ignacio Torres Amat, bibliotecario que era entonces de la Pública Episcopal de Barcelona y después deán de la Santa Iglesia de Gerona». Y dins l'obra, en l'article Torres (Ignasi), afegeix: «Merece un distinguido lugar en este *Diccionario de Escritores Catalanes*, por haber sido el que le comenzó, y dejó muchos apuntamientos, y algunos pocos artículos casi ya acabados».

Feya temps que furgava en l'ànima dels homes erudits de Catalunya l'idea de promoure y empdre l'estudi y publicació de la nostra història literaria, d'un diccionari català y dels textes literaris e històrichs antichs. La correspondència epistolar entre don Joseph Vega y Sentmenat y l'canonge de Valencia don Joan Antoni Mayans abunda en aquells nobles propositos que, fins als dies del Mestre Milà y Fontanals, continuava essent un dolç torment y un somni falaguer. La carta escrita per En Manuel Milà y Fontanals el dia 26 de Març de 1851 al seu ítim don Joaquim Rubió y Ors, sobre publicació de textes catalans antichs, es encara un ressó potent y vibrant d'aquell *hoc erat in votis*.

Don Ignasi Torres Amat, per afició forta als estudis literaris catalans y per contacte ab els grans textes de llengua que tenia al seu càrrec y custodia, era home a posta per sentir cridadora y insistent la veu dels antichs, que calia portar a nova impressió o a estampació primera.

¿Cóm va venirli l'idea del *Diccionario d'escriptors catalans*? L'idea feya temps que la gestava ben fixa y recòndita, un fet y una conversa li feren posar mans a l'obra.

El dia 2 de Desembre del any 1794, el Magistral de Tarragona don Félix Amat rebia una carta de l'erudit Bibliotecari de la Reyal de Sant Isidro de Madrid, don Miquel de Manuel, demandantli notícies per a una biblioteca *d'escriptors catalans* que desitjava empdre aquest literat. El Magistral comunicà l'contingut de la carta als seus nebots Ignasi y Félix, en ocasió de trobarse reunits ab l'arquebisbe Armañà, y totseguit, entre aquells quatre homes, va ferse docta conversa sobre l'assumpte, y tots, com si haguessin estat previament acordats, insistiren en que don Ignasi havia d'empdre aquella obra, abans que de fora Catalunya els vingués prestat aquell servei; pel bon nom de la terra

y de l'erudició catalana urgía començar aviat. En el cor d'aquells quatre bons y excelents eclesiàstichs, que tant de temps visqueren fora de Catalunya y escrigueren sempre en castellà, hi covava'l sediment racial d'una intensa y forta catalanitat.

Entre tots ells, homes d'estudi y de vasta erudició, aplegaren 162 notícies d'escriptors catalans y les varèn enviar al bibliotecari de Madrit don Miquel de Manuel.

Don Ignasi continuava fent vida sedentaria a la seva Biblioteca Episcopal: després del *Introibo ad altare Dei* de

B. L. M. E.
Su masat! Serv! y Cap!
Ignacio Torres
Amat

Autògraf de don Ignaci Torres Amat, Segon Bibliotecari de la Episcopal

la missa quotidiana, repetia aquell *Ibo intro ad libros* de Plaute, y entre ells passava'l dia. Allí tenia 'ls seus llibres particulars de reso y sobre'l Breviari l'*Annualis Ordo* del bisbat que li hem trobat ab la sobrescripció «*Ad usum Bibliothecam Episcopalem Barcinonensem frequentatorum*».

Allí, en el seu interior, el trobà'l P. Jaume Villanueva y ab ell se va planyer de que 'ls catalans no tinguessin un *Diccionario* d'autors propis. El P. Villanueva, en el volum VIII⁶ (pàgs 103-104) del seu *Viaje Literario*, recorda la seva entrevista ab el bibliotecari de la Episcopal y escriu;

«Estas quejas he manifestado francamente desde mi entrada en Cataluña, sin cesar en ellas hasta que traté en Barcelona a don Ignacio Torres y Amat, bibliotecario del cole-

gio Tridentino de Belén, al qual hallé dedicado con fruto a este trabajo».

«... y yo vivo persuadido que dentro de dos o tres años podrá ya salir a luz la deseada biblioteca catalana, atendida la actividad y lectura infatigable de dicho sugeto, junto con el tino necesario para analizar las obras y formar de ellas el debido juicio».

Desde l'any 1836 tots ens hem vingut servint a Catalunya del *Diccionario* publicat per don Fèlix Torres Amat y ha prestat y seguirà prestant molt bons serveys als seus consultors. Mort don Ignasi, y creat bisbe d' Astorga l' seu germà Fèlix, el canonge de Vich don Jaume Ripoll y Vilamajor (1775-1843) cuydà, per especial encàrrec, la correcció de proves y l' curs de l'impressió del *Diccionario*, com el Degà d' Alacant Manuel Martí havia sobreveïtlat la estampació de l' obra del Nicolás Antonio.

Es fama qu'en el *Diccionario* s'hi troba quelcom més de lo qu'un hom va a cercarhi; els crítichs han senyalat els seus grans defectes y omissions innúmeres, emperò han reconegut a l'ensèmps el seu valor positiu y utilitat innegable. Abans del llibre de don Fèlix Torres Amat, tot lo referent a escriptors catalans era dins les grans pedreres de la bibliografia general d'Espanya; els comptats llibres que contenien repertori bio-bibliogràfic, més o menys llarg, eren granets perduts de la gran sitja qu'ab insospitada riquesa podia prodigarse. Ni la *Crisi de Cataluña* del P. Manuel Marcillo (Barcelona, Matheyat, 1685); ni aquell desenquadernat llibre dels *Prodigios y finezas de los Santos Angeles*, d'En Pere Serra y Postius (Barcelona, Jaume Suriá, 1726), el llibre aquell, verdader caxó de sastre que casi recorda als lectors el primitiu ofici del autor; ni l'*Catálogo* publicat pel doctor Joseph Salat (1762-1828), que s'afegia modestament a la *Gramática y Apología* d'En Ballot y que fentse l'heraut del llibre de don Fèlix deya: «... es preciso decir que la Biblioteca que publicamos ahora no es otra cosa que un corto ensayo, pues esperamos con ansia que dé a luz pública la suya de más de 2,000 autores el clarísimo y erudito señor doctor don Félix Torres de Amat, meritísimo Sacrista de la Santa Iglesia de Barcelona, bastante conocido

por su vasta literatura y crítica, y por su versión castellana de la Biblia»; cap d'aquells llibres podía tenir la pretensió de passar com predecessor del de don Fèlix, encara que de tots va aprofitarse.

Es curiós veure les moltes vegades que'l Mestre Menéndez y Pelayo va fer referencia al repertori alfàbètic bio-bibliogràfic d'escriptors catalans del Torres Amat, y de quina manera va saber senyalar els seus aspectes. Diu en *La Ciencia Española*:

«Aparte de otros catálogos anteriores de menor importancia, posee (Cataluña) el *Diccionario de Escritores Catalanes* de Torres Amat, ligero e incompleto, aunque rico en noticias, y el *Suplemento* al mismo, de Corominas y Aleu (Corominas y Güell), que repara algunas de sus omisiones. Aun resta no poco que trabajar en la bibliografía del Principado, pero es de creer que agote la parte lemosina el docto bibliotecario señor Aguiló, en su obra premiada, há no pocos años, por la Biblioteca Nacional, aunque por desdicha no impresa todavía».

En la pàgina 52 d'aquella estupenda *Semblanza Literaria*, ab la qual el polígraf va retre tribut de veneració al seu Mestre Milà y Fontanals, ens recorda els dos grans aspectes del *Diccionario*:

«... el *Diccionario de los Escritores Catalanes* de Torres Amat, compilación atropellada e indigesta en que intervinieron varias manos no todas hábiles, pero de todos modos copioso repertorio de extractos y noticias literarias que tenían en 1836 todo el encanto de la novedad y abrían camino a la fantasía trovadoresca de los poetas novísimos».

Fixant l'atenció sobre un determinat article, en la seva doctrinal *Antología de Poetas Líricos*, s'en mostra discontent, emperò al final del paràgraf confessa Menéndez y Pelayo l'alta estima en que té la meritòria obra del Torres Amat, y diu axí:

«El artículo de Boscán, que ocupa poco más de dos columnas, es de los más endebles de esta compilación, en que intervinieron muchas manos, no todas tan hábiles como la de M. Tastu. No por eso dejan de ser las *Memorias* del obispo de Astorga un libro utilísimo, en que hay excelentes biografías, sobre todo de escritores del siglo XVIII y princi-

pios del XIX. No sólo es el primer ensayo de bibliografía catalana, sino que en conjunto no ha sido superado todavía y rara vez se le consulta sin algún provecho». (*Antología de Poetas Líricos Castellanos*, tomo XIII, pág. 17).

Com llibre del seu temps, l'obra del Torres Amat es d'una representació absoluta; admirava per lo molt que contenía y eren pochs, molt pochs, els qui en aqueells dies podien senyalar llacunes y omissions en aquelles pàgines atapahides de lletra menuda.

Els diccionaris d'escriptors no poden avuy, donat l'avenç dels estudis d'investigació directa, satisfer a ningú; per altra part el mateix Menéndez y Pelayo ja havia dit abans, en la *Ciencia Española*:

«Pero aún más necesarias que las Bibliotecas regionales, de las cuales existen al cabo gran número, son las compuestas *por materias*, muy escasas todavía en España; libros que satisfacen de lleno las condiciones que la historia literaria tiene derecho a exigir de la bibliografía, pues su unidad interna no está limitada por las condiciones de tiempo y espacio, sino por la naturaleza de cada rama del saber, apreciando los escritores en ellos incluidos como eslabones de la misma cadena. De este género de bibliografías, formadas con los requisitos que señalé al principio de la presente carta, es muy fácil el tránsito a las monografías históricocriticas».

De totes maneres, gloria dels germans Torres Amat, y no gens efímera, es que s'hagi pogut dir d'aquell interessant llibre, iniciat per l'un y per l'altre fet estampar (*Semblanza Literaria*, pàgs. 52 y 53), que l'mateix Mestre Milà y Fontanals «recibió, como tantos otros, la influencia de los tres libros, de muy desigual mérito, a que los catalanes debieron mayormente la revelación de su pasado: las *Memorias de Capmany sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona...*, el *Diccionario de los escritores catalanes* de Torres Amat..., y los *Condes de Barcelona vindicados* de don Próspero Bofarull».

Veusací els principals conceptes emesos per la crítica sobre l'*Diccionario*, el qual encara considerat en relació ab la Biblioteca Pública Episcopal té un altre interès més particular.

Altra iniciativa també de don Ignasi Torres Amat haurà d'ocupar nostra atenció: la Sala d'Autors Catalans, adnexa a la Episcopal, que va veure oberta y solemnemente inaugurada el seu germà don Fèlix, que fou el biògraf y apologista del arquebisbe Amat y l'executor de les voluntats, no assolides en vida, de don Ignasi.

* *

Don Fèlix Torres Amat, canonge sacristà de Barcelona y bisbe d'Astorga, es altra de les persones de la ilustre família sallentina a la qual es deudora de fonda estimació la Biblioteca Episcopal de Barcelona; no'n va ser mai bibliotecari, com els seus oncle y germà, emperò ab ells va estimarla y posà tot el seu entusiasme per dotarla de llibres y de prestigis. Sens el *Diccionario de Escritores Catalanes*, la Biblioteca Episcopal no hauria sigut mai tant universalment coneguda y estimada; sens la Biblioteca Episcopal, el *Diccionario* publicat per don Fèlix quedaría molt reduxit; en lo antich constaria solament dels extrets de les grans y generals *Biblioteques* bio-bibliogràfiques.

Aquesta mútua dependència entre la Episcopal y llibre de don Fèlix fa que parlant de la primera no's pot passar per alt la memòria del bisbe d'Astorga y traductor de la Bíblia.

Recordada per trets generals la figura del complementador y editor del *Diccionario* y devotíssim propulsor de la Biblioteca Episcopal, principalment en lo que ab ella té més directa relació, ens constrenyim a lo de més importància, en la vida d'aquell eminent eclesiàstich.

Nat a Sallent el dia 6 d'Agost del any 1772 estudià rudiments de llatí en sa propia vila nadiua, sots la direcció de Mossèn Silvestre Riera; als dotze anys fou enviat a Alcalà de Henares per estudiarhi grech y hebreu. Trobantse el jove Fèlix Torres Amat a l'Universitat d'Alcalà, va ferse la pública colació de graus a la Excma. dona Isidra de Guzmán, y l'jove sallentí recità una oració congratulatoria, escrita en grech, en elogi de la nova doctora. Estudià també pel seu compte francès e italià, puix era voluntat del seu oncle y padri don Fèlix Amat, Magistral de Tarragona, de

que 'ls seus estudis anessin fonamentats sobre les llengues sabies y principals europees modernes. D' Alcalà passa a l' Universitat de Cervera y successivament estudia filosofia, llochs teològichs, per Melcior Cano, y teología dogmàtica. Acompanyat pel seu oncle a Madrit, hi estudià encara un any de teología, de disciplina eclesiàstica y liturgia; durant dos anys fou guanyador a Tarragona d' un premi instituït per la Econòmica d' Amichs del País per a estudiants teòlechs. En 1794, als vintitrès anys va doctorar-se a Cervera, y en 1796 fou promogut al sacerdoti.

Durant quatre anys professà filosofia al General y Reyal Estudi de Tarragona y va introduhirhi l' estudi de les matemàtiques. Finalment ensenyà teología al Seminari y, més tard, fou el primer professor de Sagrada Escriptura, càtedra creada en 1802 per l' arquebisbe Armañà. Aquell mateix any va fer oposicions per a la Doctoral, emperò caygut malalt durant els exercicis literaris, romangué fora de llunya. Fou examinador sinodal y un dels eclesiàstichs més estimats de l' arquebisbe Armañà, ab el qual va conviure íntimament. Efecte de llarga malaltia, don Fèlix Torres Amat sofri una depilació total, com encara pot notarse en els diversos retrats que d' ell tenim. El dia 5 de Maig de 1806, prenia possessió d' una canongia a la Colegiata de Sant Ildefons.

Suscitada a Madrit la qüestió sobre la conveniència y utilitat d' imprimir la versió castellana de la Biblia feta pel P. Petisco, fou elegit don Fèlix per formar comissió d' estudi y dictaminadora, junt ab don Joaquim Llorenç Villanueva, capellà d' honor del rey; don Angel Santa-Clara, canonge de Sant Isidro; don Francesch Archel y don Casimir Flores Canseco, catedràtics d' hebreu y de grec; el P. Mestre Fra Ildefons Bueno, benedictí del Monastir de Montserrat; Fra Antolí Merino, agustí de Sant Felip el Reyal y l' P. Palomeque, mercedari calçat.

Desestimada la oportunitat de l' impresió del text castellà de la Biblia, segons la versió del P. Petisco, don Fèlix fou nombrat per Carles IV per ferne una versió nova castellana, y en 1815, Ferran VII li ordenà, per decret, la prossecució y acabament de la traducció de la Biblia.

Extingida la Colegiata de Sant Ildefons, l' any 1810, don Fèlix residí a Madrit y ensenyà retòrica al Reyal Estudi

de Sant Ildefons; en 1815 fou nombrat canonge sacrista de la Catedral de Barcelona. En aquesta ciutat va predicar en algunes ocasions solemnes; en 1817, un sermó sobre la pàu, a requesta de la Marquesa de Villafranca y del capità general senyor Castaños; y en 1919, la oració fúnebre de dona Isabel de Bragança; els dos sermons a la Catedral. L'any de 1820 fou membre de la Junta de Govern de la ciutat de Barcelona.

A Barcelona vivia molt ocupat l'incansable canonge; censor per a la publicació de llibres, freqüentment consultat en assumptes del govern del bisbat y ab la tasca llarga de traduir la Biblia, poch temps li sobrava per a ell, mes els altres pensaven en ell molt sovint. En ocasió de trobarse vacant la seu episcopal de Barcelona, don Fèlix va ser l'elegec per part del Concill d'Estat, mes ell va renunciar la mitra, tant per amor a l'estudi, com pel compromís que tenia d'acabar la traducció de la Biblia.

Aquesta tasca literaria no fou exempta de disgustos, puix fou acusat d'estar en relació ab la Societat Bíblica de Londres; va esbahirse l'ambient d'aquella calumnia y axí, acabada la versió castellana, passà a la censura del bisbe auxiliar de Madrid, don Lluís López Castrillo, per mort del Cardenal de Borbó, merexent que'l censor oficiés, el dia 21 d'Abril de 1823, al ministre de Gracia y Justicia, don Felip Benici Navarro, declarant que la traducció de la Biblia feta per don Fèlix Torres Amat era conformada segons les disposicions del Breu del Papa Pius VI. En 1825 s'acabà l'impressió de la Biblia traduhida. Aquella tasca meritòria reportà a don Fèlix l'honor de rebre les gracies del Rey Ferràn VII, donades pér R. O.; la concessió d'una medalla d'or, ofrenada per la Reyna dona Isabel de les Sicilies, y altra medalla d'or, concedida pel Príncep de Saxonia Maximilià V.

En 1830, tornà a Madrid per fer la segona edició de la Biblia castellana, per a la qual obtingué censura del arquebisbe de Toledo Cardenal Inguanzo, y va insistir sobre l'esperit ab el qual s'ha de llegir la Sagrada Escriptura. Retornat a Barcelona va dedicarse casi exclusivament a refer y completar el *Diccionario* iniciat per don Ignasi Torres Amat; junt ab don Pròsper de Bofarull y don Albert Pujol,

publicà en castellà la *Crónica de Cataluña* d' En Pujades, millorant la part traduhida, y acabà d' escriure la *Vida del Ilmo. señor don Félix Amat*.

Acostumaven en aquell temps alguns eclesiàstichs y seglars, dedicats a l'erudició, retirarse, durant alguns dies, per pendre repòs y tenir ocasió de més llarga conversa, al Monestir de Sant Geroni de la Murtra. Allí s'troba don Fèlix Torres Amat quan li fou expedít el nomenament de bisbe d'Astorga, l'any 1831. Volgué declinar les honors de la elecció, mes aquesta vegada no ho conseguí.

Va deixar encarregat al canonge de Vich don Jaume Ripoll y Vilamajor per imprimir y esmenar de proves el *Diccionario*, dins el qual va incloure nota biogràfica d'Ali-Bey (García Leblich), sobre'l qual va interessar-se tant, que formà a Madrit, junt ab el Marquès de Remisa y l'Aribau, una societat per estudiar la biografia y escrits del famós viatger. Influí pel trasllat de l' Universitat de Cervera a Barcelona y, entre altres iniciatives que ja no tingué temps ni avinentesa per realisar, acaronava'l projecte de formar una pinacoteca d' homes ilustres sortits de l' Universitat de Catalunya, ab lo qual hauria prestat un gran servey a l' iconografia catalana.

Com encertadament digué don Manuel Torres y Torrents, ab la consagració episcopal de don Fèlix, acaba l'home de lletres y comença l'home apostòlich (18).

El Papa Gregori XVI nomenà al bisbe preconisat d'Astorga Prelat Domèstich assistent al Sacre Solí Pontifici. Consagrat don Fèlix bisbe d'Astorga, anà tot seguit a la seva diòcessi e inicià'l seu pontificat abutils reformes; arreglà'l programa d'estudis del seu seminari, protegí els sacerdots diocessans joves per a que's poguessin dedicar a estudis superiors y, tot just començada la primera visita pastoral, fou cridat per R. O. a Madrit, per esser consultat en assumptes d'importància. Retornat a Astorga, prossegueix el seu itinerari pastoral y la destra del sacerdot escriptor, fet bisbe, reparteix benediccions, sermona y confirma.

Sovint el bisbe d'Astorga ha d'intervenir en diversos assumptes que desde Madrit li encarreguen. En 1837 es presentat senador per Barcelona, y en 1839 forma part, a Madrit, de la comissió d'estudi sobre les relacions diplomàti-

ques de Madrit y Roma, en companyia del Comte d' Ofalia, president; don Joseph Maria Calatrava, don Francesch Martínez de la Rosa y don Manuel Tariego, xantre de la Catedral de Sevilla.

Així que li permet la seva missió a Madrit, don Fèlix retorna al seu bisbat y treballa incansablement; funda escoles populars a les viles que no'n tenen y subsidia pecuniariament els pobles; durant les calamitats públiques.

El bisbe d'Astorga, com tots els Torres Amat eclesiàstichs que més en contacte visqueren ab l'Arquebisbe de Palmira, sentia com ell en quant a la potestat civil y com ell s'havia entrenat en la lectura dels de Port-Royal y tenia ademés una veneració profunda al seu oncle, al Angel de Palmira, qu'era l'nom que li donava. Prohibit per Roma el *Diseño de la Iglesia*, don Fèlix publicà una pastoral vindicatoria, que fou igualment condemnada, y passà díes amargíssims y hagué de soportar pamflets y diatribes, escrits ab el deller de ferli exercitar la virtut de la paciencia. Regentava l'Regne el general Espartero y l'inquietut era en tots els esperits. Don Fèlix renuncià l'arquebisbat de Valencia y fou agraciat ab la gran creu de l'Ordre de Carles III; mes com diu un biògraf seu: «la gran cruz no adornó su pecho ni los cajones de su mesa».

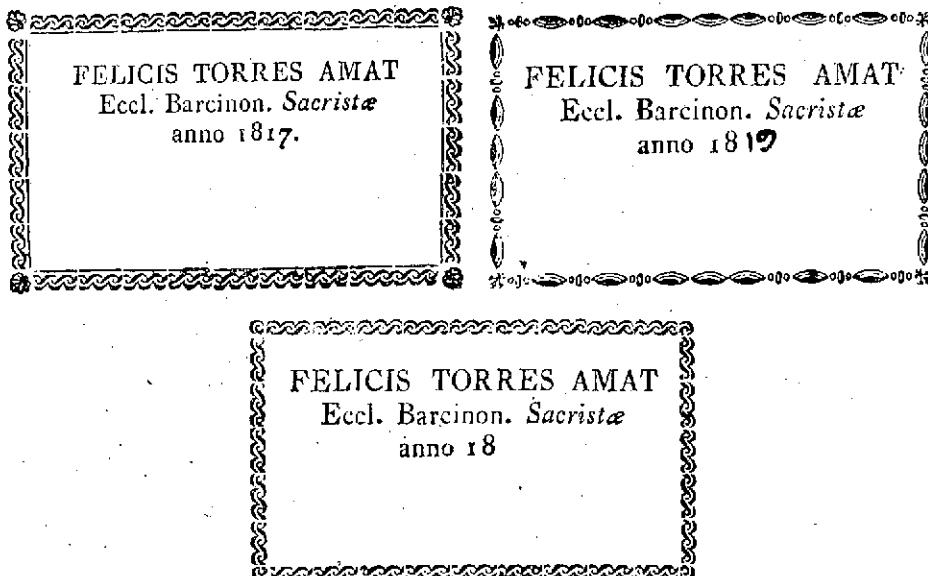
Amargat y trist el cor y ab l'ànima fixa en Deu, don Fèlix moria a Madrit el dia 29 de Desembre de 1847. Fou enterrat dins l'iglesia de Montserrat de l'Hospital de la Corona d'Aragó, per haverho axí indicat, y's trobà en veïnatge sepulcral ab les despulles dels Clemencín, Carvajal, Liñan y l'arquebisbe y patriarcha Ponte.

L'Ilm. Don Fèlix Torres Amat, bisbe d'Astorga, desde 1816 pertenexia a la Real Academia de Bones Lletres; desde 1818, a l'Academia de Sagrados Cànones y Disciplina Eclesiástica; desde 1824, a la Reyal Academia de l'Historia, com supernumerari; desde 1828, a la Societat Geogràfica, de París; desde 1834, a l'Academia de Ciencies Naturals, de Madrid, com soci honorari; desde 1840, acadèmich de la Reyal Societat d'Antiguitats del Nort, a Copenhague, y, en l'any en que va morir, 1847, un dels 36 acadèmichs de la Real de l'Historia y també un dels 36 de la Espanyola.

Don Fèlix fou qui presentà y recomanà xardorosament

al banquer de Madrit don Gaspar de Remisa el nostre Bonaventura Carles Aribau; aquest va dictar dues poesies d'agrahiment: l'*Oda a la Patria*, dedicada, en 1833, al seyor Remisa, y una *Oda* castellana, dedicada a don Fèlix Torres Amat, per commemorar el dia 1 de Maig de 1834 en que fou consagrat bisbe d'Astorga.

Per saber de l'amor e interès que tenia per la Biblioteca Episcopal, no més cal tenir en compte el gran afecte y

Tres variants del exlibris de don Félix Torres Amat que filien la colecció *Miscelànea* per ell cedida a la Episcopal

veneració que professà envers aquells dos homes qu'a la Biblioteca dedicaren tantes energies: a don Fèlix Amat y a don Ignasi Torres Amat. Aquest havia ideat obrir a la Biblioteca Episcopal una Sala ab llibres d'escriptors catalans, y don Fèlix no descuydà cumplir el noble desitg del seu germà.

L'any 1800 escribia don Ignasi Torres Amat al seu germà Fèlix: «Amo tanto a mi patria, como un jesuita a su Compañía, y de ahí es que he ideado separar en esta Biblioteca Pública los escritores catalanes de todos los demás, y poner sobre los estantes, en que se coloquen, un gran le-

trero que diga *Auctores nostri*, para responder con él a los que dicen que en esta ciudad no conocemos sinó las letras de cambio».

Passaren els anys y morí l' entusiàsta escriptor d' aquets patriòtichs conceptes; a don Fèlix no l' varen distreure les sexugues tasques literaries que pessaren demunt les seves espalles y va saber guanyarse la voluntat del bisbe de Barcelona don Pau Sitjar (1807-1831), varó propici a empreses de cultura, per dur a terme y cumpliment l' idea y propòsit del seu difunt germà Ignasi.

Acceptada l' idea pel senyor bisbe Sitjar, don Fèlix fou secundat en la bella empresa pel bibliotecari de la Episcopal Doctor don Ignasi Palau d'arias; donà a la secció especial 400 impresos y varis manuscrits qu' ell possehia; el senyor bisbe també va fer alguna aportació y l' projecte caminà per vies de realisació immediata. Don Fèlix aportà també un petit monetari y una col·lecció de mineralogia y botànica de Catalunya y molts particulars portaren a la nova secció de la Biblioteca l' ofrena d' algú llibre d' autor català; el nom dels donats era escrit al marge del índex bibliogràfic que s' va començar.

Per recordar als venidors la bona memòria del bisbe, durant el pontificat del qual va constituirse la Sala d' autors catalans de la Biblioteca Episcopal, el fidel executor del projecte de don Ignasi Torres Amat posà dèmunt la porta aquesta inscripció llatina, de la qual hem trobat encara la minuta autògrafa:

Biblio. hanc ē soli: Catalaun. 55. et Musa:
um ex antiqu. ~~scriptis~~. Provintia, aut altera
præciosis rebus in publ. utilitat. condit.
dir. Ill. D.D. Paul. à Sichan Episc. Banc. ab.
MDCCCLXVIII.

Autògraf de don Fèlix Torres Amat. Minuta de la inscripció posada a la sala d' autors catalans de la Biblioteca Episcopal

Bibliothecam hanc e Cathalauniae
Scriptoribus, et Musaeum ex antiquis
Ejusdem Provintiae et pretiosis
Rebus in publicam utilitatem
Condidit Illmus. D. D. Paulus a Sichar
Episcopus Barcinonensis
Anno millesimo octingentesimo
Decimo octavo.

Les variants que presenta el text de l'inscripció, comparat ab la nota autógrafa de don Fèlix, foren introduïdes pel bisbe.

El dia 15 de Novembre de l'any 1819 publicà don Fèlix al *Diario de Barcelona* un article noticiant la instauració de la Biblioteca Catalana, Museu y Monetari, a la Episcopal, y demanant la cooperació dels bons patricis per l'acreixement, y fou secundada la petició, puix foren molts els donants de llibres, monedes y minerals per a la secció catalana que, en 1820, constava d' uns 1,500 volums.

El bisbe Sitjar, reconexent lo molt que la Biblioteca Pública Episcopal debia al qui fou el seu primer bibliotecari, durant els anys 1775 a 1785, va fer pintar el retrat de don Fèlix Amat y'l posà en lloc visible de la Biblioteca. Aquell quadro a l'oli qu'ara de poch hem reintegrat al interior de la Biblioteca es una copia mediocre del llenç pintat a Madrid per En Cardona y porta al peu, en distribució trencada per l'escut arquebisbal, aquesta inscripció escrita per don Ignasi Torres Amat:

«Felix de Amat Archiepiscopus Palmirensus Abbas S. Ildephonsi: Huic Bibliothecae primus qui praefuit ab erectione anno a Nativitate Domini MDCCLXXV: Quam voluminibus coordinatis inque sapientibus elenchis conscriptis ad usum instituit: XVI Historiae Ecclesiasticae libris: VII Philosophiae tractatibus: Concionum volumine aliisque editis et MSS. proprio ingenio auxit: plurimisque et nostratum et exterorum selectioribus operibus de suo locupletavit».

El retrat de don Fèlix Amat presenta al fons uns estants de llibreria ab volums, en el llom dels quals se llegen els títols de les seves grans obres la *Historia Ecclesiastica* y les *Institutiones* de filosofia que recorda la inscripció.

Els llibres donats *de suo* a la Episcopal foren entre altres les obres de Bossuet, de Fleuri, del Cardenal Orsi y diversos volums patrístichs de la col·lecció dels Maurins.

L'inauguració de la Sala d'autors catalans, a la Biblioteca Episcopal de Barcelona, despertà general interès entre 'l clero de Catalunya, entre 'ls seglars dedicats als estudis y entre 'ls catalans que, per llurs afers, tenien fixada la residència fora del Principat. Aquest interès que per les coses de sa patria han mostrat sempre 'ls catalans no residents a Catalunya va manifestar-se públicament en aquella ocasió.

El *Diario de Barcelona* ens ha conservat en les seves pàgines centenaries el recort de la bona impressió general causada per la creació de la Sala d'autors catalans, y es ve-rament curiós veure l'interès que desvetllava l'aplegament del patrimoni intelectual escrit de Catalunya, dins la Biblioteca del Seminari. Diuen axí unes cartes copiades del *Diario*:

«Carta de un amigo a otro sobre el nuevo establecimiento de la *biblioteca catalana* formada en la Episcopal de esta ciudad.—Pamplona, 25 de diciembre de 1819.—Amigo mio: A pesar de los muchos años que estoy, ausente de mi país nativo, usted sabe que esta separación, lejos de haber disminuído, ha avivado en mi corazón el amor a mi patria, y el deseo ardiente de verla florecer. Por lo mismo no extrañará usted que yo experimentase el mayor placer cuando leí en la *Gaceta de Madrid* del 9 de este mes el anuncio copiado seguramente del *Diario de Barcelona* relativo a la erección de una *biblioteca, museo y monetario catalanes* en una pieza contigua a la pública Episcopal y bajo la dirección del señor Bibliotecario de ésta. Por fin, dije yo, quedarán cumplidos los votos de todos los amantes de nuestra gloria con ese nuevo establecimiento, que reuniendo en corto espacio todas las riquezas, hijas del talento y del suelo catalán, ofrecerá continuamente a la vista y al genio de esos naturales un estímulo el más activo para corresponder dignamente a los memorables ejemplos de nuestros abuelos, y aun superarlos en todo aquello que por la ignorancia de los tiempos les fué vedado adelantar. El que quiera dedicarse a formar la interesante historia de Cataluña hallará en esa nueva biblioteca reunidos todos los materiales para compo-ner tan bello edificio en los muchos anales y memorias es-

critas por nuestros predecesores. El que se haya consagrado a la ardua carrera del foro, encontrará las importantes obras con que algunos de nuestros antiguos magistrados y otros jurisconsultos de nota han comentado e ilustrado los varios puntos de nuestra legislación municipal, fijando sus dudas, indicando sus ventajas y dejando abundantísima mues para el que quisiese, a fuer de diligente abeja, formar un precioso panal de tanto jugo como el que yace esparcido en tan indigestos volúmenes. El militar podría con facilidad instruirse en las inmortales proezas con que nuestros ascendientes unidos con los bravos aragoneses y valencianos, después de haber ahuyentado de España las medias lunas agarenas, fueron el terror de la Francia, conquistaron la Sicilia y Cerdeña, dieron la ley a la Italia, sostuvieron el vacilante imperio del Oriente contra el poder colosal de los turcos, sometieron a sus victoriosas armas la patria de Milcíades y de Platón, e hicieron a los mares tributarios de su industria y valor. Por último, el que apreciase como debe los bellos títulos con que Cataluña, así en los tiempos antiguos como en los modernos, se ha granjeado la pública gratitud por su amor al trabajo, su espíritu de moderación, su lealtad incontrastable, su celo por la religión, su acrisolado valor y demás prendas que la caracterizan, diríjase a esa nueva *biblioteca y museo*, y en ella encontrará copiosísimo pasto a su curiosidad, vivos estímulos a su patriotismo y acabados modelos a su imitación.

»Sea, pues, el loor debido a los sabios señores que hayan ideado tamaño establecimiento, y particularmente a ese Ilmo. señor Obispo, que según parece por el contexto del aviso es el que ha tomado grande interés y una parte activa en llevar a cabo una empresa, cuya realización hará honor a su Episcopado, poniéndole al nivel de aquellos célebres prelados que han procurado fomentar en sus diócesis la instrucción pública por todos los medios que están en su mano. ¡Dichosos los pueblos a quienes cabe en suerte vivir bajo el influjo de este celo verdaderamente pastoral! ¡Y más dichosos los pastores, cuyo nombre logra transmitirse a la posteridad por medio de aquellos monumentos que recuerdan continuamente los beneficios de su generosa liberalidad! Tal será sin duda este establecimiento de la *biblioteca cata-*

lana, que nacida a impulsos de la munificencia del digno prelado de Barcelona, y secundada poderosamente en su marcha, como es de esperar, por el mismo espíritu que la ha creado, rivalizará en poco tiempo con los más célebres establecimientos públicos, y colocará el nombre del señor *Sichar* en el catálogo de los obispos que han merecido bien de sus pueblos.

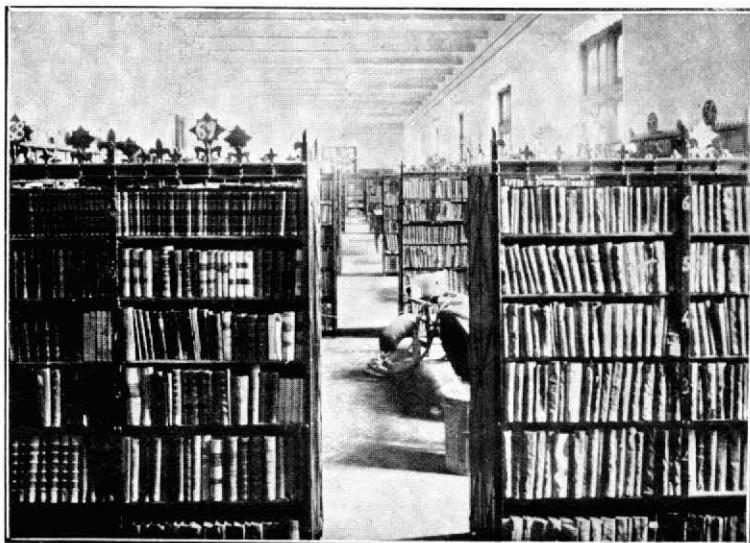
»Tales son mis votos, amigo mío, por el lustre de una patria que adoro: y si, como creo, animan a usted los mismos sentimientos, sírvase usted mirar esta carta como una prueba del afecto con que es S S S Q. B. S. M.—R. A. M.» (*Diario de Barcelona*, 9 de Janer de 1820).

Altra carta, datada a Madrit als 17 de Setembre de 1820 y copiada també del *Diario*, diu axí:

«Señor editor del *Diario de Barcelona*:

»El diario de esta corte del 30 de diciembre último, nos puso en un artículo comunicado la interesante noticia del establecimiento de una biblioteca pública en el seminario episcopal de esa ciudad en que iban a reunirse todas las obras literarias que han dado y vayan dando a luz los hijos de la benemérita Cataluña, inclusos los periódicos, alegatos, etc., y además un *monetario catalán*, y *gabinete de su historia natural*. No puede usted figurarse cuán agradable sorpresa nos causó a todos los catalanes residentes en esta corte, y aun a los literatos de ella y de otras provincias un pensamiento original en España, y quizás en Europa. A pocos días leí con gusto en el diario de esa ciudad del 20 de enero de este año, una carta fecha en Pamplona que elogiaba con sólidas razones y pureza de lenguaje el establecimiento, tributando loores al Ilustrísimo señor obispo su protector, y al incógnito autor del proyecto.

»Hace medio año que nada sé de los progresos de esa biblioteca, museo y monetario catalanes; mi corresponsal en esa ciudad me escribió en marzo que acababan de regalar a dicho establecimiento una preciosa y casi completa colección de los minerales de Cataluña; que la biblioteca ya constaba de más de mil y quinientos volúmenes, y que es muy raro el catalán que imprime alguna cosa, no solamente en esa capital, sino en la corte y demás ciudades de España, que no envíe a ella un ejemplar.

Fotografia Marin

La Biblioteca Episcopal ab les estanteries de montants de ferro, fetes a despeses
del Bisbe Morgades. — Aspecte del antich emplaçament.

»Ahora bien, señor editor, ¿qué hace usted y qué hacen esos señores *Espolines*, *Aguijones*, *Acicates* y demás sus correspondentes? tan secundos como activos en excogitar y promover medios para acrecentar las glorias y bienestar de nuestra patria, ¿cómo nada dicen ustedes de esa biblioteca, a fin de que siga con viveza la reunión de ese conjunto de materiales para que una pluma bien cortada pueda escribir algún día con menos dificultad la tan ansiada historia de Cataluña? ¿Cómo así lo descuidan esas sociedades patrióticas tan amantes de la ilustración? ¿Qué hace esa Academia de bellas letras, cuyo instituto es darnos la tal historia? Sabemos que hay en dicha corporación sujetos de talento, conocimientos y crítica, ¿pues cómo en medio del universal movimiento en que vemos a todos los establecimientos literarios, y de beneficencia no se reforma o refunden los estatutos de esa antigua academia, y no se la pone en contacto con la cadena eléctrica que escita a las demás? Un amigo recién llegado de París me ha contado que hace dos años que la célebre academia o instituto de ciencias de aquella famosa capital se puso en comunicación con esa de bellas letras, y que uno de los más sabios Académicos de aquélla pedia a otro de esa varias noticias de obras antiguas catalanas, especialmente poéticas; y una copia del precioso y rarísimo poema de *Daude de Prades*, que puede llamarse una curiosa *Higiene de los pájaros más útiles o deliciosos*. Item más: apenas hay provincia de España que no tenga un diccionario de sus escritores, como una muestra de los progresos que en ella han hecho las ciencias. ¿Cabalmente Cataluña ha de estar sin él, sufriendo el que aun los más de sus naturales ignoren hasta el nombre de muchísimos de sus sabios escritores? En el anuncio del establecimiento de esa biblioteca se nos dijo que un paisano nuestro tenía recogidas noticias de más de dos mil. ¿Por qué no las publica con el título de *ensayo o memorias para una biblioteca de escritores catalanes*, como han hecho otros en otras provincias? Y por fin, ese precioso manuscrito que contiene la continuación de la *Crónica general de Cataluña* desde el año 714 hasta el 1162, que formó el laborioso Dr. Gerónimo Pujades, no es muy digno de que él zelo de la Academia procure su impresión? Tengo entendido que el original se lo llevó el

arzobispo Marca, y que se conserva en la Real academia de París; y que la única copia que tal vez hay en España, para cabalmente en el archivo del presidente de esta academia.

»Mil otras especies me ocurren, señor editor; pero no es justo molestar más a usted a quien suplico disimule la libertad que me he tomado dirigiéndole estas ideas sin ningún orden, ni premeditación. Usted hará de ellas lo que le parezca. De cualquier modo quedo siempre su apasionado de usted. = M. P. E.

»P. D. Acá en Madrid hay dos catalanes que dejan por heredera a esa *biblioteca y museo de Cataluña*, todos los libros y objetos relativos a dicho establecimiento». (*Diario de Barcelona*, 9 d' Octubre de 1820).

De la Biblioteca Episcopal instalada al Colegi Tridentí de Betlém ens arriben conservats els antichs catàlechs e inventaris allí alçats, en ocasions diverses, y 'ls procedents del Colegi Conciliar de Ntra. Sra. de Montalegre; aquest fet y venturosa fortuna ens permeten avuy poder estudiar la gènesi y desdoblamet del fons bibliogràfich del Seminari, conexer els primers nuclis, saber de certs exemplars y manuscrits, llur procedencia y, algunes vegades, el nom del donant, o del ofertor, per cambi ab algun duplicat.

Es d'interès imponderable resseguir aquelles pàgines de Catàlechs, la major part de bella y clara lletra y moltes vegades ab manifestacions caligràfiques; ja no es cap secret l'aperduament de molts llibres, sovint exemplars raríssims, que sabém de cert existiren a la Episcopal, o per notes en els llibres publicats per nostres erudits, o per indicació expressa del *Diccionario del Torres Amat*, en lo pertocant a bibliografia d'autors nostres; qui no coneix els nostres Catàlechs antichs s'estalvia planyer la pèrdua de llibres que eren honor y prestigi de la Episcopal.

Ab cura hem reunit tots aquells Catàlechs dispersos, els hem examinat detingudament y volem aquí notar, un per un, aquells llibres manuscrits que son el guiatge per al historiador de la Biblioteca Episcopal y l'inventari documental d'aquell antich tressor bibliogràfic.

La tasca de ressenyarlos es un xich enutjosa y difícil, puix alguns d'aquells Catàlechs no tenen títol ni indicació de cap mena y estan sens notació d'any. Comencem per

notar els que presenten serie cronològica, a continuació els no calendats y, finalment, l'inventari dels duplicats que forçosament havien de resultar, al reunir-se les biblioteques dels Colegis de Montalegre y de Betlem, y qu'hem posat entre 'ls Catalechs que venen datats y'ls que van sens any d'alçament.

I. — 1780

Al llom: Primer Inventario de la Biblioteca en 1780.—A dins, 1.ª pàgina: Inventario de la Biblioteca Episcopal de Barcelona en el año 1780.

A la última pàgina un inventari dels mobles y altres útils: Una escalera. Seis mesas grandes. Un banco con caja y respaldo. Ocho bancos regulares. Cortinas de lienzo verde en los seis balcones. Una mesa con los tres globos. Esteras para bajo las mesas. Quatro tinteros de estaño. Dos voltímenes de paper mayor que contienen el Indice Alfabético de Apellidos de Autores. Un quaderno de Indice Alfabético de Anónimos. 21 quadernos para el Indice Alfabético de Títulos de Obras. El Inventario e Indice que se hicieron al abrirse la Biblioteca. El Indice de duplicados que ya se había hecho antes (vid. núm. XIII). 16 quadernos del Inventario último, por el qual se ha hecho la entrega. El quaderno en que están las cuentas de cargo y data de la Biblioteca y algunas noticias importantes. Las llaves de dicha Biblioteca.

Un volum de 31 X 21 cms.

II. — Catalech de don Fèlix Amat

A sobre del volum I: Biblioteca Pública Episcopal. Indice de autores. A hasta F (etiqueta impresa).

Volum II: A sobre destruída la etiqueta. Conté autors de la lletra G fins a Z (etiqueta impresa).

Altre volum: Indice de títulos de autores. A fora etiqueta destruida.

Tres volums de 36 X 23 cms. Sòlida enquadernació en pergamí.

III. — 1763. De la Biblioteca dels Jesuites

Index Alphabeticus Auctorum Societatis Iesu et eorum operum quae in Bibliotheca Collegii Barcinonensis eiusdem Societatis inveniuntur.

Scripsit Manuel Lacuna (el nom en lletres hebreayques).

Anno Domini MDCCLXIII. Portada no afegida encara al volum.

A dins altra portada de certa gallardia caligràfica: Index novus alphabeticus Auctorum Societatis Iesu Bibliotecae Collegii Barcinonensis eiusdem Societatis.

Comença per: *Opera Anonima aliquorum e Societate qui supreso nomine scripserunt*, y ocupa les 12 primeres pàgines.

Després segueix per nom d'autors.

Un volum de 41 X 29 cms. Enquadernat en pell de vedell ab gofrats artístichs als plàns y al llom, y ab dos fermalls de metall. Als plans queden els forats dels claus qu'havia tingut primitivament. Bastant deteriorat.

IV. — De la Biblioteca dels Jesuites

Index Auctorum Societatis Iesu, qui ordine alphabetico in hoc Indice collificantur.

Un volum de 33 X 24 cms. Enquadernat en pergamí, ab dos fermalls de metall.

V. — De la Biblioteca dels Jesuites

Index Secundus Scriptorum externorum iuxta ordinem, quo in Armaris dispositi sunt. Anno 1673. — 249 armaris. A l'acabament una àliga volant, trazada ab rasgos caligràfics.

Un volum de 34 × 24 cms. sense enquadernar.

VI. — 1642

Indice de los libros únicos. (Escript al demunt de la coberta de pergamí).

A dins a peu de plana y en varies planes diu: A 30 de Setiembre de 1642.

Un volum de 37 × 26 cms., enquadernat en pergamí flexible.

VII. — 1796

Indice alfabético de los títulos de los libros anónimos de la Biblioteca Obispal de Barcelona. Y a més de aquells que son más conocidos por el título de la obra que por el autor: como el *Gazoflacio*, los *Sinònimos*, el *Año Cristiano*, etc. Es del any 1796.

Entre ells de la lletra C hi surt el «Catálogo de los libros de la biblioteca del Ilmo. Sr. Dn. Gavino de Valladares Obispo de Barcelona. m s. en 4.º de su letra... M...XXX».

Un volum de 31 × 21 cms., sense enquadernar.

VIII. — 1800

Indice de los AA. por Apellidos (tاخades les dues anteriors paraules) de la Biblioteca Obispal de Barcelona (afegit aquí: por Apellidos), 1800. — Nota: Quando esté concluido se debe copiar en buen papel y mejor letra, y poner una enquadernación fuerte. — Torres (rubricat).

A la paraula Amat hi ha la nota següent:

Félix de Amat, canònic Magistral de Tarragona, natural de Sabadell. Fué el primer bibliotecario de esta Biblioteca en su erección año 1775. Véase el Catálogo de Bibliotecarios.

Un volum de 31 × 20 cms. Curiós inventari de referencies bio-bibliogràfiques, ab citacions d'enviò al *Inventari* de 1800. Cada pàgina un nom: P. Agustín Abad, jesuita, natural de Estadilla (1714-1798), y acaba ab Fray Juan Anfio, dominico.

IX. — 1800

Inventario de los libros de la Biblioteca pública episcopal. Año 1800.

Al peu de pàgina diu: Dicho inventario fué renovado en el año de 1827.

A dins: Inventari de todas las obras existentes en la Biblioteca Obispal y pública de Barcelona, según el orden de materias en que se han colocado los libros por orden del Ilmo. Sr. Obispo: Siendo Bibliotecario D. Ignacio Torres y Amat en 1800. (Per ordre dels plutis o caixons que contenen els llibres).

Al final tres advertencies y en altre foli l'inventari dels mobles y objectes de la Biblioteca.

Un volum sense enquadernar de 31 × 21 cms.

X. — 1827

Inventario de los libros de la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona. Año 1800. — Dicho inventario fué renovado en el año de 1827.

Advertencias:

1.ª Concluido este Inventario se han sumado los números del total de volúmenes de cada letra. Con esta suma quedará plenamente justificado que no se puede añadir ni quitar ningún libro del cuerpo de este Inventario aunque sobre páginas en blanco. Qualquier mutación deberá hacerse en el Suplemento, en que deberán notarse todos los libros que vayan entrando al cuerpo de la Biblioteca.

2.ª En la letra M y en otras partes hay muchos llos, o volúmenes que no están encuadrados por falta de caudales para pagar la encuadernación. Luego que se pueda costear se les pondrá al lomo de cada tomo la letra y número correspondientes y se colocarán. Lo mismo debe hacerse con las gazetas, mercurios, semanales, diarios y otros periódicos.

3.ª Los globos deben servir para el uso de las aulas de Filosofía, cuando los piden sus catedráticos; porque contribuyeron a pagarlos (cuando se compraron) los estudiantes filósofos. Pero el Bibliotecario tendrá cuidado de que los buelvan luego al salir del aula para que no queden en manos de estudiantes mozos y de poca reflexión.

Sigue el Inventario de la Biblioteca pública obispal de Barcelona con la nota de los muebles y sijuar que hay en ella:

Dos mesas grandes con seis caxones en cada una. Un escaño con dos arcas y respaldo. Una silla de brazos, y tres de paja muy viejas. Dos facistoles pintados muy viejos. Quattro mesas grandes de 14 palmos de largo con su facistol al centro. Diez y seis bancos al rededor de las mismas. Dos mesas de cabobilla de ocho palmos de largo y quattro de ancho. Ocho sillas de paja al rededor de las mismas. Una mesa regular de seis palmos para tener los: Tres globos, armilar, celeste y terrestre, con sus saquitos de tela verde para evitar el volvó. Un Astrolabio de bronce hecho en Barcelona en 1343 (?) con su explicación en lengua Catalana. Seis tinteros corrientes, aunque muy viejos, y quattro salvaderas. Un cortaplumas, unas tixeras y una regla. Una tinaja de barro para hacer la tinta y dos botellas para guardarla. Dos quitapolvos, dos cántaros, dos escobas y una regadera. Dos cortinas de tela muy viejas en los dos balcones en que no hay persianas. Dos juegos de llaves de las cuales se dexa regularmente por favor uno de ellos al Rector y Catedráticos del Colegio. Una escalera pintada de color azul. Dos corchos grandes y dos malas esteras para el Invierno. Los libros Indices viejos, antiguos y nuevos, y aún los borra-dores se hallarán sobre las mesas y en la letra E, cax. LX.

XI. — (s. a.)

Biblioteca Pública Episcopal. Índice de Autores Catalanes.

Per ordre alfabetich d'autors y ab indicació marginal del donant. — Al final, Anònims. — Miscelànies. + 4 fulls cont. de Miscelànies.

Figuren notats, entre molts, aquests donatius y donadors:

Ausias March, 1560: Dádiva del Excmo. señor D. Dionis Bardaxí de Azara, Cardenal. 9 Janer de 1821. — Balmes dona un llibre. — Legado del Dr. D. Alonso Díaz pe Antoñana. — Felip Monlau. — *Historia de Alexandre*, trad. de Fenollet, donat pel Bisbe (Barcelona, 1480). — La Junta de Comercio dóna diversos llibres. — Jaume Ripoll, fulles històriques seves. — Vallés, *Via foras als adorants*. Esta obra se atribuye al P. M. Ribera, dominico. — Joan Zafont, diversos llibres. — Fèlix Amat, Fèlix Torres Amat e Ignasi Torres Amat, donen diversos llibres. — *Escrit. Cat.*, M. S. de Don Fèlix Torres. — Manuscrit de Asia, etc., etc.

Un volum de 30 × 20 cms. enquadernat en pergamí, solit, bon paper de ma.

Al principi molts folis en blanch s. a: (es el de 1827).

XII. — 1855

Biblioteca del M. I. S. D. Cayetano Planella, Conde de Llar, Doctor en jurisprudencia, registrada en 1855.

A dins segon foli: Catálogo de los volúmenes existentes en la Biblioteca.

Ordre de colocació en els seus Estants.

Autor al marge: títol del llibre: indicació de volums.

Un volum apaysat de 30×22 cms. enquadernat en tela. Al pla en lletres d'or diu: Album.

48 Estants. Després: *Biblioteca Catalana*, ab 4 Estants. Armario con vidrieras de sobre una cómoda, 4 estantes.

XIII. — (s. a.)

Catàleg de duplicats. (Escrit en temps del primer Bibliotecari don Fèlix Amat).

Sense cap títol, comença: Se advierte que todos los que tienen una cruz antes del nombre del Autor, están vendidos.

Estan classificats per llur format; comença *A en folio* y acaba *Anónimos en 8.º*

Un volum de 29×20 cms. en pergami.

XIV. — (s. a.)

Catálogo de la Biblioteca.

Tres llibretes, ab indicador alfabetich al tall (insignificants).

XV. — (s. a.)

Sense títol.

Altra llibreta de format perllongat y estret. Sols té escriptes unes poques pàgines, ab catalogació d' obres de filosofia.

XVI. — (s. a.)

Sense titol, altre Catàleg.

Comença per: Scrinio 1.º Armario 1.º Ab vestigis d' haber sigut molt consultat, degué estar a disposició dels concurrents a la Biblioteca.

Un volum de 29×20 cms., en pergami.

XVII. — (s. a.)

Catàleg per ordre alfabetich d' autors, de A fins a Z. Un volum de 29×21 cms. enquadernat en pergami. Al full de guarda, ab lletra de tinta quelcom passada, s' hi ressenyen *Manuscritos*, en abdues cares del full. En aquest volum hi han tresfulls sensills y solters, ab catalogació de llibres. (Sense portada y sense titulars). Lletra clara, emperò barroera.

XVIII. — (s. a.)

Catàleg. Un volum de 30×21 cms. Enquadernat en pergami flexible y tancable a guisa de cartera, ab baga y llevant. Comença per *Michaelis Thomasii Ecclesiasticae Disputationes*. Conté inventari de *Libri Homiliarum. Libri Iurisprudentiae*. Acaba ab *Cornelius a Lapide*. Molt bona lletra. Les majúscules indicacionals en gòtic; els noms d'autor en majúscules. En algunes pàgines apareix la lletra indicional y no s'hi va escriure la catalogació. En el nom, de 5 cms., apareixen els fils del costit. Manca mitj volum, al final.

Ab la Sala d'Autors Catalans, la Biblioteca Pública Episcopial arriba al seu màxim desenrotlló; la Episcopial del Seminari de Barcelona deva als Torts Amat, Ignasi y Félix, tot el seu esplendor, y aquets aprenegueren del seu oncle, l'arquebisbe don Félix Amat, a considerar aquell venerable fons bibliogràfic com part sagrada del patrimoni de l'Església de Barcelona, com un podersos medi de cultura, com un monument de glòria del bisbat de Barcelona y de la terra catalana.

Tres indicios de los papeles del Dr. Gimbernat.

ΑΙΧΝ

Borrador del Manuscrito de las Monedas y Objetos de Historia Natural que se rega-
lán al Museo de esta Biblioteca Catedralina.

IIIIXX

La Junta de Comercio regaló a esta Biblioteca los libros siguientes: Full semilla, ab la lista delibres. Full semilla, ab la lista delibres.

IIIxx

Catal., Frans, et Thalben (a sobre l' primer pta.).
 (Cataléch de libtres d' autors francesos e italiáns).
 The sandwiches y doces verdes.
 Ademes, un llibre històrial de les lligesias de Espanha contenedas en los tomos
 del Autor Flórez.

XXXI.—(S. A.)

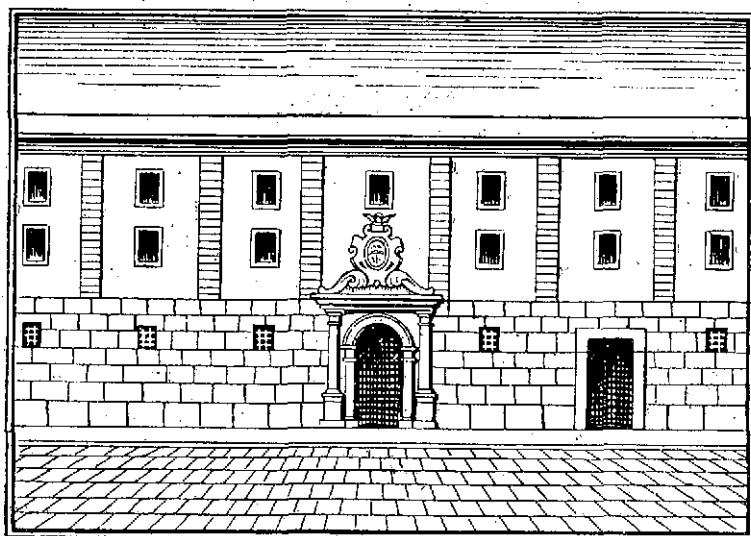
Calalogus Librorum (al lom).
(Per ordre de matritis y qd gutes enganxades al lisi).
Un volum de 20 X 14 ms. enquadernat en pergamal.

(e.s.)—xx

A las primera pagina diu, Empieza la + llista de Autores.
Altre Categorie m.s. seces titubres.
Dimitri Gribich numero 1 te 396 pages.
Sobre l'pla diu: A = P.

XIX.—(S. A.)

Al pis superior del Colegi Episcopal de la Rambla, en llarga sala, igual en dimensions a la planta baxa del edifici que donem reproduhida aquí, hi sabien els barcelonesos la Biblioteca Episcopal, única pública a la ciutat durant molts anys, ben tinguda y ben servida, ab els seus armariatges vernissats de blau clar, ab el gran quadro de la Immaculada y'l quadro del primer bibliotecari don Fèlix Amat, com únic ornament dels llibres que, com les catedrals, cap altre

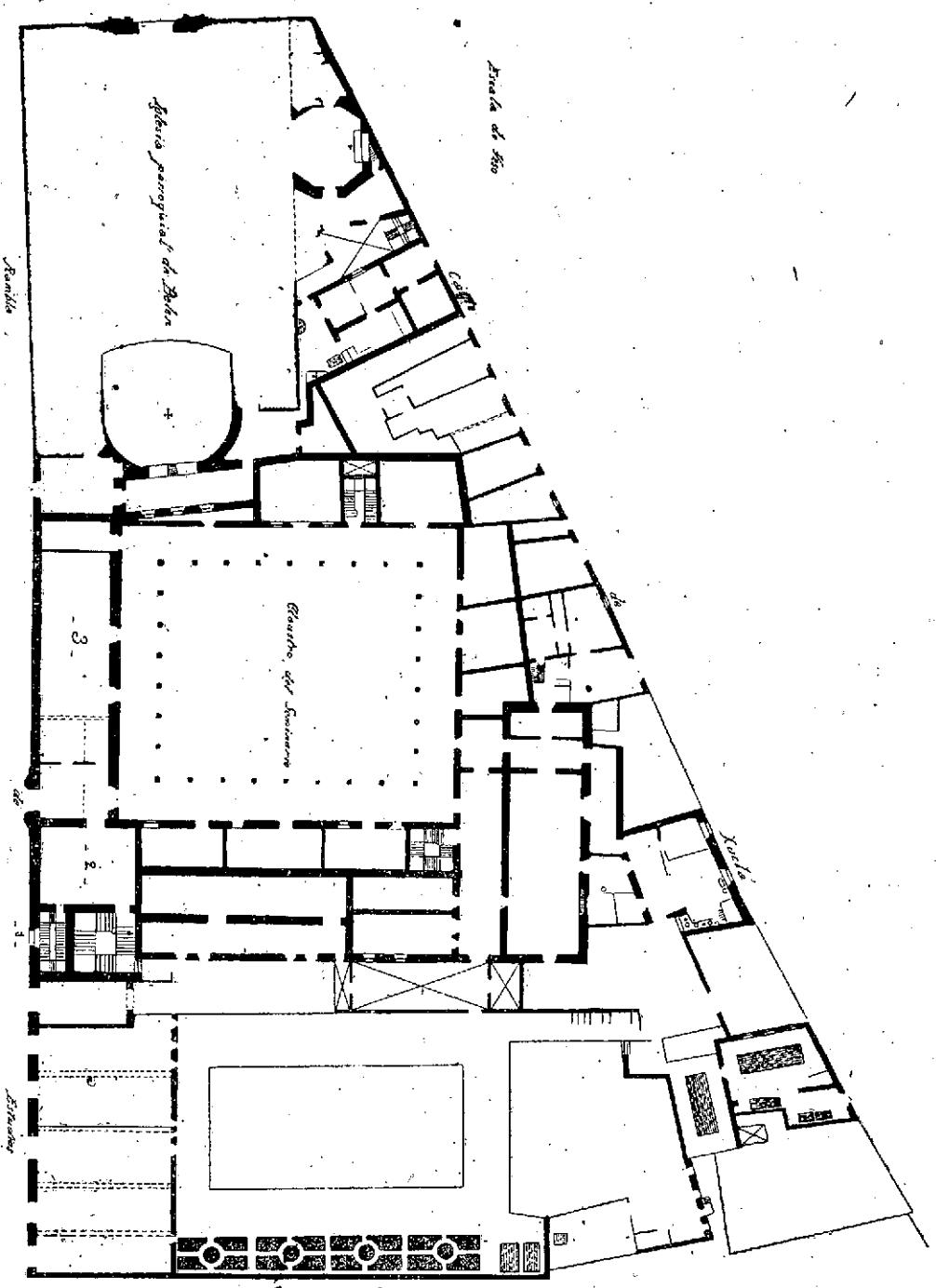
Frontis del Seminari Conciliar (Colegi del Bisbe), a la Rambla dels Estudis,
tocant a Betlem.

(Del llibre *Barcelona Histórica Antigua y Moderna*)

en necessiten. Ab el bust en marbre del Doctor Gimbernat a la Sala d' Autors Catalans, queden enumerats els objectes sumptuaris d'aquella Biblioteca qu'ha vist nixer y formarse totes les altres d'aquesta ciutat, desde l'any 1835.

Recordem ara aquelles paraules de don Fèlix Torres Amat quan prenia comiat de la Episcopal y de Barcelona, per anarsen de bisbe cap Astorga:

«¡Cuanto podrá contribuir a la perfección de este patriótico y glorioso establecimiento la erudición e instrucción sólida, y el celo y amor a la patria de los venideros bibliotecarios, a cuyo cargo esté! ¡Ojalá que sepan aprovechar las luces y amor patrio con que las academias y literatos

Planta del Seminari Conciliar, tocant a l'iglesia de Betlem (Colegi del Bisbe), a la Rambla dels Estudis.
 1. Porta y escala de la Biblioteca Pública Episcopal. — 2. Sala d'Autors Catalans. — 3. Sala de la Biblioteca.
 (Existente a la B. E. del S., Arxiu).

particulares se interesarán en el aumento de este establecimiento nacional de Cataluña! Y sobre todo la poderosa protección de los dignos prelados, que depare el cielo para siempre a la religiosa, floreciente e ilustrada Barcelonal»

Desde que don Fèlix Torres Amat deixà executats en la Pública Episcopal els projectes del seu germà don Ignasi, en 1818, la Biblioteca, regentada pel Rmt. Doctor don Ignasi Palaudarias, prossegí la seva existencia, brindant els seus volums als lectors interns del Seminari y a tots els barcelonesos qu' hi sabien llibres a consultar per a les seves peculiars aficions d'estudi. Tot lo qu'esdevé desde llavors fins a l'exode, que fou durant l'any 1878, es purament episòdich, encara que de molt interès per a l'història de la Biblioteca del Seminari.

Durant l'any 1859, el *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona* publicà una serie d'interessants notes sobre el «Estado de la Diócesis de Barcelona» y en el núm. 12, corresponent al 26 de Març d'aquell any, ressenyà l'estat del Seminari Conciliar y de la seva Biblioteca. Allí s'reconta sumariament l'origen de la Episcopal, fa constar algunes de les importants impressions qu'atresora, esmenta d'una manera especial la Sala d'Autors Catalans y acaba recordant qu'es lliure l'accés a n'aquell lloc d'estudi y lectura. Regentava llavors la Biblioteca el Rmt. P. Joseph Farguell, francescà exclaustrat (1802-1862) (19).

Al esdevenir els fets revolucionaris del any 1868, el Seminari Conciliar fou convertit en caseria y en institut de segona ensenyança, essent respectada la Biblioteca.

Una circular publicada pel secretari de cambra del bisbat el dia 5 de Novembre de 1868, en el *Boletín Oficial Eclesiástico*, comunicava axí aquell fet als estudiants seminaristes d'aquesta diòcesi:

«Secretaría de Cámara del Obispado de Barcelona. — Habiendo sido ocupado el Seminario Conciliar de la Diócesis para Instituto provincial de segunda enseñanza y escuela industrial, y no teniendo por ahora un local de que disponer para el objeto, se hace saber de orden de S. E. I. a los cursantes matriculados que sus respectivos catedráticos se hallan autorizados para tener la clase en el local que cada uno ha podido proporcionarse y que les indicarán los mismos.—

Barcelona, 4 de Noviembre de 1868. — Doctor Lázaro Bau-luz, canónigo, secretario».

El govern de la ciutat havia d'acreditar qu'era «amigo de las luces» y va tenir la bona pensada de fer subsistir la Biblioteca Episcopal ab el caràcter de pública, assignant sou al bibliotecari y posant a les seves ordres un porter qu'era a l'ensembs el seu criat.

Retornada la cosa pública a curs de normalitat, la Mitra va preocupar-se dels seus estudiants, dispersos al voltant de llur respectiva càtedra y aquesta estableerta en la casa parroquial que pogué donar-li alberch. Recobrada la lliure possessió del Seminari Conciliar pel bisbe de Barcelona Fra Joaquim Lluch y Garriga (1875-1878), va pensarse prompte en més apta y adequada domiciliació per al Seminari diocessà, en edifici de nova planta.

Mentre la comissió liquidadora del vell immoble del Colegi Episcopal situat a la Rambla gestionava y mamprenia la erecció del nou y actual Seminari, aquest cercà ample casal de lloguer al carrer dels Tallers, fins al any 1882.

Entretant el Bibliotecari de la Episcopal, Rnt. Doctor don Antoni Fàbregas y Caneny, home diligentíssim y amador dels llibres de la Biblioteca del seu càrrec, cuydà l'emballatge, prengué nota inventarial de cada caxa, les numerà y anotà l'nom y l'domicili de totes les persones en poder de les quals foren depositades.

Tenim la llibreta de les notacions del bibliotecari Fàbregas y Caneny, sots la titulació *Seminario Conciliar de Barcelona.—Traslado (20)*. Mobles, quadros y caxes de llibres foren distribuïts, mentre s'esperava la casa nova del Seminari, confiada al arquitecte senyor Rogent.

Pel Febrer del any 1882 els seminaristes passaven a ocupar llur casal sumptuosament bastit en l'illa complerta d'edificació que ve limitada y closa entre 'ls carrers de la Diputació, Balmes, Concell de Cent y Universitat, en la Barcelona axamplada. Tots coneixeu l'actual edifici del Seminari Conciliar del Bisbat de Barcelona.

Arribats els llibres al nou edifici del Seminari, s'els va tenir uns dies sots els pòrtichs d'un dels claustres, esperant que s'prengués sobre ells una definitiva resolució. No disposant de mobiliari de biblioteca y haventse d'atendre a

més peremptories necessitats d'urgència, les caxes foren devallades al pis soterrani del nou edifici y allí patiren els llibres els efectes de la falta d'aire y la devastació de les humitats.

En rengles d'improvisades estanteries se va posar un determinat nombre de llibres; els qu'essent de caràcter doctrinal y didàctic s'havien d'utilitzar per a consulta, mentres que l'gran nucli de la biblioteca seguia en l'antich embalatge y en el dipòsit pitjor de la casa.

Un moment, la secular Biblioteca Episcopal vacila sobre la seva propria denominació y com si temés reclamacions, absolutament impossibles, se timbrén els llibres ab un nou segell ab la llegenda «Biblioteca Particular del Seminario C. de Barcelona».

El dia 1 d'Abril de 1887, per ordre del bisbe don Jaume Català (1883-1899), varen obrir-se 49 caxes de les 269 qu'integraven la biblioteca embalada y's va redactar doble inventari, un per a la Mitra y altre per al Seminari. L'objecte era separar els manuscrits de les obres impresa, segons se fa constar en el *Catálogo de los Manuscritos de la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona, 1887*.

Durant el pontificat del bisbe Morgades (1899-1901), y a despeses del prelat, varen construirse les actuals estanteries de montants de ferro y la biblioteca fou definitivament desencaxonada. Per a molts llibres la llum y l'aire arribaren massa tart.

Finalment, vers l'any 1914 els 136 grans cossos de llibreria foren novament remoguts per obtenir una *Bibliothèque d'épines*, qu'es l'actual distribució dins la gran sala del primer pis del Seminari, les grans finestres de la qual s'obren en total longitud sobre l'avinguda de Balmes.

Aquestes son, recontades en termes generals, les vicisitats de la Biblioteca Episcopal del Seminari.

* *

La Biblioteca Episcopal del Seminari té la seva literatura de Baedeker, escampada per llibres dels que tenen més lectors, les *Guies*. Possessora d'un selecte nucli de codis, d'incurables singulars, de manuscrits notables y d'exem-

plars únichs, pot encara ser considerada, malgrat les pérdues llastimosament esdevingudes a través dels temps, com un tresor, per cert gens ignorat, y valgaïn com testimonis els següents escrits que parlen y documenten sobre la gran Biblioteca, ja d'abans d'ésser pública en el Seminari de Betlém, sots la direcció de don Fèlix Amat.

El dia 7 de Janer del any 1806, don Pedro Pablo Husson de Lupazarán, «debiendo dar curso a la impresión de la *Guía de Forasteros* de esta ciudad, que se imprime de orden Superior», enviava un ofici al bibliotecari don Ignasi Torres Amat, demanantli una nota sobre la Episcopal, per inclòrela en aquell llibre; per l'ofici ens enterém de que don Ignasi vivia al carrer del Hostal de Manresa.

Dins aquell any mateix, el P. Jaume Villanueva, emprés el seu *Viaje Literario* per les iglesies de Catalunya, visitava la Episcopal y escriu en la carta CXXXI, com sempre, dirigida al seu germà:

«Mi querido hermano: En la biblioteca de Belén, antes colegio de Jesuitas y hoy día Seminario conciliar, se hallan también algunos libros apreciables.

I. 20 llibres de las Antiquitats de Joseph Flavio. Barna. Nicholau Spindeler. M. CCCC. LXXXII.

II. Primera part del llibre apellat *Memorial del peccador remut...* per lo reverend mestre Phelip de Malla (s. a.)

III. Catolica e molt excellent obra apellada *Lum de la vida chrestiana*, traduïda de llengua Castellana en Cathalana... Barcelona, per Pere Posa, estamper, M. CCCC. LXXXX. fonch compost per Pere Ximenis de Prexano.

IV. Sumari, meditació o *contemplació sobre lo sacratissim lloc de Calvari*: letres y regles en lo qual son contingudes molt grans sentencias en sacra theología y en philosophia natural, e una molt gentil descripció de pedres fines, y gran práctica en cosmografía, e mòlta experiència en lart de navegar, fetes y ordenades per lo molt sabi e catòlich Cristia Mossen Jaume Ferrer... compilat per son criat Raphel Ferrer Coll... Barcelona, Carles Amorós, estamper. M. D. XXXV.

Sentencias catolicas del diví poeta Dante, Florenti.
Barcelona, 1545, publicades per Rafel Ferrer Coll.

a) Muchas Cartas de los Reyes Católicos.

b) Carta del Cardenal Pedro de Mendoza a Mossen Jaime Ferrer.

c) Parecer sobre la demarcación y división con Portugal».

(Villanueva: *Viage Literario*, t. XVIII, págs. 275-277).

Tots aquests llibres vistos pel P. Villanueva han desaparegut de la Biblioteca Episcopal.

En 1819 y 1920 el *Diario de Barcelona* publicava les cartes qu'abans hem copiat, acreditatives de l'atenció pública sobre la Biblioteca Episcopal.

L'any 1821, el president y corregidor del Ajuntament de Barcelona, endreçava al Rector del «Colegio Tridentino», aquest ofici que copiem del original: «Este Ayuntamiento para poder llevar a efecto lo dispuesto por la Regencia del Reyno en 1.º de Julio de 1813 se dirige a V. para que en el último día de cada mes remita a la Secretaría de este Cuerpo Municipal una nota del estado actual de ese establecimiento literario con especificación de los gabinetes y bibliotecas, si las hubiere, y un detalle de lo que se enseña, del número de Discípulos y nombre de los Maestros encargados de su enseñanza, mejoras en ella introducidas y los actos y ejercicios públicos que hubiere habido durante el discurso del mes de la fecha arreglándose en lo posible al adjunto modelo. — Dios guarde a V. muchos años. — Barcelona 13 de Enero de 1821. — Juan Reynals, Regidor 1.º Presidente. Por el Secretario: Juan Altés, Vice-secretario. — Al Rector del Colegio Tridentino de Barcelona».

El model adjunt d'aquell qüestionari, es una fulla manuscrita, amb indicacions de la manera com s'han d'omplir les casilles, y a peu de pàgina, s'indica: «Aquí se notarán las bibliotecas...»

El dia 10 de Febrer d'aquell mateix any, el Rector del Seminari o «Colegio Episcopal de Barcelona bajo el título de Ntra. Sra. de Montalegre y Santo Tomás de Aquino» contestava al Ajuntament y pel borrador conservat ens enterem d'alguns interessants detalls, tals com els noms de tots els professors y textes de les assignatures; axí la ensenyança de la *Constitución* era donada en càtedra per don Bartomeu Gresa, sobre'l text autèntich de la misma *Constitución*.

En lo pertocant als llibres, d'especial patronat, se fa constar que «La Biblioteca pública Episcopal aunque está en una pieza del mismo Seminario, no pertenece a él y contiene lo que se expresa en el adjunto certificado (del qual no'n trobem borrador)».

S'hi afegexen ademés els curiosos detalls següents: «También se enseña en el mismo Seminario el modo o método de predicar la divina palabra una vez a la semana, cuyo profesor es don Cristoval Marcé, pbro. Esta Cátedra tampoco pertenece propiamente al Seminario, sino que sus Patronos son los Administradores de la Causa pía de Puigmitjà, fundada en el Santo Hospital de Barcelona...» Y finalment, se feya constar que «Los Catedráticos, Rector y Vice-Rector del mismo Seminario solo tienen el corto salario de dos mil reales anuales cada uno, procedentes de las pocas rentas del Seminario, y lo demás que falta lo suple el señor Obispo».

En 1836 publicava don Fèlix Torres Amat les seves *Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los Escritores Catalanes*, y en el pròlech ressenyava la inauguració de la sala d'autors catalans existent a la Biblioteca Episcopal. Ademés, bona part d'aquell llibre, tan familiar y manual, ve a ésser, encara que discontínuia, la catalogació dels llibres y manuscrits catalans allí existents. No totes les obres d'autor català consignades al *Diccionario* existien a la Biblioteca; quan axí es, Torres Amat ho fa constar, encara que de manera poch especificada. Uns exemplars.

Al donar notícia del *Thesaurus Puerilis* de N' Onofre Pou, descriu un exemplar de la edició barcelonesa del 1600 feta per Joaquim Cendrat; parla d'una primera edició valenciana, d'una manera imprecisa, y d'altres reimpressions, y li passà per alt un exemplar de la edició del mateix llibre feta a Perpinyà, l'any 1591, per l'estamper Samsó Arbús, que tenia a casa.

Al descriure el manuscrit de l'*Apología del idioma català, vindicantlo de las imposturas de algunos extrangres que lo acusan de aspre, incult y escàs...*, original del Doctor Ignasi Ferreras, dexa de consignar que'l tenim a la Biblioteca del Seminari. Al verso de la primera pàgina del manus-

crit se fa constar que «Lo entrega al Gavinet del Episcopat lo doctor Joseph Anton Savall».

Quan en la secció d' *Anónimos* descriu les versions castellanes de *El Deseoso, o Espejo de Religiosos*, cita edicions de Burgos y de Toledo, prenent ho de bibliògrafs a ell anteriors; diu qu'a l'à Episcopat «hay varios ejemplares», sens ressenyar els que tenia a ma, y son d' edicions de Saragoça, per Pere Hardouyn, en 1535; y d' Alcalà de Henares, per Joan de Brocar, en 1554 (21), avuy en estat de molt bona conservació en nostra Biblioteca.

Torres Amat dona en català la rúbrica del *Salteri de S. Joan*, compost y ordenat per Mossèn Pau Cruillas, prevere de Valls; se refereix sens haverlo vist al llibre llatí *Psalterium S. Joannis Baptiste*, imprès a Perpinyà per l'estamper Samso Arbus. Dihem fonamentadament que no va veure l'exemplar don Félix Torres Amat, ni qui li va proporcionar la nota, perque, a continuació del exemplar existent en la Episcopat, hi va enquadrnat el *Método y orden de los misterios del Psalterio de S. Joan Baptista utilísimo a cualquier cristiano; ahora nuevamente compuesto por el Reverendo Señor Pablo Cruyllas, clérigo natural de la villa de Valls del Arzobispado de Tarragona*, també de Perpinyà, del mateix estamper y any de 1590.

Ademés aquest exemplar del *Psalterium* santjoanench, ordenat per Mossén Cruillas, conté 18 aquareles a ma, de gran interès per a la rica iconografia del sant Precursor de Jesús, y diversos himnes y seqüencies dignes d'estudi.

Prous exemples de com ressenya llibres el Torres Amat. El *Diccionario* ha d'esser estudiat, y ara com ara es axó especial incumbència meva, ab relació a la Biblioteca Episcopat; d'aquest estudi, aspre, emperò ple d'agradables sorpreses, se n'ha de beneficiar notablement la bibliografia catalana antiga y l'història literaria de Catalunya.

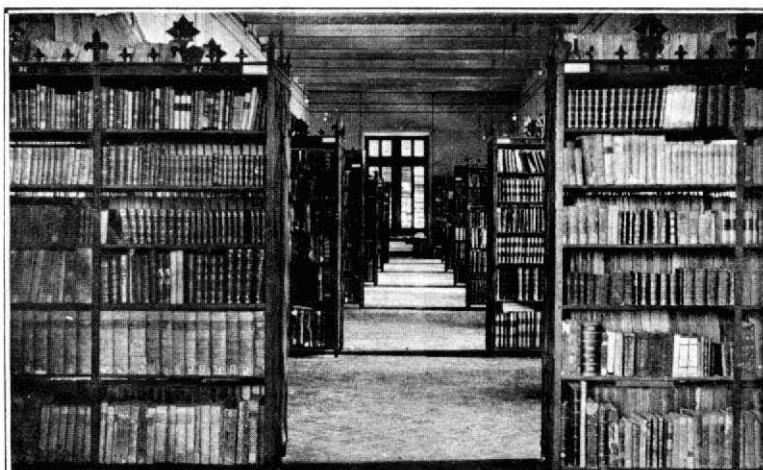
Qui primer va donar més llarga notícia de la Episcopat fou En. Pasqual Madoz en el seu *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, en el tomo III, imprès a Madrid l'any 1847. (Article Barcelona, pàg. 514).

El citem y copiem perque va ser molt copiat, essent tingut com norma:

Fotografía Ribera

Biblioteca Episcopal del Seminari. — Sala del Catàleg

Fotografía Ribera

Biblioteca Episcopal del Seminari. — Emplaçament actual

«La Biblioteca pública episcopal de Barcelona, sita en el local que ocupa el Seminario Conciliar, tuvo principio en el año 1772 con algunos libros de los ex-jesuítas, aumentándose posteriormente con los de señores obispos y otros particulares. Cuenta en el día sobre 15,000 volúmenes, pero no hay entre ellos alguno que llame la atención especialmente, ni tampoco entre los 2,000 manuscritos que reune. Sólo hay un bibliotecario, y en ausencias y enfermedades ha de buscar sustituto a sus espensas. Dicha Biblioteca está abierta todos los días menos los festivos, por la mañana de 9 a 12, y por la tarde en los meses de octubre, noviembre y diciembre, enero, febrero y marzo de 3 a 5, y en los restantes de 4 a 6. Está sin dotación ni fondo alguno, y por lo mismo no pueden comprarse otros, reparar y encuadernar los deteriorados, ni hacerse los gastos precisos para la limpieza, etc.

«En una pieza contigua a la expresada Biblioteca se erigió en el año 1818, por disposición del Ilmo. señor don Pablo de Sichar, obispo entonces de esta diócesis, otra catalana, monetario y gabinete de historia natural. El mencionado establecimiento contiene sobre 1,500 volúmenes de autores de este Principado, y bastante número de monedas romanas, españolas y provinciales, como igualmente varios minerales, jaspes y otras producciones del mismo. Esto se debe a la generosidad de varios sujetos que, amantes de las glorias de Cataluña, han hecho un sacrificio desprendiéndose de cosas que tal vez les costó mucho su adquisición. El sabio naturalista don Carlos de Gimbernat la enriqueció notablemente con diferentes manuscritos, minerales y alguna obra que publicó y descubrió hallándose en Alemania; Gimbernat era catalán y quiso legar a su país el producto de sus estudios e investigaciones; y el país le recompensó perpetuando su memoria con la colocación de su busto en la biblioteca, obra del célebre escultor Solá, con la inscripción siguiente:

«D. Carlos de Gimbernat nació en Barcelona en 19 de Setiembre del año 1768, fué vice-direttor del Real Gabinete de historia natural de Madrid; consejero de embajada del rey de Baviera en Nápoles; caballero de la real orden de la Corona de Baviera, ciudadano de Suiza en el cantón de Aran; individuo de las principales academias de ciencias

naturales de Europa, sabio naturalista que hizo importantes descubrimientos; publicó obras apreciables, y empleó toda su vida en bien de la doliente y desvalida humanidad. Murió en Bañeras de Bigorra al regresar al seno de su familia el dia 12 de octubre de 1834».

La especie de que entre 'ls «15,000 volúmenes no hay alguno que llame la atención especialmente, ni tampoco entre los 2,000 manuscritos», era escrita per En Madoz ab certa tendència anticlerical; suposar desconexement fóra massa gran suposició. Y com veurem, en aquest decurs, algú va copiarlo al peu de la lletra.

Trobem també una notícia sobre la Episcopal en el *Manual Histórico-Topográfico, estadístico y Administrativo o sea Guía General de Barcelona*, dedicado a la Junta de Fábricas de Cataluña, recopilado y arreglado por Manuel Saurí y José Matas.—Barcelona, Imprenta y Librería de don Manuel Saurí, 1849 (pàg. 174).

«Biblioteca Episcopal.—Tuvo principio en el año 1772 con algunos libros de los ex-Jesuitas, aumentándose posteriormente con los de los señores Obispos y otros particulares. Cuenta en el día sobre 15,000 volúmenes, pero no hay entre ellos alguno que llame la atención especialmente, ni tampoco entre los 2,000 manuscritos que reune.

»En una pieza contigua a la espresada biblioteca se erigió en 1818 por disposición del Ilmo. señor don Pablo Sichar, obispo de esta diócesis, otra catalana, monetario y gabinete de historia natural; el cual contiene sobre 1,500 volúmenes de autores de este principado, y bastante número de monedas romanas, españolas y provinciales, como igualmente varios minerales, jaspes y otras producciones del mismo. Esto se debe a la generosidad de varios sujetos que, amantes de las glorias de Cataluña, han hecho un sacrificio desprendiéndose de cosas que tal vez les costó mucho su adquisición. El sabio naturalista don Carlos de Gimbernat la enriqueció notablemente con diferentes manuscritos, minerales y alguna obra que publicó y descubrió hallándose en Alemania; Gimbernat era catalán y quiso legar a su país el producto de sus estudios e investigaciones: y el país le recompensó perpetuando su memoria con la colocación de su busto en la biblioteca, obra del célebre escultor catalán Solá.

»Está abierta todos los días no festivos por la mañana de 9 a 12, y de 3 a 5 por la tarde».

Ben poca cosa es, com en tot, lo que'l Suplemento d' En Corminas diu, ab referencia a la Biblioteca del Seminari.

Suplemento a las Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los Escritores Catalanes publicadas por el Excmo. e Ilmo. señor don Félix Torres Amat, por el Doctor don Juan Corminas, pbro., canónigo de Burgos, —Burgos, Imprenta de Arnaiz, 1849 (pág. 350).

«Biblioteca del Seminario Episcopal. — Contiene cosa de 16,000 volúmenes. Fué su primer bibliotecario el Ilmo. señor don Félix Amat, Arzobispo de Palmira.

»Biblioteca Catalana, en el mismo colegio, y es como aneja a la mayor: hállanse reunidos en ella obras de 1,500 autores catalanes».

Qui donà més extensa y documentada noticia sobre la Biblioteca del Seminari fou don Andreu Avelí Pi y Arimon, membre d'aquesta Academia, al publicar en 1854 el volum II de la seva important obra *Barcelona Antigua y Moderna*. En Pi Arimon fa 20,000 volums a la Biblioteca; 340 de gazetes, diaris y miscelanis; 364 d'autors anònims; 170 manuscrits; diversos mapes y làmines; la colecció completa del *Diario de Barcelona* (en aquell any); y contestant a lo escrit per Pasqual Madoz, diu: «Es a todas luces inexacto que no haya en esta Biblioteca, como sienta el señor Madoz, libro alguno que llame especialmente la atención; y a buen seguro que si este autor la hubiese consultado con detenimiento, se habría convencido de que, si bien es algo escasa de obras modernas, abunda en antiguas, señaladamente de Historia, Literatura y materias eclesiásticas».

Ja en els seus dies, fa notar en Pi Arimon que: «es mucha lástima que la Biblioteca Episcopal no tenga dotación ni fondo alguno para adquirir nuevos libros, encuadernar, reparar los deteriorados, ni aun para atender a los gastos más precisos de limpieza, etc.»

Ressenya la sala d'autors catalans ab els seus 2,000 volums y dona una detallada nota bibliogràfica d'obres catalanes, alguna de les quals no arribà al nou edifici qu'ara ocupa la Episcopal.

Finalment dedica En Pi Arimon un bon recort al sabi doctor don Carles de Gimbernat, els manuscrits del qual posseeix encara la Episcopal; esmenta també el bust en marbre d' En Gimbernat, esculpit a Roma per N' Antoni Solà, y sapigut es que d'aquella escultura may més se n' ha sapigut el rastre, desde la desaparició del Seminari de Betlem.

Fa de bon retreure pel gran seny y amor fervent ab que va ser escrita aquella obreta titulada *Guia-Cicerone de Barcelona, aumentado, correjido y vindicado...*, por Antonio de Bofarull.—Barcelona, Imp. Hispana de V. Castaños, 1855 (pág. 241).

La primera edició es de l'any 1847, y no s'hi fa esment de la Biblioteca Episcopal del Seminari. La següent ressenya es de la edició de 1855:

«Siguiendo por la Rambla de los *Estudios*, hallará el viajero a la derecha el Seminario conciliar y episcopal que fué erigido en 1595. Es dependiente del obispo, enseñanse en él varias ciencias y demás estudios preparatorios y tiene ejercicios literarios públicos anuales. Existe en dicho establecimiento una biblioteca pública conteniendo unos 16,000 volúmenes, sin contar otra dependiente de la misma y que se titula *Biblioteca Catalana*, la cual consta (a pesar de hacer muy pocos años que está creada) de una infinidad de obras cuyos autores, todos de la provincia, ascienden a 1,500».

El *Boletín Oficial Eclesiástico* d'aquest bisbat publicà, en el núm. 12 del any 1859, una notícia històrica del Seminari y de la seva Biblioteca Pública, formant serie d'uns articles sobre 'l *Estado de la Diócesis de Barcelona*'. La notícia sumaria sobre la història de la Biblioteca recull y calenda 'ls fets, seguint anteriors ressenyes d'autors que ja hem citat y copiat, mirant principalment a n' En Pi y Arimon, y cita 'ls anys de les més antigues edicions de les quals hi ha exemplar en la Episcopal. Redactà la notícia per al *Boletín* el bibliotecari don Joseph Farguell, mort poch temps després de publicada. Donem aquí la nota biogràfica de don Joseph Farguell, que figurà dignament en la *Serie dels Bibliotecaris de la Episcopal de Barcelona* qu' en altra ocasió farèm pública, ab circumstanciada relació de l'obra per ells feta en la Biblioteca de llur càrrec. Diu axí la nota succinta que sobre 'l bibliotecari Farguell hem trobat:

«El día 6 de Abril (de 1859) falleció en esta ciudad el Rdo. P. José Farguell. Nació en Berga, obispado de Solsona, en 28 de Febrero de 1802. Se ordenó de presbítero en 15 de Marzo de 1826. Entró en el Orden de San Francisco, en el que fué lector enseñando filosofía y teología por espacio de ocho años en el Colegio menor de San Buenaventura. Después de la exclaustración regentó la parroquia de Tabernolas, obispado de Vich, por espacio de quince años. Habiendo pasado a esta ciudad de Barcelona, desempeñó el cargo de director espiritual en este Seminario Conciliar, y adémás el de Bibliotecario, cuyo último cargo ha desempeñado hasta su muerte. Desde el año 1859 ha sido capellán y director de las monjas Franciscanas del convento de Santa Isabel».

En una serie d'articles que sobre *Bibliotecas* publicà don Eugeni Boraò en la *Revista de Cataluña* (vol. II, pàgina 115, Barcelona, 1862), dedicà unes quantes ràtilles a la Episcopal, següint el to d' En Pasqual Madoz:

«*La biblioteca Episcopal*, sita en el piso alto del Seminario Conciliar, tuvo por base (1772) algunos libros que pertenecieron a los Jesuitas y que fueron aumentados después por los Rdos. obispos y varios particulares de la ciudad. Cuenta hoy 20,000 volúmenes, mas parece que no hay ninguno raro, no siendo tampoco muy preciosos sus dos mil manuscritos, si bien se distinguen por su especialidad los 1,500 libros catalanes reunidos desde 1818 en una sala a propósito por el Ilmo. don Pablo Sitchar y sucesores en el episcopado. También tiene esta biblioteca un monetario, minerales y otras producciones todas propias del Principado: don Carlos de Gimbernat la favoreció con varios manuscritos, obras suyas y minerales, por lo cual se colocó en el salón su busto con una mención honorífica. Los señores Obispos han hecho pública la entrada todos los días no festivos de 9 a 12 por la mañana y de 3 a 5 por la tarde, siendo de 4 a 6 en los meses de primavera y verano».

El notable publicista catòlic don Cayetà Cornet y Mas, al publicar la seva interessant *Guia de Barcelona*, edició per a l'any 1877, recullí també una notícia històrica sobre 'l Seminari y, en la pàgina 164, escriu axi de la Episcopal:

«... en un vastíssimo salón, completamente aislado, llama

la atención la Biblioteca pública, que contiene unos 16,000 volúmenes, sin contar los de otra dependencia de la misma y que se titula *Biblioteca Catalana*, la cual consta (a pesar de hacer muy pocos años que está creada) de gran número de obras, cuyos autores, todos del Principado, ascienden a 1,500.

Quan els llibres de la Episcopal ja eren al edifici nou del Seminari, en 1844, apareix altra *Guía de nostra ciutat* y, lluny d'oblidar aquell gran fons de volums, fa constar l'autor llur existència, notant que feya dos anys qu'estava per desencaxonar, esperant instalació adequada:

«El Seminario, además de un regular Museo de Historia natural y un gabinete de Física, posee varios cuadros de Viladomat representando pasajes de la vida de Santo Tomás de Aquino (por colocar) y una notable Biblioteca (por instalar) que no cuenta menos de 18,000 volúmenes, 2,000 de los cuales, de autores catalanes, constitúan, antes del traslado, sección aparte». — *Barcelona en la mano. Guía de Barcelona y sus Alrededores*, por J. Roca y Roca. Barcelona, E. López, editor, 1884 (pàg. 160):

Quatre anys més tard, en 1888, any del memorable esdeveniment de la Exposició Universal celebrada a Barcelona, va publicarse una *Guía Ilustrada*, ab text de don Joan Valero de Tormos y, en la pàgina 62, queda registrada simplement la Biblioteca Episcopal, ab 17,500 volums.

En aquest noticiari públic que s'ha vingut formant en el decurs del temps sobre la Episcopal del Seminari, arribem cronològicament a la publicació d'un article que va tenir intensa ressonància, escrit per l'Ardiaca de la Catedral de Vich, Mossèn Jaume Collell. Sortia l'article en les columnes del setmanari *La Veu de Catalunya*, publicació molt llegida per la serietat dels seus escrits y pel prestigi dels seus col·laboradors, y fou de domini públic el dia 25 d'Octubre de 1891.

Sots el títol *Descuyt imperdonable*, Mossèn Collell demandava en to vibrant la instalació convenient dels llibres de la Episcopal, enaltint llur valor.

Deya axí Mossèn Collell:

«Es per nosaltres cosa en extrem dolorosa tenir que fer la denuncia, objecte del present article. Conexiam anys

ha'l mal; mes esperant que d'un dia al altre s'hi posaría remey, callavam per prudència y 'ns limitavam a planyens del descuyt y a quexarnos privadament ab algun amich, en la confiança de que las quexas pujarián un dia o altre al lloch d'ahont ha de venir la reparació.

«Aludim a la Biblioteca del Seminari Conciliar de Barcelona que fa ja més de vint anys va de recò en recò, ficats los llibres en caxons y fardos més o menys ben acondicionats. Mentre lo Seminari, per cas de força major, com fou la brutalitat revolucionaria, hagué d'estar en casa llogada, insuficient, per gran què fos, per les necessitats més peremptòries de la ensenyansa, tenia explicació l'arreconament y custodia dels llibres en lloch segur per evitar sustraccions y extravíos que Deu vulla s'hagen pogut del tot evitar.

«Mes ara que ja està construït, si nó en sa totalitat, al menys en sa major part, lo nou edifici per Seminari, seria hora ja de que's pensás en traure novament a la llum lo riquíssim caudal de llibres que podrían beneficiar no sols los joves seminaristes, sino també lo públic en general, y al mateix temps se trauría aqueix tresor del imminent perill de sufrir mermas y greus perjudicis. Puix que, sens ánimo d'inculpar a ningú directament, podem assegurar que tal com estan posats actualment los llibres se corre'l perill de que, quan se vulgui posarlos altra vegada en sos prestatges, se'n trobin alguns mitx menjats de las ratas, que son ara, com ara, los únichs sers vivents que tenen accés al lloch hont estan depositats los milenars de volums que ab tanta pena y dispendis se pogueren reunir, a ultims del sige passat y principis del present, en lo edifici que fou de la Companyia de Jesús en la Rambla dels Estudis.

«Y per si algú 'ns diu qu'exageram en suposar tanta incuria, hi assegirem a lo dit que en determinadas circunstancies ha sigut tal l'abandono, que per entremitx de las escombraries dels corredors del nou Seminari, han aparegut cédulas del Diccionari catalá-castellá-llatí, dels Reverents Esteve y Belvitjes, que's guardavan en la dita Biblioteca com una memòria y al propi temps com un testimoni de la erudició dels dos sacerdots que en la passada centuria regentaren la càtedra de Retòrica en lo mateix Seminari Conciliar.

«Nos consta positivament que 'ls dignes catedrátichs se dolen de lo que está passant, pero com no está en sa ma'l remediarhó, callan y deploran lo gravíssim oblit en que's té la preciosa llibrería que ja fa més de vint anys no ha vist la llum del sol. Los catedrátichs tenen per son us instalada en un petit departament una biblioteca de consulta, pero a més de ser açó insuficient resulta molt poch satisfactori per los estudiants que han de anar a la Biblioteca universitaria si volen trobar certas obras que tindrián a la ma a casa seva mateix.

«Y tot açó es doblement trist y fa major recansa, si's recorda y considera que, com una de las preuadas joyas de la Biblioteca Episcopal, hi havia una magnífica y fins al present única col·lecció de obras d' escriptors catalans, que era freqüentment consultada per los erudits, y que junt ab medallás, monedas y altres objectes antichs, fou col·locada en un departament separat per lo doctíssim Torres Amat en temps del senyor Bisbe D. Pau Sichar.

«L'any divuyt no's parlava de catalanisme com ara, y tot Barcelona aplaudí la idea que venia consignada en la inscripció posada en mitx de la Sala d' Escriptors catalans».

Transcriu Mossèn Collell el text llatí que ja hem esmentat y copiat, y afegeix:

«Axís s'honorava a la nostra literatura y 's preludiava 'l nostre renaxement en la Biblioteca Episcopal de Barcelona en l'any 1818; y ara, en l'any de gracia de 1891, quan per tot arreu sona la paraula catalanisme y tothom parla de revindicacions regionalistas, se dexa en lo més incalificable abandono tot un tresor de literatura regional, y si es massa dura la calificació, ne dirém indefinit seqüestro de preciosos llibres y manuscrits que a cada pas s'ocorre 'l consultarlos y que deurían estar a disposició de tothom, *in publicam utilitatem*, y en particular del jovent seminarista que sent amor per las cosas de la terra y afició a la literatura patria.

«Se 'ns dirá, de segur, que no está encara edificada la part corresponent a la Biblioteca; pero aquexa raó es futilísima, puix si s'ha trobat lloch per lo Múseu de Historia natural, se 'n pot trobar per tenir los llibres encara que sian apilats, pero a la vista; y si 'l Seminari pogué dar alberch a una Exposició de fotografías, pot destinar alguns panys

de paret pera arrimarhi 'ls llibres. Y si nó, a l'iglesia; puix no seria indecorós oprofitarla interinament, que prou capás es la del nou Seminari, entre planta baxa y tribunas, pera dar amparo a alguns milénars de volums.

«Qualsevol cosa se pot fer pel moment; ab tal que s'acabe eix llarguissim període de dessidia que no té cap explicació satisfactoria».

Aquestes paraules insistes y suplicants alhora, escrites per Mossèn Collell, son eloquientment demostratives de que Catalunya no perdia de vista la Biblioteca Episcopal del Seminari de Barcelona. Al ésser desencaxonats els llibres, aparegueren els danys materials per ells soferts, principalment per les intenses humitats que causaren, en el pergamí de centenars d'enquadernacions, aquella bibliofágica rogentor de vi que passa als fulls, desencolant el paper, destruhint la seva fibra y preparantlos a la lenta icineració. No debades les regles monacals per als bibliotecaris senyalaven la *rubigine* dels pergamins com aspecte fatal per a la vida dels llibres.

Continua fins als dies presents la literatura noticiaria de la Episcopal y, en 1908, la *Enciclopedia Artística: Guía de Barcelona* insertava, en les seves pàgines 85-86, aquesta referencia a la Biblioteca del Seminari:

«La biblioteca del Seminario tiene verdadera importancia, pues guarda ejemplares de mucho valor, entre los que figuran el único ejemplar traducido al catalán de *La Ciudad de Dios* de San Agustín, del siglo XIII; numerosa colección de impresos incunables (anteriores al siglo XVI) y pergaminos desde el año 1100 y algunos de ellos policromados; la Patrología griega y latina de Migne, que forma más de 300 volúmenes; el segundo ejemplar impreso en la Imprenta Real de París; una Biblia del año 1532; La Historia Universal con viñetas a la mano, de Schedel, titulada *Chronicorum mundi* del año 1493; la *Doctrina Pueril* de Raimundo Lulio, único ejemplar en finísimo pergamino. El libro de las Crónicas del Rey de Aragón y Condes de Barcelona, y también crónicas de Desclot; todos los manuscritos de Gimbernat, y un misal con viñetas, iluminado a la mano, de mucho mérito artístico, con otros de inestimable valor. Está instalada esta Biblioteca en un vastísimo salón

con vistas a la calle de Balmes, conservándose sus volúmenes en ricas y preciosas estanterías de hierro y cedro».

En el llibre *Barcelona Histórica antigua y moderna*, publicada en aquesta ciutat (s. a.) per don Isidro Torres Oriol, en la pàg. 156. de la primera part, hi ha aquesta noticia referent al Seminari de Betlem:

«Tenía una biblioteca pública de la cual formaba parte otra biblioteca exclusivamente catalana, fundada por el obispó don Félix Torres Amat, autor de varias obras, entre ellas el *Diccionario crítico de los escritores catalanes*».

Y'l mateix autor en la pàgina 61 de la segona part escriu:

«Tiene el seminario una biblioteca de unos 19,000 volúmenes, un museo de Historia natural y una colección regional legada al establecimiento por el padre Cerveró».

Finalment, en 1917, publicà l'editor barcelonés Eugeni Subirana el seu tercer *Anuario Eclesiástico*, en el qual se dona, al parlar del Seminari d'aquesta ciutat, una breu nota històrico-bibliogràfica, refosa en el motlló de tantes altres anteriorment publicades, sobre la Biblioteca Episcopal.

El qui té l'honor de dirigirvos la paraula, l'any passat, 1921, presentà al senyor Bisbe de Barcelona, Excm. y Rdm. doctor don Ramón Guillamet, una detallada Memoria sobre *La Biblioteca Episcopal del Seminario Conciliar de Barcelona.—Noticia histórica.—Estado actual.—Capítulo de proyectos*, ilustrada ab tots els documents gràfichs que semblaren més oportuns.

Y l'última nota publicada ab referencia a la Episcopal es aquesta qu'en fou demanada per al *Boletín Oficial Eclesiástico* d'aquest bisbat, núm. 1,761, corresponent al dia 28 de Febrer del present any 1922:

«*De la Biblioteca Episcopal del Seminario Conciliar.*—Desde el año 1859 no se había ocupado este Boletín de la Biblioteca Episcopal y como entonces, en el número 12 de aquel año, se ha creído oportuno consignar aquí, aunque sumariamente, algunos datos referentes a la grande e importante Biblioteca eclesiástica de esta diócesis, para conocimiento general del Clero.

«I. Toca ya a su término la desglomeración de no pocos núcleos y paquetes de folletos y papeles antiguos entre

los cuales han aparecido, un tanto ajados, un ejemplar de la *Peregrinació del Venitós Peregrí*, Barcelona, Pau Campins, 1723, con portada orlada y escudada con el sello jeronimiano de la «Confraría dels Llibraters». — Un ejemplar raro y curioso del *Psalterium S. Ioannis Baptiste*, impreso en Perpiñán por Sansón Arbús en 1590 con numerosas acuarelas originales pintadas a mano. La confección artística de este libro redactado por el sacerdote de Valls Pablo Cruillas ofrece una manera original y única de reminiscencia de los antiguos Libros de Horas. — Ejemplar de la *Historia del Noble y Esforsat Cavaller Pierres de Provensa y de la gentil Magalona, filla del Rey de Nápolis*, edición barcelonesa de Juan Jolis, con portada orlada y estigada (s. a.). — Estos y otros curiosos libros no expuestos al aire desde la instalación de la Biblioteca en el actual edificio del Seminario ofrecen algún deterioro. Para salvar en parte estos ejemplares y otras preciosidades bibliográficas, según dictamen del reputado bibliófilo y experto bibliognosta don Pablo Font de Rúbinat se han hecho ensayos de lavaje y reencolaje de algunos libros, con buen éxito.

«III. Se ha procedido a la reclasificación de las obras; se ha constituido en sección monográfica de Historia de Cataluña un inapreciable fondo de libros antiguos, y aparece entera la obra de Finestres sobre Poblet. La sección general de folletos, que es rica y numerosísima, va siendo desglomerada y se tienen en división especial los de *Biografías, Pastorales, Discursos, Teatro antiguo*, etc.

«IV. La cantidad respetable de folletos y hojas volantes no encuadrados que allegó el segundo Bibliotecario don Ignacio Torres Amat (1768-1811) permitirá formar una envidiable colección sobre Barcelonismo.

«V. Dentro de la escasez de medios, se han encuadrado bastantes volúmenes, entre ellos, y con la estilización debida, unos ejemplares góticos de Petrarca y Arias Montano, en lengua castellana. Actualmente, gracias a la genero-

sidad de un Iltre. Capitular de esta Catedral, se está encuadernando la gran *Biblia* incunable, italiana.

«VI. Se ha constituido una pequeña sección de antiguas encuadernaciones a pequeños hierros. Aparecen ejemplares con notables *superlibros*, encuadernaciones cifradas y una policromada; ésta en lamentable deterioro.

«VII. Figuran entre las diversas adquisiciones recientes, por compra, diversas obras de ciencias eclesiásticas, entre ellas 12 vols. del *Cursus Scripturae Sacrae* de Cornely, Knabenbauer y Hummelauer, con el *Atlas Biblicus*.

«VIII. De entre las varias adquisiciones por donación o legado merecen especial mención las de doña Montserrat Vidal y de Solano, libros varios, monetario y el incunable catalán de Francesch Alegre; del Reverendo Alberto Terradellas, Lic. don Luis Marich, Eduardo Toda, Ilustre Doctòr Barraquer, etc., etc. Finalmente, por generosa disposición de nuestro venerable Prelado, Excmo. Doctor Guillamet, poseerá esta Biblioteca la *Enciclopedia* de Espasa.

«Tales son, sucintamente, los datos de mayor relieve referentes a la Biblioteca Episcopal del Seminario».

Ben poca cosa més hauria d'afegir aquí per deixar ben complet aquest reportatge de cites sobre'l noticiari qu'a propòsit de la Biblioteca Episcopal s'es anat formant, des de 'ls dies de la seva pública inauguració, fins gayrebé a l'hora present. Ara està abundantament provat que la Episcopal may ha sigut un tresor ocult, encara qu'ha tingut molt d'inexplorada sots alguns aspectes. Y dexo de reunir les nombroses cites bibliogràfiques d'estudis especials que contenen reportatges a manuscrits, incunables y altres volums d'importancia de la Episcopal. El diligent y docte amich En Jaume Massó y Torrents es, entre 'ls nostres, qui més detallades y puntuals referencies ha pogut donar, principalment al bibliografiar l'Eximenic y 'ls historiògrafs catalans. Ell dona al catalogador de la Episcopal molt camí fressat. D'ell es també la nota *Biblioteca Pública Episcopal*, publicada en 1901, en la *Revista de Bibliografia Catalana* (any 1, núm. 2, pàgs. 283-285), en la qual se fan oportunes indicacions als bibliotecaris.

No cab en la circumscripció forçosa y consuetudinaria d'un discurs acadèmic, en sessió pública, recomanar un per-

un els llibres singulars de la Biblioteca qu'ha sigut especial objecte de la present lectura. Té molt de delectable y es causa de fruició irrecontable passar la vista per inventaris de llibres preciosos, principalment quan aquests reunexen la doble circumstancia de temptar al bibliòfil y de satisfet el cor d'un bon patriota; axí, ¡quàntes vegades no hem relligit els inventaris dels llibres que foren de la Reyna Dona Maria d'Aragó, muller d'Alfons V; del Rey Martí l'Humà; del Príncep de Viana, o del fill del descubridor del Nou Mon, sentint sempre una més gran amor als llibres y al literari contingut sots les seves sugestives rúbriques!

Posat a descapellar la lectura de triades notes bibliogràfiques, jo'm veuria perplexe, no sabent sobre quina disciplina literaria o científica triarles.

La Biblioteca Episcopal del Seminari, al costat del seu gran contingent de llibres sobre ciències eclesiàstiques, nucli principal y característich, reuneix ademés una gran quantitat d'obres de capdal interès per a l'història civil y literaria de Catalunya y, per aquesta especial condició, es igualment d'interès altíssim per al laych erudit, per a tothom que sia afectat a l'història y literatura patries. Aquest natural destriament dins la Biblioteca única reclama llògicament la doble catalogació: la de llibres de ciències eclesiàstiques y altres disciplines de major afinitat, y 'l d'obres que, per especials circumstàncies de lloc, se connexionen ab el patrimoni històrial y literari de Catalunya. El primer catàleg, per doble cedula bibliogràfica d'autors y de matèries ha d'obrir tothora els seus caxetons al estudiós seminarista y a tot sacerdot afectat a l'estudi, puix son ells per dret els usufructuaris d'aquell contingent. El segon catàleg, el de llibres a tothom d'una manera general interessants y útils, hauria d'esser imprès y de domini públic. D'aquest ultim catàleg voldría jo tenir l'honor d'esser qui'l publiqués, ab rica y abundant documentació gràfica, y dintre poch temps. Estem segurs de que tot Catalunya agrahirà a la Biblioteca Episcopal la pública confessió bibliogràfica que tant amplament contribuirà a la cultura general.

Y com sempre ho he fet ab tota persona d'estament eclesiàstich o secular que se m'es atançada, en visita d'estudi o d'exploració, a la Biblioteca del Seminari, d'ençà

que jo 'n tinch les claus per designació episcopal, ara voldría, en ràpida visita colectiva, tenir l'honor de guiarvos per l'interior de la Episcopal, segur de que, jo ménys docte, seria ab escreix suplert en les meves deficientes indicacions per la vostra suficient il·lustració. Y recordant la narració lacònica del escolanet catedralici que durant la gran capvuytada del Corpus recitava a tot visitant l'inventari dels joyells qu'exornen la reyal cadira gestatoria de la Custodia eucarística de la Seu de Barcelona, jo no més us diria, just al entrar per les sales de la vasta Biblioteca:

Aquest llarch armariatge conté l'Arxiu de la Comunitat de Preberes de Sant Joan de Jerusalem, incorporat a la Biblioteca desde l' dia 17 de Febrer del any 1921. Hi hem trovat un començament de cèdules inventarials, redactat per l'últim arxiver Rnt. Doctor Sastachs, autor d'una memòria sobre l'*Archivo Prioral de Cataluña*. S'hi han adjuntat tots els llibres de paleografia de la Episcopal, a fi de constituir, junt ab la secció de pergamins y l'arxiu antich del Seminari, la sala d'arxius y de paleografia.

La segona sala conté la hemeroteca, ab coleccions periòdiques de gran interès. Aquest armariatge conté la col·lecció de volums de reculls diversos de fullets, opuscles y fulles antichs formada primerament, en la seva llibreria particular, per don Fèlix Amat, continuada y donada a la Episcopal per don Fèlix Torres Amat; es de gran interès històrich, literari, religiós y polítich per a Catalunya y d'una manera especial per a Barcelona, y per a l'història de la impremta de nostra ciutat.

En aquesta mateixa segona sala hi ha les coleccions de diccionaris, d'oratoria sagrada y de filosofia, ab la gran taula caxonada que conté, començat nò més, el cedulari bibliogràfic general de la Biblioteca.

Aquesta es la tercera sala de la Episcopal, ab tot el rengle de finestres que donen al carrer d'En Balmes. La especial colocació dels armaris delimiten les seves grans seccions per matèries. 1.ª Sagrada Escriptura, ab uns petits nuclis d'obres d'apologètica y pedagogia. En aquest clos y en armari especial s'hi custodien tots els antichs inventaris y catàlechs de la Biblioteca qu'abans hem ressenyat. 2.ª S'hi troben aplegades, en secció, la Patrística, Hagiografia y

Liturgia, destacanhi les edicions grega y llatina del Migne, notables exemplars antichs y la princeps dels Bolandistes. 3.ª Reuneix les coleccions de Teología Dogmàtica y Moral. 4.ª Forma un clos que conté obres de Dret, canònich y civil, ab una secció de ciencies socials. 5.ª Historia eclesiàstica y civil, universal y especial d' Amèrica, Espanya y Catalunya. Hi abunden obres sobre missions, de la Companyia de Jesús, y monografies locals. 6.ª Aquí estan aplegades, en secció de literatura, la llibreria particular d' En Manuel Milà y Fontanals, part de la d' En Joseph Coll y Vehí, puix l' altra part dels llibres que foren d' aquest excelent professor es a la biblioteca del Seminari de Girona; una seccioneta de bibliografia y un gran contingent d' autors clàssichs, grechs y llatins, d' edicions antigües. Es també notable la secció filològica (antiga) y la d' historia y preceptiva literaries. Ade més, ara novament cohesionat, s' hi trova un abundant repertori de fascicles de literatura y filologia romàniques, tots ells dedicats, ab afectuosa manuscrició de llurs autors, al Mestre Milà y Fontanals. Entre 'ls llibres d' estudi del gran Mestre s' hi troven notacions marginals y referencies, y algunes vegades una previsora nota, cridant l' atenció sobre l' concepte moral del llibre. La correspondencia epistolar sostinguda per en Milà ab els sabis romanistes europeus del seu temps, els seus papers y manuscrits foren llegats al seu dexeble predilecte En Marcelí Menéndez y Pelayo. Fullejant els llibres que llegí y estudià l' autor *De los trovadores en Espanña*, no més hi hem trobat, traspaperada, una carta d' En Mussafia dirigida a n' En Milà (22). 7.ª En aquest clos hi son reunits els llibres d' ascètica y mística, en abundancia, y 'ls de ciencies naturals, la secció més antiquada de la Biblioteca. Aquí hi ha l' armari rexat que té correspondencia de prestatges ab l' altre clos y una part de la secció miscelànea d' impresos dels sigles XV, XVI y XVII. Finalment la secció 8.ª conté la secció de manuscrits, arxiu antich del Seminari y la corresponent continuació abans esmentades, miscelànea d' impresos y l' armari rexat en el qual son custodiats els codis, incunables, llibres preciosos, una mostra d' enquadrernacions antigues aparegudes entre 'ls llibres de la Biblioteca y una secció especialíssima d' antichs llibres referents a historia de Catalunya. L' estant superior que volta tota la gran

sala conté, en capces, una abundant y rica col·lecció de fullets antichs y moderns, els manuscrits del Doctor Gimbernat y 'ls del escriptor lulista Mossèn Salvador Bové.

D'aquesta manera estan distribuïts els llibres de la Biblioteca Episcopal, avuy semipública.

Entre 'ls diversos llibres que per modesta iniciativa meva hi son entrats, n'hi ha un, en curs d'escriptura, y es el de *Coses assenyalades de la Biblioteca Episcopal de Barcelona*, en el qual he vingut notulant tot lo que considero digne de transmissió per als meus successors en el càrrec. Es una d'aquelles pàgines en blanch que jo voldria manucriure dignament, fenthi constar que, en mèrits d'una gairebé reconeguda tradició, l'actual bibliotecari ha sigut cridat a l' Acadèmia de Bones Lletres. Y voldria també qu'aquella pàgina fos bellament cantadora d'una acció de gracies a tots els acadèmichs y a les personnes totes que benèvolament son vingudes aquí, en aquest dia per a mi sempre recordable.

HE DIT.

NOTES

(1) La Acció de gràcias a la Real Academia de Belles Letras, interessant discurs sobre l's oficis d'un bibliotecari, s'imprimí integrament en el llibre *Apèndice a la vida del Ilmo. Sr. D. Félix Amat*, pàgs. 16 a 19. (Madrid, 1838).

(2) Mateu Obrador y Bennassar: *La nostra Arqueologia Literaria* (Palma de Mallorca, 1905).

(3) Miquel S. Oliver: *Discurs presidencial en los Jocs Florals de Lleida del any 1908*; vol. III de les seves *Obres Catalanes* (Barcelona «Illustració Catalana», s. a.)

(4) L'Elias de Molins, tantes vegades impressor de les propies obres, molt sovint les deixà sens indicació d'any; d'aquí la dificultat d'establir la cronologia de la seva producció. Avui el seu diccionari bio-bibliogràfic es atribueix a diversos anys d'impressió.

(5) Joan. Babb. Cardonae, Episc. Dertosani. *De Regia S. Laurentii Bibliotheca*. —*De Pontificia Vaticana*. —*De expungendis Haereticorum, propriis nominib.* —*De. Dip-*
tychis, Tarracone, Apud Philippum Mey, 1587.

El P. Villanueva dona aquesta notícia sobre l' Bisbe Cardona: «Don Juan Bautista Cardona, natural de Valencia, obispo de Vique, y uno de los sabios más acreditados de su tiempo, el qual ayudó con sus luces a Felipe II en la formación de la biblioteca escorialense, sobre lo qual imprimió un tratadido intitulado *De Regia S. Laurentii bibliotheca*: en que sobre las ideas necesarias para aquella empresa, se hallan noticias de bibliotecas particulares y códices raros. Gobernó esta iglesia (Tortosa) solos dos años, y murió en Valencia a 30 de Diciembre de 1589. Está enterrado en el claustro junto a la puerta por donde se entra a la iglesia; y en lo alto de la pared se halla este letrero: *Joannes Baptista Cardona, vir suorum temporum eruditissimus, primò Ausetunae, secundò Dertusanae ecclesiae episcopus, hic conditur. Vita funditus III cat. Ian 1589*».

(Villanueva: *Viage Literario a las Iglesias de España*, t. v. Tortosa, pàgs. 110-111).

(6) Sobre la paraula *escriny*, el P. Ribera, en la seva *Milicia Mercenaria* (*Centuria primera etc.*), y sobre altres paraules catalanes antigues, diu en la seva *Reflexión última*: «...prevengo al lector, que no es facil d'ardes verdadero significado, sino por un catalán perito en el antiguo lenguage, porque a la verdad son ya vocablos desconocidos». Fa un espècimen de glossari y dona'l mot unit ab l'article: «*escriny = armario*». En cambi equívoca la traducció d'algunes paraules catalanes, com «*dezebre = dejar*». De totes maneres la nota lexicogràfica del P. Ribera es molt curiosa.

(7) «Quare dicendum est, bibliothecas propter librorum Bibliorum, memoriae Doctorum, et Scriptorum Ecclesiasticorum, verasque Ecclesiae historiae conservationem, atque ad posteros propagationem structas, et institutas fuisse». (Joan Bta. Cardona: *De Bibliotheca Vaticana*, pàg. 40, apud. lib. cit. Tarragona, Felip Mey, 1587).

(8) Pénulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, et libros, maxime autem membranas. (Ad Timoth. II; IV, 13).

(9) Macaó, fill d' Esculapi i d' Arsinoe, qui anà al setge de Troya; vide *Iliada*. Entre l's poetes, art macaònica val tant com dir l' art mèdica.

(10) Donem aquí'l text llatí de Cornelius Godensis, en elogi frontispicial de la Biblioteca Victoria de París, y'l prenem del *Catalogue de la Bibliothèque de l'Abbaye de Saint-Victor au seizième siècle... commenté par le bibliophile Jacob* (París, 1862), y l'hem traduït sobre aquesta versió.

Qui tibi Grammaticos, qui Rhetores, quiqüe Poetas
Sive Machaonis visere quaeris opem:
Sive libet Sophiae textus, seu Gesta Priorum
Et legere historias, huc sine fraude veni.
Quicquid Academii quondam schola protulit horti,
Seneca quicquid agit, seu Plato ductus habet,
Quicquid Erastothenes, Apuleius et Ptolomaeus
Dissertit orthogono; tum digito, atque Polo,
Quicquid Aristoteles frenandis tradit Argis,
Seu sacra jura docent; hic reperiri licet.
Quid multis teneor fixum tibi pectore serva,
Quod non Victor habet, nec Regio ulla tenet.
Cresi divitias Vincentem Victor abunde
Hic aperit gazam plenus amore suam;
Hoc vel pro tantis contendere rependere donis,
Ut nihil abripias nilque perire sinas.

(11) *Le Moine Bénédictin*, per Dom Besse, pàgs. 226-227, Liguyé (Vienne), 1898.

(12) La traduïm de *Le Livre*, d' Albert Cim.

(13) *Tractatus pulcherrimus de amore librorum*, autore Ricardo de Bury, Episcopo Dunelmensi, Cancillario Angliae; Philobiblion. La traducció catalana de don Joseph Pin y Soler *Lo Philobiblon, Tractat pulqueríssim sobre l'amor als llibres*, Barcelona, 1916, va precedir d'un Comentari sobre l'autor y'l llibre, y dona facsímils d'aquell excellent tractat possehit en manuscrit pér Dalmases y a l' Escorial.

(14) Un boix antich en s'ha fet arribar la heràldica sigilar del Seminari: dues muntanyoles sobremuntades per sengles creus, ab la llegenda circular: *Seminari. sev*

Antich escut del Seminari de Montalegre,
gravat sobre fusta, reduït.

(Del arxiu de boxos gravats dels Hereus de la Viuda Pla, degans dels impressors barcelonesos, primitivament Casa d'En Joan Jolis)

Sed. sap. or. p. nob.

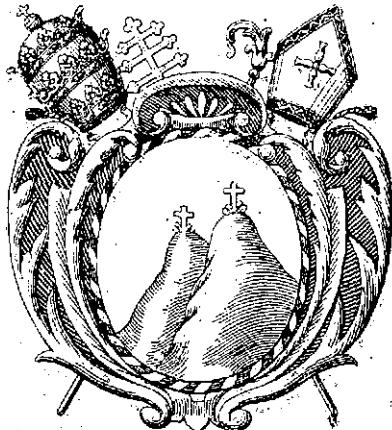

**Bibliotheca Episcopalis
Seminarii Barcinonensis**

Ex libris de la Biblioteca Episcopal del Seminari de Barcelona. — Reprodueix a línia el llenç de Nostra Senyora de Montalegre, original del pintor Vinyals.

(Segón dels tres tamanyos).

Colleg. Pont. et Episc. Barcin. B. M. Montis Hilarii. Als costats del march barroquissant, la tiara y la creu papal, la mitra y l'bacul episcopal. El títol de Seminari Pontifici s'ha d'entendre purament en el sentit d'haverse instalat per primera vegada en edifici (el monestir de Montalegre) cedit a la mitra de Barcelona per Breu pontifici.

Escut del Seminari de Montalegre, següent l'antich
y sense llegenda

fici. En el dret eclesiàstich vigent, Seminari Pontifici val tant com Universitat Eclesiàstica, ab facultat de colació de grans acadèmics.

El més antic segell de la Biblioteca del Seminari de Montalegre fou dibuxat y gravat tenint a la vista aquella fusta gravada; sols s'en conserven les empremtes fetes sobre les portades dels llibres, ab tinta grassa negra, avuy de difícil reconstrucció lineal.

El boix gravat y llegendat va esser refet ab lleugeres rectificacions, per dotarlo de major propietat y elegància, y's va suprimir la llegenda. El primer figurà com marca acadèmica en les publicacions y titols de Batxeller del Seminari; el segon, en els diplomes dels estudiants, no seminaristes, de segona ensenyança, que tenien internat en el mateix Seminari.

El pintor Vinyals, al fer el quadro de Nostra Senyora de Montalegre, va tenir a la vista el boix primitiu, com pot observar-se per la confrontació d'alguns detalls. Finalment, s'ha tingut a la vista la tela d'En Vinyals al projectar l'exlibris y segell de filiació de la Biblioteca. Els monticles bessons de Montalegre passaren a la heràldica episcopal dels Prelats que, abans de serho, havien intervenint en la ensenyanya y en el govern del Seminari.

(15) Posem aquí una mostra de les poesies catalanes del estudiant Félix Amat, més tard bibliotecari de la Episcopal y després arquebisbe titular de Palmira.

TRADUCCIÓN DEL HIMNE VEXILLA REGIS

Lo estandart del Rey sagrat
ix. Resplandeix de la creu
lo misteri en que se veu
que encarnat, qui 'ns ha criat,
com en forca està penjat.

L'actual marca de Biblioteca, d'acord ab els precedents siglo-gràfics

Fotografia: Marín

Nostra Senyora de Montalegre, titular del Seminari, ab els atributs de Colegi Pontifici y Episcopal.—Quadro original del pintor Viñals, a la Biblioteca Pública Episcopal de Betlém, existent avuy a la Secretaría del actual edifici del Seminari.

En la qual nafrat després
ab la llansa p' el Tirà,
volentíos a tots renà
de tants crims qu' habem comès,
sanch y ayqua li rajà.

Se cumpli lo que cantà
David ab lo vers lleal,
quant a tot lo poble humà
digué, que desdel alt pal
Deu havia de regnà.

Arbre resplendent y hourat,
ab real púrpura adornat,
ditxosa pertxa elegida
pera tocar de la vida
lo cos tant sant y sagrat.

Ditxós en bràssos del cual
lo prèu del Món fóch penjat,
ets romàna que ha pesat
a un Deu fet homé mortal,
y ets qui al infern ha robat.

O creu; única espéransa
en est temps de Passió;
aumentà a tot homé bo
la justicia y la templanza,
y als mals alcança ls perdó,

Siau alabat, o gran Deu,
y vos Santa Trinitat,
per tot esperit criat:
regni sempre al que heu salvat
p' el misteri de la creu. — Aixis sia.

El minyò traductor posava aquesta nota en el seu manuscrit al peu de la traducció del Himne Gloria, laus et honor: «Tal traducció es feta per un curiós, que volent traduir tota la Semana Santa, tingué de tirar los papers al foch, per estar això prohibit per la santa Inquisició».

(16) Fèlix Torres Amat, biògraf y apòlogista del seu oncle y pàdi, va escriure, per encàrrec de l' Acadèmia de l' Historia, la *Vida del Ilmo. Señor Don Félix Amat, Arzobispo de Palmira, Abad de San Ildefonso*, confesor del señor *Don Carlos IV*, del *Consejo de S. M.*, etc., Madrid, 1835. Més tard, en 1838, publica també a Madrid, en fort volum, un *Apèndice a la Vida del Ilmo. Sr. Don Félix Amat*. En aquest llibre se troben les poesies catalanes, castellanes y latines de Fèlix Amat.

La Biblioteca Episcopal posseeix, entre altres pàpers referents a don Fèlix Amat, la *Relación de los méritos, títulos, grados y exercicios literarios*, llaurada a favor seu en 1797.

(17) Dech a la bona amistat del Doctor Oleguer Miró, de Manresa, haber pogut rastrejar la iconografia dels Torres Amat guardada abans en llur casa payral de Sant Llent y avuy a Perafita, a casa de don Fèlix Torres Argullo, nebó y fillol de don Fèlix Torres Amat; qui generosament ha posat a la meva disposició l'arxiu domèstic. El Doctor Miró publicà, sens firmarlo, un interessant article sobre *Los hermanos Ignacio y Félix Torres Amat y su Diccionario de Autores Catalanes*, en la revista

Il·lustrada qu'a Manresa imprimeix y edita la casa Jorba, sots la docta direcció d'aquell excellent amich.

(18) L'any 1850 l'acadèmich de Bones Lletres don Manuel Torres y Torrens publicà el *Elogio Histórico del Exmo. e Ilmo. señor don Félix Torres Amat*, llegít-en sessió celebrada en honor d'aquest, el dia 3 de Febrer d'aquell mateix any. La família dels Torres Amat sempre fou cuydadora de l'enaltiment dels seus, procurant imprimir tot lo referent a la seva glòria. També va imprimirse *El buen auspicio*, poesies llatina y castellanes, originals del canonge Juan Manuel Bedoya, en elogi del Bisbe d'Astorga Torres Amat, ab notes biogràfiques al final del fascicle; aquest no té peu d'impremta, ni any.

(19) No hem donat la serie completa dels Bibliotecaris, perque cronològicamente trobem solució de continuïtat y manca de documents. Continuem emperò les nostres recerques per redactar aquesta part important de la història de la Biblioteca, y hem avengut la nota biogràfica del bibliotecari P. Joseph Farguell (1802-1852).

(20) Pels apuntaments de la llibreta *Seminario Conciliar de Barcelona*.—Traslado, fets ciurosament pel bibliotecari Fàbregas Caneny, podem saber els llochs on foren depositats els llibres, quadros y mobiliari del Seminari de Betlem, ab notació de persones y domicilis, fins que foren reunits al actual edifici del Seminari. Custodiaren tot lo del Seminari de Betlem: el Palau Episcopal, el Rnt. Doctor don Joaquim Carles y Vergés, rector del Seminari; Don Salvador Casañas, pbre., a la Reitoria del Pi; el canonge Codina, el Doctor Sardá, el Rnt. Castells, el doctor Alà, catedràtic del Seminari; els tàngmuls Ramoneda, Martí y Puig; el senyor Saderra, Dona Manuela Llongueras, el Doctor Pibernat, catedràtic del Seminari; el senyor Homs, Casa d'infants orfens, Mossèn Francesch Clapés, don Narcís Puig, el senyor Mañà, don Balditx Raurich, Iglesia de Santa Agnès, el magatzém de la casa núm. 21 del carrer del Pont de la Parra, don Francesch d'A. Andreu y Novell, Iglesia dels Àngels, Casa de Misericòrdia, senyor Ros, senyor Fraguell, amich del Doctor Casañas; senyor Planas, Iglesia de Sant Agustí y Dona Concepció Andreu y Novell, a Mataró, carrer de Cristina núm. 16.

(21) Sobre llibre *Spill de la Vida Religiosa*, vègis l'article *Fra Miquel Comadella* es l'autor de la «*Historia d'En Desifós*», de nostre docta amich don R. Miró y Planas, a *Bibliofília*, vol. II, col. 471.

(22) Copiem aquí la carta del sabi bibliotecari de la Imperial de Viena, Adolf Mussafia (1835-1905), per ésser la única mostra y reliquia de la erudita correspondencia epistolar dels romanistes extrangers ab En Milà, existent a la Episcopal, y perque s'hi fa referencia a l'Acadèmia de Bones Lletres. Adolf Mussafia era nat a Spalato (Dalmàcia) el 15 de Febrer de 1835. Com Sainte-Beuve, estudià medicina, a Viena. Fou professor auxiliar de filologia romànica, en 1860, y professor en propietat, en 1867. Morí el dia 7 de Juny de 1905, a Florença.

«Mio riverito Signore!—Mi permetta di offrirle un esemplare dei sette savii catalani da me pubblicati. So che è stato un ardimento da parte mia di volermi occupare di studii, che per diritto dovrebbero rimanere riservati ai dotti nazionali; ma mi scusi il vivo interesse che io ho sempre nutrito per la letteratura catalana dell'età di mezzo. Io Le sareò grato delle osservazioni ch' Ella vorrà farmi; e pubblicando la seconda parte del mio studio ho l'intenzioné di tener conto in un'appendice di tutte le rettificazioni che mi perverranno.—Ho letto di questi giorni, ancorchè solo di sfugita, il suo bello studio *poetes catalans*; e mi permetto comunicarle alcuni appunti tenuissimi, da me fatti durante la lettura. — affar m' es... qu' ane significa «devo, m' è nopo andare». Nei Sette savii Ella trova a far m' ave que..., a fer me cové que..., e così altrove. Cfr. Glossario s. v. *fer*, pag. 23 l'any... 1380 es un *se plus*. Non correggerei *de*; se (=ser) plus corrisponde all'ital. *senza più*, fr. *sans plus* che le scritture antiche usano così di frequente dopo i numerali; p. es. *ebbe tre figliuoli senza più*.—pag. 24 Scriverei *anit* in una parola; poichè a, come pare, non è che ru-

dere del lat. *hui* (*nocte*). — *ibid.*, *qu'ellam despulhas*; preferisco que *llam despulhas*; così pag. 28 s' *ils justs*, parmi assolutamente necessario *sils justs*. Osservo anco che il d' proclitico talvolta è diviso dalla voce che segue, talvolta scritto insieme; pag. 33 en *lama per la ma* è certo errore tipografico. — Ed errori tipografici saranno pag. 29 *uo dau per no dau*, e pag. 47 *concel nos do per vos do*; pag. 29 *prenerz*, l. — etz. *haic* soffert per *haia*; pag. 30 del *men cap*, per *meu*. Pag. 34, linea quarta da sotto in su leggo *desfalia*. Pag. 33 *me brassar*, invece di *m' abr.* o *leggerei m'abr.* come s' *enet* per *s'anet*, o come due o tre linee appresso *m'embr.* Pag. 30 dopo *pifors que celles* *quim devoren manca* un verso; così a pag. 35 dopo *e vengron ses mantelhs*. Pag. 47 *menys d' argent* non tradurrei *manqué d' argent*, ma noterei l' uso di *menys de*, frequente in catalano e non ignoto al provenzale, nel valore di *sans*. L' interpretazione, certo per colpa del tipografo, è molto trascurata; in luogo de' moltissimi passi che potrei recare noto quest' unico:

pag. 29 Al bon hom pits li es que *mort*
quant de fame pert majorment,
quant veu que no es malmirent,
D' aco don hom l' haura blasmat,

Le due virgole si debbono cancellare, e dopo *pert va* posta una virgola. E noterò che *malmirent* non può venire che da *merir* (l' osservazione del Sig. Boucherie è quindi fuor di luogo e significa «colpevole»).

Mi sarebbe lecito di mandare all' Accademia di belle lettere un esemplare dei sette savi? È necessario di scrivere una lettera d' accompagnamento?

Lieto d' aver trovato un' occasione di entrare in relazione epistolare con Lei Signore, con profonda stima La riverisco — Suo devotissimo A. *Mussafia*, | *Hofbibliothek* | . — Ella mi ha favorito il primo foglio | no pag. | dei suoi studii di grammatica catalana; vedo citata la pag. 50; mi vorrebbe Ella essere cortese della continuazione?

En *Mussafia* enviava a n' En Milà un exemplar del text català *Llibre dels Set Savis de Roma* (Die catalanische metrische Version der sieben Weisen Meister), Viena, 1876.

L' envio qu' En *Mussafia* agraeix a n' En Milà deu esser el fascicle *Estudios de Lengua Catalana*, 16 pàgs., Barcelona, 1875, del qual guarda la Episcopal l' exemplar ab notacions manuscrites d' En Milà.

Molts dels llibres doctrinals d' estètica, arqueologia y belles arts, vinguts a la Episcopal ab el llegat d' En Manuel Milà y Fontanals, eren del seu germà don Pau. Hem trobat, dins un dels llibres pertanyents a n' En Manuel Milà, una relació autògrafa de mèrits, serveys y publicacions.

NOTA ADICIONAL

Entregat a les caxes l' original d' aquest *discurs*, hem trobat, traspaperada dins un llibre, una fulla de paper senzilla, manuscrita per dues bandes per don Ignasi Torres Amat. Es un esboç de *Constituciones de la Biblioteca*, en projecte, y que no foren acabades. Diu així:

«*Constituciones de la Biblioteca Pública Obispal de Barcelona, formadas de orden del Ilmo. Señor Obispo Don Fray Eustaquio de Asara; que mandó se observasen puntualmente en 31 Diciembre de 1796. — Capítulo Iº Del Bibliotecario. — Luego de tener posesión del Oficio y empleo de Bibliotecario y haber firmado la responsabilidad de los Libros, Papelerías y axuar de la Biblioteca, calendará su nombramiento y posesión en el libro de Memorias, expresando el día y año de la muerte de su ante-*

cesor, o de la promoción a otro empleo, según fuere la vacante. Se debe expresar la patria, la edad, los estudios y empleos que haya obtenido el que entra Bibliotecario, y si advierte qué no lo ha hecho el antecesor, averiguarlo y suplir su falta. — 2.º Continuará el Bibliotecario el libro de *Memorias*, el de las *Cuentas* y los *Índices de Autores*, de *Anónimos*, de *Materias*, de *Facultades*, y el *Inventario* según el formulario con que se hallan empezados y aprobados por el Ilmo. Señor Obispo; ni se podrían variar sin expreso permiso de Su Ilma. — 3.º En el referido libro de *Memorias* notará todos los acontecimientos que le parezcan dignos de que se conserve su memoria; como las muertes y posesiones de los Capitanes Generales de esta Provincia, de los obispós, y de cualquier persona distinguida: procurando siempre en todo la exactitud y la verdad. — 4.º Deberá notar en el libro de *Cuentas*, etc. (*Al margen nota lo siguiente*): El orden y método con que se lleva este libro servirá de instrucción a los Bibliotecarios quando entraren para continuarlo. — 5.º Seguirá acabando y perfeccionando los Índices Generales de A. A. el de *Anónimos* y el de *Materias*, procurando conformarse con el método establecido en los mismos libros. — (*No consta l' article 6 v salta al*) 7.º Los duplicados que se venden no solamente deben notarse en el libro de cuentas, sino también al margen del Índice de duplicados, para que se sepa luego que está vendido, si alguien lo pidiere. — 8.º Procurará que se adelante el *Índice de Materias*, sin el qual es la biblioteca un tesoro escondido. Y a este fin encargará a los concurrentes con quienes tenga alguna amistad que le adviertan cualquier especie muy rara o muy importante para notarla. — 9.º Debe zalar el bibliotecario el buen orden y decoro en la biblioteca, procurando que se observe el arreglo....»

RESPOSTA

DE

D. RAMÓN MIQUEL Y PLANAS

SENYORS ACADÈMICHS:

No tractaré, en aquesta ocasió que m' depara una con-suetut acadèmica, de cercar el personal lluhiment afegint a la docta dissertació del nou company que avuy ens arriba el corolari, més o menys ben justificat, d'un tema propi, preparat curiosament y reservat per a una consemblant es-cayença. No: vos donch la meva paraula d'honor de què no heu de temer res de mi, y de que vinch ab les mans buydes y sols ab els brassos ben oberts per a rerehi, en nom de la Reyal Acadèmia de Bones Lletres, al que ja des d'ara n'es un dels components: Mossèn Jaume Barrera y Escudero.

Fa alguns anys que l'amistat de Mossèn Barrera m'ha vingut procurant l'avinentesa quasi diaria d'apreciar els seus merexements com home de lletres y com amich: una comú afició als llibres, doblada en ell d'una erudició por-tentosa y sempre accessible, ha creat entre abdos una tan fraternal correspondència, que (ab franquesa vos ho dich) m'hauria dolgut no ésser jo'l designat per a respondreli en l'acte d'avuy, tenint axí una ocasió única, com cap altra tan justificada, de fer el seu públich elogi. El compliment d'aquest comès respecte de Mossèn Barrera es donchs per a mi, abans que una formalitat externa, una sincera expan-sió dels meus sentiments.

Dedicat desde molt jove l'nostre novell company al professorat en la segona ensenyança, aviat esdevingué un especialista en les llengues clàssiques y un profón conexe-dor de les literatures antigues y modernes. Se donà a cone-xer tot seguit com literat per medi de traduccions al català

y al càstellà de poesies llatines, italianes y franceses, essent de remarcar la seva versió de l'*Art Poètica d'Horaci*, feta ab finalitat didàctica en sextines catalanes. Algunes de tals traduccions li foren premiades en certàmens públichs y totes elles han aparegut en revistes y periòdichs de tots els indrets de Catalunya, constituïnt un material dispers que l' seu autor hauria de recollir en un volum, per a que resultés accessible a tothom aquesta part de la seva producció.

Conduhit pels seus passos comptats a escriure poesia original, se donà a conèixer en 1907 ab la publicació d'un volum anomenat *Monestirials*, seguit, dos anys després, per un altre aplech que titulà *Monestirials Ripolleses*. Simultàniament feya apàreixer en una revista literaria setmanal que ell dirigia (*Biblioteca Clàssica Catalana*) incomptables treballs de literatura, estudis de crítica, imitacions en català antich y unes remarcables *Medalles*; en forma de sonets, efigiant alguns escriptors antichs de la nostra terra; galeria curiosa que jo he anyorat sempre véure reunida en publicació apart.

Aquesta tasca de publicista exercida incessantment per Mossèn Barrera se manifestà ademés en multitut de noticies prologals y d'estudis; pòsades aquelles enfront de novelles reimpressions de llibres remarcables y donats a llum els altres ab motiu d'aytals publicacions. Així esmentarèm el pròlech posat en 1908 a les *Obres Catalanes* de Milà y Fontanals; les notes bibliogràfiques y lexicogràfiques del *Ausias March* de 1908-1909, edició totalment realisada sota la seva cura; la prologació, ademés de la traducció, en 1911, de la novel·la del P. Sagehomme *Mauricio de Lestanguierès*; l'ordenació; aquest mateix any, d'un volum d'estudis per a la *Historia de la Literatura Catalana Antiga* deguts a diversos autors; el pròlech de los *Deberes del Hombre*, de Silvio Pellico; a l'edició feta en 1912; els estudis sobre *Isabel de Villena*, fets ab ocasió d'haverse publicat en 1913 una nova edició del *Vita Christi* d'aquesta notable escriptora cinqucentista; l'aparell bibliogràfic per a l'edició del *Bernardo del Carpio* de 1914.

No ha deixat, el nostre novell company, d'intervenir ab els seus coneixements y sòlida erudició en l'obra orientadora de les nostres joventuts que realisen ab heroyca per-

sistencia tots els que no han cregut infalibles les predicacions dels neogramàtics y lexicòlechs renovadors de darrera hora; ell, que treballà dejorn com a collaborador en els *Diccionaris de la Llengua Catalana* publicats pels editors Baxaries y Salvat y C.^a, ha vingut exercint un continuat mestratge, ocupant ara la càtedra del Ateneu Barcelonés, ara la tribuna pública com a president de certàmens y concursos de poesía; els seus parlaments en aytals ocasions, plens de sanitosa doctrina literaria, han estat justament aplaudits y la llur publicació immediata ha permès apreciar les qualitats d'criptor ab que Mossèn Barrera sobressurt. Aquesta obra de mestratge y orientació literaria, en que la predicació va unida al exemple, ha pogut ésser plenament exercida pel nostre amich, a partir del dia que *El Correo Catalán* posà en les seves mans la direcció d'una *Pàgina Literaria* que desde l'agost de 1912 ve sortint periòdicament. Aquests deu anys de publicació de la susdita *Pàgina* son la prova més palea del seny y discreció de qui la dirigeix: per la independencia y esperit de comprensió ab que hi son acoillides totes aquelles manifestacions literaries que una pretesa disciplina oficial exclou y cuya fer perdre en el buyt del silenci y del menyspreu, y pel generós y desinteressat hostatge qu'en aquelles columnes se reserva a favor dels rereprobes y bandejats de les diverses capelletes, erigides en soviets reformistes de la nostra Llengua, se pot afirmar, encara avuy, l'existencia d'homes que senten y practiquen la Religió de les Lletres ab tota la uinció y grandesa de mires que la fan estimable.

Aytals son, exposats d'una manera sumaria, els mereixements que han portat a Mossèn Jaume Barrera fins a ocupar un lloc en la nostra Reyal Acadèmia de Bones Lletres; els seus títols oficials de professor del Seminari y de Bibliotecari de la Biblioteca Episcopal barcelonina me relleven d'afegir cap més justificant a l'elecció de que un dia fou objecte per part vostra, y que avuy ell mateix ha revalidat ab el seu Discurs d'Entrada.

Respecte d'aquest també crech que'm correspon dir alguna cosa. Y ho faré tractant de no cansarvos gayre.

Mossèn Barrera ha parlat del Elias de Molins y dels Torres Amat ab la simpatia y comprensió cordial de que fem

objecte als que considerem colegues en gustos y aficions; porque no hi ha res que lligui les voluntats dels homes com una comunitat de goig en ordre a les coses del esperit. Quelcom me crech, modestament, poder dirvos jo també del amor als llibres en que exceliren aquells varons y que, dintre la nostra Acadèmia, té ja una antiga y molt ben arrelada tradició.

En efecte, dels bibliòfils catalans de major notorietat que han produhit els dos darrers segles, pochs n'hi haurà que no hagin passat per aquesta Casa, dexanthi un recort personal inseparable dels llibres que ab amorosa delectança possehiren.

Ja vaig parlarvos, en ocasió per a mi inoblidable, del amor als llibres, exultant d'entusiasme catalanesch, del que fou antecessor meu en l'Acadèmia, don Mariàn Aguiló y Fuster. Res no afegiría aquí si no'm calgués deplorar la injustificada tarda de la publicació del seu famós *Catàleg* de llibres catalans, que tots estem esperant ab candeletes y que no acaba may d'imprimirse. Quan el podrem fruir ab calma, serà ocasió de compendre fins a quin punt Mestre Aguiló s'anticipà, ab clara visió, als temps qu'estaven per venir y a l'estima que l's vells llibres catalans, abandonats en munts informes y en confusa barreja després de la evació forçada de les biblioteques conventuals, havien d'adquirir quan els bibliòfils hi paressin esment y quan l'amor a les nostres lletres y l'avenç dels estudis de la nostra història literaria y bibliogràfica en fessin conèixer la singularitat y raresa. Axò fa que avuy ens resulti com un fet providencial la formació de la Biblioteca Aguiló, patrimoni en l'actualitat de Catalunya, gracies al acert que tingué la Diputació de Barcelona incorporant aquell tresor a la Biblioteca Nacional, instalada en l'antich Palau de la Generalitat. Si la nostra Patria hagués tingut uns quants homes més com l'Aguiló, no oferiria la història de Catalunya tan grans llacunes y obscuritats, conseqüència de la pèrdua irreparable de tantíssims llibres y documents. Axò sol ja fa estimables els bibliòfils y els colecciónistes en general: d'allà hont no hi ha, aparentment, sinó desferres sense valor y menyspreables, aquells ne recullen els materials inconexes, fragmentaris, deformats, sovint contradictoris y desorientadors

per a qui no 'n coneix suficientment el mut llenguatge. Mes les pedres caygudes, quan els arriba l' hora d'ésser interrogades sabiament, parlen ab veu atronadora; y 'ls llibres, corcats y plens de pòlç, recobren la llur eloqüencia y les llurs màgiques virtuts d' expressió quan hi ha qui's pren la pena de desxifrarne 'ls caràcters yetustíssims y les complicades abreviatures. Aleshores tot axò reviu, tot s'anima altra volta; y la vella poesía de la terra, les gestes gloriose dels avis, la nostra grandesa passada, reapareixen als nostres ulls des de l fons de confusió en que les colgà la dissort; talment com se despren de l escoria l residu d' or pur que resta en el fons d' un gresol. Axí's forma lentament la Historia; y gracies als bibliòfils y als replegadors de coses velles, historiadors y arqueòlechxs tenen en què esmerçar fructuosament el llur treball.

Mes en la nostra Academia no es sols de l Aguiló que podem pàrlar ab orgull; altres grans bibliòfils hem tingut de molt abans que foren honra de la Casa: el Marquès de Llió, un dels primers presidents o directors de l Academia, fou un dels més grans aficionats a llibres de la seva època; la seva biblioteca, molt nombrosa y escollida, acabà de disperirse fa pochs anys.

Millor sort ha obtingut la esplèndida llibreria dels Dalmases, que degué sa creació a un dels nostres antichs acadèmichs. Dels tresors que la constituiren y que la família conservà de pares a fills ab pietat escrupulosa, pot dirse que'n possehim la integritat: es un altre dels florons ab que la Biblioteca de Catalunya ha conseguit refer la diadema trocejada de la nostra cultura patria.

¿Y què us diré més per a enaltir la bibliofilia de molts dels nostres antichs acadèmichs, ni què podríà afegir per a fer valdre als vostres ulls la d' alguns dels presents? Repasseu les llistes; fixeuvos en els noms; y pochs ne trobareu, per poch que se us hagi encomanada l afició als llibres, que no us evoquin el recort d' alguna producció literaria qu' heu pogut fruir, d' algun exemplar curiós que 'ls havíà pertenescut, d' alguna efemèride literaria o bibliogràfica que 'ls atenyi mes o menys directament.

Ara mateix, després que Mossèn Barrera ens ha contat les coses qu' ell ha pogut esbrinar d' aquests homes que

foren bibliotecaris y zelosos guardadors de llibreries públiques o particulars, y després qu'hem vist ab quin amor, ab quina devoció, exerciren la llur tasca reparadora y conservadora, guardadora com si diguessim de les nafrés que'ns havia produït la mutilació de la nostra història, ens venen ganes de poder fer lo qu'ells feren, y sentim enveja dels goigs inefables que pogueren procurarse en compensació de llurs sacrificis. Y aquesta mena d'enveja es també la que jo sento del meu amich Mossén Jaume Barrera quan ayuy me l'imagino reclòs, tot sol, en la seva Biblioteca del Seminari, investigant silenciosament els secrets d'aquells llibres y d'aquells papers manuscrits, per a molts dels quals no havia arribat encara l'hora que us deya del parlar eloquent.

Els llibres que ara han parlat a Mossén Barrera dels Torres Amat, y d'En Milà y Fontanals, y dels Gimbernat y d'altres grans homes que son orgull de la nostra terra, d'altres homes y d'altres coses poden encara parlarli; y ell ens ho dirà des d'ayuy, y 'ns tindrà al corrent, als seus companys d'Acadèmia, de tot lo que vagi esbrinant, de tot lo que vagi descobrint; y fentlo axí ell fruirà doblement, perque'l goig de la troballa no es verament goig si no's té a qui comunicarlo. Y aquests llibres, dels quals Mossén Barrera sab fil per randa les vicisituts, y en els quals ha trobat mostres del humor y de les predileccions literaries d'aquells que se 'ls remeteren l'un a l'altre en homenatge d'amistat; y aquells altres exemplars que passaren per llei d'herència o per transmissió venal a possessors diversos y de gustos antitèticxs, els quals no evitaren deixar anotada en les groguenques planes una apostila d'aprobació o una rancuniosa deprecació igualment incontestades; y aquells que ostenten en la coberta fastuós superllibros; y aquells que guarden entre sos plechs una flor seca per recort d'una passió ja fa temps extinta; y aquells, cansats de rodar, que van a terminar llur pelegrinatge a les biblioteques públiques, talment com després d'una gran batalla són enterrats en confusió els mil héroes sense grau, anònims, indocumencats, vençuts o vencedors indiferentment; tots aquests llibres dels quals no mes l'esguart escrutador del bibliotecari es capaç de destriarne l'misteri y copiarne la tenua yeu me-

làngiosa, seguirà dientlì al nostre amich la inanitat de les coses terrenes, la gran inutilitat de les lluytes dels homes, la constant acció igualitaria del temps. No mes, per damunt de tot axò, li semblarà tal volta percebre, com un aleteig d'ales invisibles, la constant cobejança d'ideal que mou als homes.

Y ell, mentrestant, el nostre novell company Mossèn Barrera, sense deixar de ma la ploma ab que pendrà nota de les seves observacions, continuarà sentint per a tots aquells llibres un amor paternal, ab una gran pietat per aquells de qui foren past espiritual o recer aconhortador. Y de tots ells ne seguirà deduhint aquesta única passió seva: la veneració del Passat en que's confón, per al sabi, la confiança del Pervindre.

HE DIT.

Vicariato General
de la
Diócesis de Barcelona

NIHIL OBSTAT
PHILIPPUS TENA, PRETER,
Censor Ecclesiasticus

Barcinone, 26 Aprilis, 1922

IMPRIMATUR
FRANCISCUS A. P. PARES,
Vicarius Generalis

Dominationis Suae Rdmae. mandato
LIC. SALVATOR CARRERAS, PRBTER.,
Cancellarius